

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Sociālo zinātņu fakultāte
Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes nodaļa

LATVIEŠU RAKSTNIEKU KOPOTO RAKSTU IZDEVUMI TRIMDĀ

Maģistra darbs

Maģistra darba autore	_____	Ilze Ruberte Studiju grām. Nr.: BibZ040001
Maģistra darba zinātniskais vadītājs	_____	Viesturs Zanders, asoc. profesors, Dr.philol.
Maģistra darba recenzente	_____	Līga Krūmiņa, docente, Dr.philol.

Rīga 2006

SATURS

Ievads.....	3
1. Kopotu rakstu veidošanas principi.....	6
2. Latviešu rakstnieku kopotu rakstu izdošana	10
3. Trimdā izdotie latviešu rakstnieku kopotie raksti.....	18
3. 1. "Daugavas" apgāds un tā izdotie latviešu rakstnieku kopotie raksti.....	22
3. 1. 1. K. Skalbes Raksti	22
3. 1. 2. E. Ādamsona Raksti	32
3. 1. 3. V. Cedriņa Raksti	33
3. 2. "Ziemeļblāmas" apgāds un tā izdotie Raiņa Raksti.....	36
3. 3. "Tilta" apgāds un tā izdotie latviešu rakstnieku kopotie raksti.....	46
3. 3. 1 J. Ezeriņa Kopoti raksti.....	46
3. 3. 2. E. Virzas Raksti.....	48
3. 3. 3. J. Sarmas Raksti.....	50
3. 3. 4. A. Niedras Raksti.....	52
3. 3. 5. J. Poruka Stāsti un noveles	53
3. 4. Apgāds "Latvju Grāmata" un tā izdotie latviešu rakstnieku kopotie raksti.....	55
3. 4. 1. R. Blaumaņa Kopoti raksti.....	55
3. 4. 2. Aspazijas Raksti.....	58
3. 4. 3. Zeiboltu Jēkaba Raksti.....	60
3. 5. Citu trimdas apgādu izdotie latviešu rakstnieku kopotie raksti.....	61
3. 5. 1. "Ausekļa " izdotie K. Skalbes Kopoti raksti	61
3. 5. 2. E. Alaiņa izdotie Jāņa Poruka Kopoti raksti.....	62
3. 5. 3. "Sēļzemnieka" izdotie J. Ziemeļnieka Kopoti raksti.....	64
3. 5. 4. "Aiviekstes" izdotie J. Medeņa Raksti.....	65
3. 5. 5. "Daugavas Vanagu" izdotie V. Plūdoņa Kopoti daiļdarbi.....	67
Nobeigums.....	70
Izmantotie informācijas avoti.....	73
Pielikumi.....	81

IEVADS

Temata aktualitāte

Nevēloties dzīvot PSRS okupētajā Latvijā, 1944. gadā daudzi desmiti tūkstošu latviešu izlemj atstāt Latviju. Trimdā radītā kultūra ir neatņemama un svarīga visas latviešu kultūras satāvdaļa, kuras būtisku atzaru veido grāmatniecība. Ievērojamāko apgādu devums papildināja un nodrošināja tautas garīgās dzīves nepārtrauktību svešumā pēckara periodā. Nozīmīgs un izdevniecību darbu raksturojošs aspekts ir kopoto rakstu izdevumi.

Temata norobežojums

Maģistra darbā ietverti tie latviešu rakstnieku kopoti raksti, kas sāka iznākt pēc 1940. gada trimdā. Pētīti visi izdevumi, kuru nosaukums ir "Kopoti raksti" vai "Raksti", jo šo apzīmējumu lietošana ne vienmēr ir bijusi konsekventa – dažkārt "raksti" ir pilnīgāki nekā "kopoti raksti".

Pētījuma problēma

Ievērojot striktus kopotu rakstu veidošanas principus, tiem jāietver viss vērtīgākais no autora radītā. Trimdā vairumā gadījumu visas autora publikācijas nav pieejamas, tādēļ kopoto rakstu izdošana kļūst problemātiska. Pētījumā tiks analizēts, cik adekvāti tiek lietots termins "kopoti raksti".

Teorētiskā bāze

Latviešu (Rūdolfis Egle), krievu (Andrejs Grišuņins) un vācu (Ludvigs Delps) autoru publikācijas literatūrzinātnē un grāmatzinātnē.

Empīriskā bāze

Lai noskaidrotu, kādi latviešu rakstnieku kopoti raksti trimdā iznāca, izmantota Benjamiņa Jēgera "Latviešu trimdas izdevumu bibliogrāfija" (1940–1991). Paši izdevumi pētīti, izmantojot Latvijas Nacionālās bibliotēkas un Latvijas universitātes bibliotēkas krājumu. Lai vairāk uzzinātu par kopotu rakstu veidošanas procesu, izmantoti arī npublicēti materiāli no Kārļa Skalbes memoriālā muzeja "Saulrieti" Lizetes Skalbes arhīva, Rakstniecības, teātra un mūzikas muzeja krājuma. "Elektroniskais kopkatalogs" izmantots aplūkoto autoru Latvijā publicēto izdevumu noskaidrošanai. Trimdinieku dzīves dati precizēti izdevumos "Latvju enciklopēdija" un "Latviešu rakstniecība biogrāfijās".

Koncepcija

Kopoti raksti ir katras nācijas literatūras un grāmatniecības attīstības rādītājs. Kopoti raksti tiek izdoti tikai tad, kad gan literatūra, gan grāmatniecība ir sasniegusi pietiekamu attīstības līmeni. Organizētie izdevumi (A. Apīņa lietots termins) liecina, ka sabiedrība izprot to nozīmi un nepieciešamību mantojuma saglabāšanai un literatūras tālākai attīstīšanai.

Izpētes pakāpe. Novitāte

Līdz šim trimdas grāmatniecība pētīta salīdzinoši nedaudz, galvenokārt tās sākuma periods Vācijā, analizēta atsevišķu lielāko apgādu un izdevēju darbība. 1977. gadā diplomdarbu "Pirmo kopotu rakstu izdevumi latviešu grāmatniecībā (1888–1900)" aizstāvējusi Ruta Šmīdberga, 1971. gadā Ilze Rudusa aizstāvējusi diplomdarbu "Latviešu rakstnieku kopotu darbu izdevumi 1905.–1917.gadā".

Pētījuma objekts

Latviešu rakstnieku kopotie raksti.

Pētījuma priekšmets

Latviešu rakstnieku kopoto rakstu izdevumi trimdā.

Pētījuma mērķis un uzdevums

Latviešu rakstnieku kopotu rakstu izdošanas trimdā (1940–1991) prakses izpēte.

Hipotēzes

Trimdā izdoti galvenokārt klasiķu darbu kopojumi. Iznākuši gan pilnīgi no jauna sagatavoti, gan Latvijā jau agrāk izdotu kopotu rakstu reproducēti iespaidumi.

Pētniecības metodes

Izmantotas analītiskās, statistiskās un salīdzinošās metodes:

- informācijas vākšanas metode – dokumentu analīze;
- informācijas apstrādes metodes – analīze, sintēze, salīdzināšana;
- rezultātu apkopošanas un secinājumu izdarīšanas metodes – salīdzināšana, indukcija.

Pētījuma nozīme

Iecerētais pētījums ļaus precīzāk iezīmēt kopoto rakstu izdošanas tradīciju latviešu grāmatniecības kontekstā. Pētījumu var izmantot literatūrvēsturnieki, grāmatzinātnes speciālisti, grāmatu izdevēji un interesenti.

Pētījuma struktūra

Maģistra darba ievadā sniegts ieskats kopotu rakstu veidošanas principos, seko pārskats par kopotu rakstu izdošanu Latvijā. Lielāko darba nodaļu, ko ievada pārskats par trimdas grāmatniecību, veido latviešu rakstnieku kopotu rakstu izdevumu trimdā analīze. Apakšnodaļu ietvaros vispirms sniegta ziņa par apgādu. Seko katra apgāda izdoto latviešu rakstnieku kopotu rakstu analīze to iznākšanas hronoloģijā. Katrs izdevums pētīts šādos aspektos – vai tas ir pirmais rakstnieka darbu kopojums, izdevuma saturs, kārtojums, bibliogrāfiskais uzziņu aparāts, pilnīgums, noformējums, salīdzinājums ar Latvijā izdoto. Atsevišķiem izdevumiem (Raiņa, K.Skalbes, J.Sarmas, E. Virzas) sniegta ziņa par to tapšanas gaitu. Daļēji apzināts izdevumu vērtējums trimdas periodikā.

Maģistra darbs "Latviešu rakstnieku kopoto rakstu izdevumi" deponēts Latvijas universitātes Sociālo zinātņu fakultātes bibliotēkā.

1. KOPOTU RAKSTU VEIDOŠANAS PRINCIPI

Par pirmajiem kopotiem rakstiem var uzskatīt itāliešu grāmatiespiedēja Alda Manūcija (ap 1450–1515) izdotos antīko klasiķu izdevumus (Vergīlija, Cicerona, Aristoteļa u.c.), ko sagatavoja viņa dibinātās "Jaunās akadēmijas" (1495) filologi. 1623.gadā Anglijā tiek izdoti V.Šekspīra kopotie raksti – "Viļjama Šekspīra komēdijas, hronikas un traģēdijas". Kā izdevuma veids kopotie raksti plaši attīstījās 19.gadsimtā.

Kopoti raksti ir viena autora – rakstnieka, zinātnieka vai publicista – visu vai nozīmīgāko darbu sakopojums vienveidīgās vienībās (sējumos), parasti ar ievadapceri, biogrāfiju, komentāriem un palīgrādītājiem. Kopotus rakstus veidojot, visbiežāk tiek izraudzīti labākie, autora aprobētie teksta varianti. Kopotus rakstus gandrīz vienmēr izdod, kad sabiedrībā noskaidrojusies autora darbu vērtība.

Grāmatzinātnes enciklopēdijās, arī nespécializētajos uzziņu izdevumos atzīts, ka kopoti raksti var ietvert visus vai nozīmīgākos viena autora darbus. Kopotu rakstu veidošanas galvenais kritērijs ir atlases princips. Izdevumā ievietoto tekstu pilnīgums nosaka izdevuma diferenciaciju: var būt pilns kopoto rakstu izdevums, kopoti raksti, darbu izlase. Svarīgs faktors izdevumu klasifikācijā ir arī to veids (zinātnisks, populārzinātnisks, tautas) un paredzamo lasītāju uztvere (pētniecisks, izglītojošs).

Kopoti raksti var būt zinātnisks izdevums, ietverot arī autora saraksti, dienasgrāmatas, tekstu dažādās redakcijas, darbu analīzi u.c. materiālus. Tas atspoguļo pilnīgu filoloģisku vai literatūrvēsturisku autora daiļrades izpēti darbu, izsmēlošu vai maksimāli tobrīd iespējamo autora tekstu pilnību: pabeigtus un nepabeigtus darbus, visus variantus un redakcijas, tulkojumus no citām valodām, uzrakstīto citās valodās, kopdarbus, ar pseidonīmu, bez nosaukuma, vēstules, dienasgrāmatas, piezīmju grāmatiņas. Zinātniskā izdevuma augstākā forma ir akadēmisks izdevums kā autora daiļrades pilnīgas izpēti rezultāts.

Populārzinātnisko izdevumu mērķis ir popularizēt autora daiļradi un tās zinātnisko novērtējumu, ko nodrošina pietiekami pilnīgie autora teksti, iekļaujot nozīmīgākās darbu redakcijas un variantus. Tautas izdevumi popularizē autora daiļradi ar atlasītu darbu palīdzību (26, 65, 66, 106).

1948.gadā dibinātā Vācu grāmatu arhīva vadītājs Ludvigs Delps (*Ludwig Delp*, 1921) grāmatzinātnes enciklopēdijā "Lexikon des gesamten Buchwesens" (1991) uzsver, ka kopotu rakstu izdevums dod pilnīgu priekšstatu par kāda autora daiļradi. Tomēr arī rakstnieka svarīgāko darbu atkārtotā izdevumā var neietvert visus autora darbus. Ja neeksistē citas vienošanās, tad autors, neņemot vērā izdevniecības līgumus par atsevišķu darbu izdošanu, 20 gadu laikā pēc

pilnīgā izdevuma iznākšanas var šo pilnīgo izdevumu izdot arī citur, turpretī izdevējs bez autora atļaujas atsevišķu darbu nedrīkst izmantot, gatavojot pilnīgu izdevumu (38).

Kopotu rakstu veidošanas aspektu analīze veikta, pētot tekstoloģijas problēmām veltītus materiālus. Literatūrzinātnieks, filoloģijas zinātņu doktors Andrejs Grišuņins (*Гришунин А. Л.*, 1921), raksturojot tekstologa darbu, uzsver, ka tā rezultāts parasti ir zinātnisks izdevums.

Pētniekiem ir vienots uzskats, ka, veidojot zinātnisku izdevumu, jāiespiež "precīzs", zinātniski pārbaudīts teksts. Zinātnieku vidū nav vienprātīga viedokļa, kas ir "precīzs teksts" un kādi ir tā noteikšanas veidi. Daļa pētnieku akli uzticas "pēdējam dzīves laikā publicētajam" tekstam, citi veic kompleksu pieeju, izmantojot dažādus avotus, viņi pieļauj tiesības uz minējumiem un teksta korektūru, citi to kategoriski noliedz. Tekstologi nedrīkst formāli – loģiski vai formāli – juridiski novērtēt tekstu un tam mehāniski piemērot agrāk noteiktus likumus, kas, būdami šķietami negrozāmi, neatbrīvo tekstologu no konkrētā materiāla izpētes. Tekstologam jāveic ne tikai vienkārša avotu salīdzināšana, lai noteiktu pēdējo autora tekstu, bet jāievēro arī rakstnieka darba īpatnības, darba sarakstīšanas laika idejiski mākslinieciskās ietekmes, darba estētiskā sistēma. Tekstoloģijā nav pieļaujama bezdomu mehāniska pieeja, šablonu piemērošana. Tekstologa redakcionāli – tekstoloģiskā darba fāzes veido:

- avota izvēle,
- kritiska avota pārbaude,
- teksta labošana, transkripcija.

Andrejs Grišuņins uzsver, ka nevar stingri definēt izdevumu tipus, līdzīgi literatūras žanriem, kuri savstarpēji pārklājas. Viņš klasisko tekstu izdevumus dala kritiskajos jeb zinātniskajos un populārajos, minot arī dokumentālus izdevumus.

Par zinātniskajiem tiek uzskatīti izdevumi, kuru sagatavošanā tiek veikts zinātnisks darbs teksta noteikšanā un komentēšanā. Populārie izdevumi ir atkārtoti iespaidumi, kuru sagatavošanā netiek veikts speciāls zinātniski tekstoloģisks darbs. Abi izdevumu veidi paredzēti dažādiem mērķiem un dažādam lasītāju lokam: zinātniskie – zinātniskiem mērķiem, populārie – plašai publikai, vienkārši lasīšanai. Svarīgs uzdevums, izdodot grāmatu, ir noteikt precīzu adresējumu.

Pēc sastāva A.Grišuņins nosauc šādus izdevumus:

- pilnīgs kopotu rakstu izdevums;
- kopoti raksti, kas nepretendē uz pilnīgumu. Parasti kopotos rakstos ievieto visus rakstnieka pabeigtos darbus, bet no nepabeigtajiem darbiem – tikai raksturīgākos un estētiski vērtīgos;
- darbu izlases, kas ietver rakstnieka svarīgākos un labākos darbus;
- darbu krājumi ar dažādiem atlases kritērijiem (žanriskais, hronoloģiskais, tematiskais);
- atsevišķu darbu izdevumi, kas var būt populāri un zinātniski.

A.Grišuņins atzīmē, ka vēl joprojām ir daudz viedokļu par izdevumu pilnīgumu: zinātniskos izdevumos autora daiļrade jāatspoguļo pilnībā, bet populāros izdevumos nav pieņemts lietot redaktora paveiktā apzīmējumus un iekavas, taču bez tām publicētais teksts var būt falsifikācija. Izdevumu veidojot, svarīgi ir izlemēt jautājumu par teksta kārtojuma veidu, citu teksta redakciju un variantu iekļaušanu izdevumā. Ideālā variantā, lai nepieļautu subjektivitāti, iekļaujams viss, tomēr praktiski tas ne vienmēr ir iespējams un nav arī mērķtiecīgi. Populāros izdevumos citas teksta redakcijas un variantus var neiekļaut. Būtisks ir teksta transkripcijas jautājums: pielāgojot tekstu pareizrakstības normām, nedrīkst izjaukt autora stilu un valodas īpatnības. A.Grišuņins akcentē, ka svarīgs ir zinātniskais uzziņu aparāts. Izdodamais teksts jānodrošina ar visiem elementiem, kas nepieciešami teksta lietošanai zinātniskiem mērķiem: priekšvārds, pēcvārds, pievienotie raksti, komentāri, piezīmes, bibliogrāfija, rādītāji. Zinātniskā uzziņu aparāta lielums un raksturs atkarīgs no izdevuma mērķa. Populārie izdevumi jāapgādā ar rakstnieka dzīves un daiļrades apskatu un uzziņām līdzīgām piezīmēm. Zinātniskā izdevumā nav nepieciešams ievietot dzīves un daiļrades apskatu, kas būtu pārāk elementārs zinātniska izdevuma lasītājam. Izdevuma veids nosaka arī komentāru raksturu: zinātniskos izdevumos tas ir dokumentāli faktisks materiāls ar minimālu vērtējumu, populāros izdevumos – literāri – vēsturisks un vērtējošs. Nepieciešama zinātniskā uzziņu aparāta sastāvdaļa ir rādītāji. A.Grišuņins citē vācu vēsturnieku Teodoru Momzenu (*Mommsen*, 1817–1903): "Das Buch ohne Index ist kein Buch" (grāmata bez rādītāja nav grāmata). Rādītāji būtiski atvieglo pētnieka un lasītāja darbu un nav lieka greznība, kā līdzekļu ekonomijas nolūkos dažreiz pieņemts uzskatīt (107).

Latviešu grāmatzinātnē par kopotu rakstu veidošanas principiem vērtīgas atziņas izteiktas Rūdolfā Egles (1889–1947) darbos. R.Egle uzskata, ka kopotajos rakstos jāievieto ne vien visi autora daiļdarbi, bet jāsniedz arī to tekstoloģiskie varianti, cenzūras svītrojumi, komentāri un bibliogrāfija. Viņš uzsver, ka atkāpšanās no autora pirmteksta nav attaisnojama, jo primārā ir autora griba, arī tad, ja redaktoram tā šķiet rakstīta nepareizā izteiksmes formā. Visos izdevumos par pamatu ņemams autora redakcijā iespiestais darbs, precīzais pirmavots, kopotajos rakstos tekstu sagatavošanā izmantojami rokraksti.

R.Egle uzsver, ka grāmatniecībā no teksta kritikas viedokļa viss pētāmais materiāls šķirojams pilnīgos autentiskos avotos un dažāda apstrādājuma variantos. Materiāls, kas vēl tekstuāli apstrādājams – autora paša neizdotie darbi, atstātie rokraksti, tekstu varianti, kļūdaini pirmizdevumi –, rada papildu grūtības redaktoram izvēlēties kvalitatīvi pilnīgāko un saturiski un gramatiski pareizāko variantu. Zinātniskie un akadēmiskie izdevumi pieprasa no to sastādītāja lielu atbildību. Zinātnisks izdevums, kas pretendē būt teksta pareizības un pilnības mēraukla, kura komentāros iespējams citēt arī variantus, ir jāveido iespējami rūpīgi.

R.Egle atzīmē literārā redaktora lielo nozīmi: viņš teksta pārbaudē salīdzina visdažādākos teksta variantus, lai noteiktu to pareizību. Redaktoram veiktais materiāla izvērtējums un teksta izvēle jāpamato ar konkrētiem faktiem vai, to neesamības gadījumā, ar savu zinātnisko izpratni. Redaktoram nepietiek ar rediģējamā autora pazīšanu, jāorientējas arī vēsturiskajos apstākļos un iespējamās ietekmēs. Savos darbos R.Egle vairākkārt uzsver – redaktoram ir jārespektē autora griba, nav pieļaujami patvaļīgi teksta grozījumi.

R.Egle atzīst, ka par grozījumiem un labojumiem tekstā eksistē dažādi viedokļi. Autora manuskriptā tiek veiktas izmaiņas gan redakcijā, gan tipogrāfijā. Negribētas un nepamanītas iespaiduma kļūdas var saglabāties ilgstoši. Īpaši nepatīkami, ja kļūdas radušās izdevumos ar pirmavota nozīmi, jo tās var tikt pārņemtas turpmākajos izdevumos.

Bieži dzejnieka darbi eksistē uzmetumā, fragmentos un vairākos variantos. Uzmetumi un fragmenti pilnizdevumos parasti tiek ievietoti kā papildinājumi. Variantu izlasē priekšroka dodama pamatteksam, ko pētnieki atzinuši par pilnīgāko. Kāda darba pirmizdevumu rakstnieks bieži groza un pārveido līdz nepazīšanai. Ne vienmēr pārveidojumi ir veiksmīgi, tādēļ nepieciešams objektīvs novērtējums: ne vienmēr autora veiktā pēdējā redakcija ir veiksmīgākā. Pamatteksa izvēlē jābalstās uz faktiem. Redaktors var izvēlēties pirmtekstu vai kādu no autora vēlākiem variantiem, bet nedrīkst no diviem variantiem veidot trešo. Zinātniskā izdevumā pamatteksa izvēle ir vieglāka, jo to iespējams papildināt ar komentāriem (44).

Tātad šajā nodaļā atreferētas zinātnieku dažādu gadu publikācijas: R.Egles raksti, kuros skarti arī kopotu rakstu veidošanas jautājumi, tapuši 1945.gadā, izmantotie enciklopēdiju šķirklī sniedz ieskatu problemātikas izpratnē 60., 80. un 90.gados. L.Delpe uzskati izklāstīti 1991.gada publikācijā, A.Grišuņins raksturo izpratni par izdevumu veidošanas principiem 1998. gadā. Pētnieku viedokļi tomēr būtiski neatšķiras. Autori ir vienprātīgi, ka izdevumu veidošanā izmantojama elastīga pieeja, akli nesekojoši kādiem noteikumiem, būtiskāka ir katra individuālā autora izpēte, katra izdevuma veidošanā lietojot paņēmienus, kas derīgi konkrētā situācijā.

Latvijā jaunākā termina "kopoti raksti" definīcija rodama 2006.gada 13.aprīlī Muzeju, arhīvu un bibliotēku darba standartizācijas tehniskajā komitejā apstiprinātajos Noteikumos "Izdevējprodukcija un izlaides ziņas", kuros definēts, ka Kopoti raksti ir "vairāksējumu izdevums, kurā sakopoti visi vai ievērojamākie viena autora (vai arī vairāku autoru) darbi" (170).

2. LATVIEŠU RAKSTNIEKU KOPOTU RAKSTU IZDOŠANA

19.gadsimta beigas ir lielu pārmaiņu laiks Latvijā. Vispusīgi attīstītās arī kultūras dzīve. Pirmie latviešu tautības profesionālie grāmatizdevēji Heinrihs Alunāns (1835–1904), Kārlis Stālbergs (1837–1895) sāk darboties 60.gadu beigās. Darbību apgrūtina gan konkurence ar spēcīgajām Baltijas vācu firmām, gan cenzūras ierobežojumi. Gandrīz visa latviešu grāmatniecība ir privātās iniciatīvas rezultāts. 19.gadsimta 80.gados rodas jaunas izdevniecības un izdevēji, spiestuvju skaits pieaug, apgādi sāk izdot arvien vērtīgāku literatūru. Lai latviešu grāmatniecībā varētu parādīties tādi līdz šim nebijuši izdevumi kā kopoti raksti, ir nepieciešami noteikti sociāli ekonomiski apstākļi, viens no priekšnoteikumiem – grāmatu izdošanas materiālās bāzes nostiprināšanās. Tā kā izdevniecības darbojas kā komerciāli uzņēmumi un tautas lielākajai daļai materiālie apstākļi ir tādi, ka grāmatas iegāde ir visai rets notikums, neattīstās plaši latviešu grāmatniecības uzņēmumi, kuri varētu maksāt pietiekamu atalgojumu latviešu autoriem. Svarīgs nosacījums rakstnieku darbu sekmīgai apkopošanai ir nacionālās literatūras attīstības pakāpe. Rusifikācijas dēļ ilgāku laiku tautskolās netiek mācīta latviešu literatūra. Tas aizkavē latviešu lasītāja pieprasījumu pēc rakstnieku kopotiem darbiem, jo tie prasa augstāku lasītāja sagatavotības pakāpi, dziļāku un vispārīgāku interesi par rakstnieka daiļradi kopumā, par rakstnieka personības izveidošanās ceļu, nevis tikai par atsevišķiem darbiem, vēl šaurāk – par šajos darbos risinātiem notikumiem.

Pārmaiņas ekonomiskajā dzīvē ietekmē arī garīgās dzīves norises. Skolu dzīvē notiek ievērojami pārkārtojumi, kas ietekmē tautas kultūras tālāko veidošanos. Grāmatas kļūst par arvien nozīmīgāku spēku tautas dzīvē. Garīgā pacēluma apstākļos 70.gados izskan pirmie priekšlikumi par latviešu rakstnieku darbu kopojumu izdošanu. "Mājas Viesī" 1870.gada 6.jūlijā publicētajā rakstā "Par Latviešu slaveniem rakstniekiem" kāds B. aicina kultūras darbiniekus ķerties pie šī darba. Autors uzsver, ka jāapkopo labākie darbi un kā pirmo uzdevumu izvirza G.F.Stendera darbu izdošanu. Raksta autors izstrādājis veselu programmu kopoto izdevumu sastādīšanai, atzīmējot, ka "grāmatā jāievieto: a) rakstnieku dzīves gājumi un pūliņi, visvairāk iz rakstniecības lauka; b) slaveni izstrādāti rakstu gabali – skaidrā valodā iekš prozas; c) teicami rakstu gabali iz poēzijas; d) virsraksti no visiem tiem rakstiem, ko rakstnieks savā laikā ļaudīs izlaidis" (79). Autors uzsver, ka jau esošo darbu apkopošana veicinās literatūras attīstību.

1870.gadā iznāk pirmais apkopojošais izdevums, mēģinājums, ko visai nosacīti var uzskatīt par kopotiem rakstiem. J. Neikena (1826–1868) krājumu "Stāsti, dziesmas un gudrības mācības" sastāda un nomināli izdod Umurgas mācītājs Roberts Auniņš (1834–1914). Faktiski H.Brucera apgādā iznākušo nelielā apjoma grāmatīņu no līdzīgiem izdevumiem atšķir zināma rakstnieka daiļrades apkopojuma pazīme: grāmatas sākumā ievietotais biogrāfiskais materiāls par

krājuma autoru, kurā sniegts arī viņa daiļrades novērtējums. Izdevumam bija iecerēta arī otra daļa, bet tā netika izdota.

Hronoloģiski nākošais izdevums ir 1888.gadā iznākušie "Ausekļa Raksti", kas būtībā ir kopoto rakstu tradīcijas aizsācējs latviešu grāmatniecībā. Tas ir pirmais lielākais kāda rakstnieka daiļrades apkopojums, kurā latviešu lasītājs var gūt tam laikam pilnīgu pārskatu par Ausekļa darbiem.

Raksturīga parādība latviešu grāmatniecībā 19.gadsimta beigās – uzņēmīgi cilvēki, izmantojot straujo kultūras attīstību, iegulda savus līdzekļus grāmatniecībā. Ieguvuši peļņu, viņi pievēršas drošākiem darījumiem. Tendence atspoguļojas arī kopotu rakstu izdošanā. Pūcīšu Ģederts (Ģederts Eilenbergs, 1847–1919) 1880.gadā Rīgā ierīkoja plašu grāmatu veikalu un nodibināja apgādu, kurā izdeva vairāku latviešu autoru darbus, daudzus tulkojumus un kalendārus. 1890.gadā viņš izdod A.Pumpura kopotu rakstu "Tēvijā un svešumā" pirmo daļu "Dziesmas". Darbs netiek turpināts: Pūcīšu Ģederts kļuva par namsaimnieku, krājkases darbinieku, ķieģeļu fabrikantu un 1908.gadā pārdeva grāmatu veikalu, beidzot savu darbību grāmatniecībā.

Kopš 80.gadu pirmās puses tiek dibinātas daudzas jaunas privātas izdevniecības ne tikai Rīgā, bet arī citās Latvijas pilsētās. Daļa jaunizveidoto apgādu darbojas ar plašu vērienu, izdodot literatūru, kas saturiski pārsniedz vietējās vajadzības, iegūstot nozīmi visas nācijas dzīvē. Cēsīs ievērojamais grāmatizdevējs Jānis Ozols (1859–1906) pirmais pievēršas savu laikabiedru brāļu Kaudzīšu sacerējumu publicēšanai, laizdams tos klajā kopizdevumā "Vija no kopotiem Kaudzītes Reiņa un Kaudzītes Matīsa rakstu darbiem" 23 burtnīcās ilgākā laika posmā (1893–1904).

90.gados latviešu grāmatniecības attīstību pastiprināti kavē pieaugošā cenzūra. Tomēr augošā vajadzība pēc iespīestā vārda rada nepieciešamību uzsākt arī katras nācijas grāmatniecībā nozīmīgu izdevumu – enciklopēdiju, enciklopēdisku rakstu krājumu, daiļliteratūras antoloģiju, almanahu un kopotu rakstu izdošanu. 80.gadu beigās un 90.gadu sākumā nodibinās vairākas jaunas izdevniecības, kas ir materiāli spēcīgas un pastāv ilgāku laiku, kļūstot par nozīmīgiem kultūras faktoriem. Viena no tām ir Rīgas Latviešu biedrības Derīgu grāmatu nodaļa, kas pirmā sāk latviešu rakstnieku kopotu rakstu sistemātisku izdošanu, sevišķi rosīgu darbību šīnī jomā izvēršot 90.gados – iznāk Apsīšu Jēkaba Raksti 11 burtnīcās (1892–1897), G.F.Stendera Raksti 2 daļās (1897–1901) un J.Neikena Izlasīti raksti 2 daļās (1897–1898).

Ievērojamais grāmatzinātnieks Aleksejs Apīnis (1926–2004) ir atzinis, ka kopotu rakstu izdošanai 19.gs nogalē trūka priekšdarbu un bibliogrāfisku palīglīdzekļu. Tekstoloģiskā un redakcionālā apdare bija primitīva, aparāts rudimentārs, tomēr "soli pa solim diezgan plānveidīgi

tika apgūts pats svarīgākais iepriekšējo periodu rakstniecībā. Izdevēju neatlaidība, par spīti materiālajām neveiksmēm, liecina, ka inteligentākā sabiedrības daļa apzinājās šādas retrospektīvas nepieciešamību mantojuma saglabāšanai un literatūras tālākajai attīstīšanai" (27, 317 .lpp.).

Nākošo pakāpi latviešu rakstnieku kopoto rakstu izdošanā veido divas lielas 20.gadsimta sākumā nodibinātas izdevniecības: Anša Gulbja (1873–1936) izdevniecība un "Zalktis". Šo izdevniecību darbību kopotu rakstu izdošanā raksturo pievēršanās sava laika literatūras sanieguniem. Sagatavojot izdevumus, tiek veikts liels, rūpīgs rakstnieku sacerējumu vākšanas un apkopošanas darbs. A.Gulbis vienojas ar vairākiem literātiem par apceru sagatavošanu iecerētajiem autoru darbu kopojumiem: Aspazijas Rakstu izdevumu 11 burtnīcās ievada Jāņa Asara uzrakstīta apcere, A.Pumpura Rakstiem apceri uzraksta Juris Kalniņš, par Doku Ati Rakstiem 7 burtnīcās apceri sagatavo Augusts Saulietis. Visi šie izdevumi tiek laisti klajā 1904.gadā.

Izdevniecība "Zalktis" 1904.gadā uzsāk A.Saulieša Rakstu (1–3, 1904–1909) izdošanu. Apgāds pastiprinātu uzmanību pievērš izdevuma noformējumam, piesaistot izdevniecībai tā laika izcilākos māksliniekus – V.Purvīti, J.Rozentālu, J.Madernieku. 1904.gadā iznāk arī Zeltmata Rakstu (1–5, 1904–1925) 1.sējums ar J.Rozentāla veidotu māksliniecisko apdari.

1905.–1907.gadu notikumu vēsmas iezīmējas arī kopoto rakstu izdevumu autoru izvēlē – Pēteris Skrastiņš izdod E.Veidenbauma Kopotu rakstu 6 burtnīcas (1907–1909) E.Treimaņa-Zvārguļa sakārtojumā, A.Gulbis izdod Pērsieša Rakstus 8 burtnīcās (1905), Dāvida Zeltiņa (īstajā uzvārdā Golts, 1867–1943) apgādā tiek laisti klajā K. Skalbes Raksti (1-2, 1906–1910), P.Poriters izdod A. Baltpurviņa Rakstu 1.krājumu, Jānis Roze (1878–1942) sāk izdot A. Birkerta Kopotus rakstus (1–3, 1907–1910). Šajā laikā radītās literatūras apkopošanas darbs notiek nākamajos vēstures periodos.

Revolūcijas atplūdu laika noskaņas atspoguļo V.Eglīša Kopoti raksti (1–2, 4, 1907–1914), kas 1907.gadā sāk iznākt D.Zeltiņa apgādā.

1908.–1910.gados aktīvāk darbojas nelielās izdevniecības: E.Birznieks-Upītis nodibina "Dzirciemnieku" apgādu un izdod Sudrabu Edžus Kopotu rakstu 2 burtnīcas (1910–1911), Jelgavā Ludis Neimanis (1863–1926) uzsāk R.Blaumaņa pirmo kopoto rakstu izdošanu (1–7, 1909–1914), D. Zeltiņš izdod Aspazijas Rakstu otro izdevumu (1910). Rīgas Latviešu biedrības Derīgu grāmatu nodaļa pievēršas Fr.Brīvzemnieka Rakstu izdošanai (1–4, 1909–1914), tomēr līdzekļu trūkuma dēļ tie netiek pabeigti.

1911.gadā A.Gulbja izdevniecība izveido sēriju "Universālā bibliotēka", kurā 1912.gadā iznāk arī Ausekļa Izlasīti raksti un J.Alunāna Raksti 2 daļās. "Dzirciemnieki" laiž klajā pirmo Raiņa Kopotu rakstu izdevumu (1–2, 1913–1914). 1912.gadā tiek uzsākts vārienīgais

Annas Brigaderes Rakstu izdevums (1–20, 1912–1939), kura pirmo sējumu izdod Jānis Brigaders (1856–1936). P.Skrastiņš izdod E.Treimaņa-Zvārguļa sagatavotos K.Veidenbauma Kopotus rakstus (1911), Heinrihs Alunāns izdod Ādolfā Alunāna "Humoristiski satīriskos sakopotos dzejoļus" (1–2, 1912–1914), sabiedrība "Spēks" laiž klajā K.Ezerieša Rakstu pirmo daļu (1913), Rīgā sāk iznākt Līgotņu Jēkaba Kopoti raksti (1911), L.Neimanis izdod A.Niedras Kopotus rakstus (1–5, 1911–1914). J.Poruka Raksti (1–4, 1912–1914), kas iznāk Augusta Golta (1882–1968) apgādā un A.Saulieša Raksti (1–5, 1914–1915) "Varavīksnas" apgādā pieredz otru, pilnīgāku izdevumu. Kārļa Priediša apgādā P.Blauam iznāk Kopoti raksti (1–2, 1912–1914).

Laika periodā no 1905. līdz 1917.gadam latviešu grāmatniecībā nostiprinās kopoto rakstu izdošanas tradīcija un tiek paveikts nozīmīgs darbs latviešu rakstnieku literārā mantojuma sistematizācijā un apkopošanā. Kopoto rakstu izdošana (autoru izvēle, viņu darbu komentēšana) cieši saistās ar laikmeta vēsturiskajiem pagriezieniem un literārā procesa norisi. Kopoto rakstu izdevumu mērķis šajā laikā ir vākt un vienkopus izdot viena rakstnieka darbus, mazāk tiek domāts par viņa daiļrades sistematizāciju, zinātniski pamatotu darbu izkārtojumu izdevumā, tā papildināšanu ar biogrāfiski kritiskiem apcerējumiem, komentāriem un bibliogrāfiskiem palīglīdzekļiem. Izdevēji galvenokārt orientējās uz sava laika vai nesenu mirušo rakstnieku daiļradi. Rakstu kopošanā piedalījās vai nu autors pats, vai arī viņa laikabiedri, kuriem bija daudzi darbu manuskripti, vieglāk pieejami dažādie periodiskie izdevumi un atrodamie materiāli literatūrkritiskām un biogrāfiskām studijām. Latviešu klasiskās literatūras sistematizēšanā no 1906. līdz 1917.gadam darīts samērā maz (164, 168).

Latviešu grāmatniecības uzplaukuma laiks ir 1920–1940, var konstatēt, ka starpkaru posmā ir daudz kopotu rakstu izdevēju: gan visi lielākie apgādi, gan mazākas izdevniecības un atsevišķas biedrības.

1920.gadā izveidojas turpmākās grāmatniecības pamati – privāto uzņēmēju iniciatīva grāmatu ražošanā un aktīva valsts līdzdalība šī procesa veicināšanā. Straujāk par citiem apgādiem grāmatu izdošanu izvērša A.Gulbis. Bez citiem izdevumiem apgādā tiek sagatavoti arī latviešu rakstnieku Kopoti raksti. Tie sāka iznākt J.Akurateram (1–2, 1920), Aspazijai (1–10, 1920–1924) un Rainim (1–5, 1920–1923). 1923.gadā A.Gulbja apgādā iznāk Ausekļa Kopoti raksti, 1924.gadā A.Gulbis sāk izdot Apsīšu Jēkaba Rakstus (1–4, 1924–1925), Esenbergu Jāņa (1–3, 1924), Māteru Jura (1–4, 1924) un J.Zvaigznītes (1924) Kopotus rakstus. 1925.gadā Raksti A.Gulbja apgādā iznāk A.Pumpuram (1–2, 1925), apgāds uzsāk Raiņa darbu kopojumu "Dzīve un darbi" (1–11, 1925–1931). 1927.gadā A.Gulbis sāk izdot J.Jaunsudrabiņa Rakstus (1–8, 1927–1931), 1929.gadā iznāk Vensku Edvarta Raksti.

"Valtera un Rapas" apgāds turpina J.Brigadera iesāktos A.Brigaderes Kopotos rakstus

(1–20, 1912–1939), iznāk R.Blaumaņa (1–12, 1923–1928), Doku Ata (1–2, 1928), J.Alunāna Kopoti raksti (1–3, 1929–1933). J.Rozes apgādā iznāk J.Akuratēra (1–12, 1923–1928), A.Saulieša (1–15, 1923–1927), A.Deglava (1–7, 1926–1935), A.Austriņa (1–8, 1927–1933), J.Poruka (1–20, 1929–1930) Kopoti raksti. Oskars Jēpe (1875–1951) izdevis Līgotņu Jēkaba Rakstus (1–4, 1922–1925), J.Neikena Kopotus rakstus (1924), K.Veidenbauma Rakstus (1925), E.Veidenbauma Rakstus (1926), iesāk E.Treimaņa-Zvārģuļa Kopotus rakstus (1–5, 1924–1926).

Atsevišķas izdevniecības izdod tikai 1 autora darbu kopojumu: Kārlis Dūnis (1889–1942) izdeva E.Veidenbauma Kopotus rakstus (1–6, 1920), Latvijas telegrāfa aģentūra Leta izdod atsevišķus V.Eglīša Kopotu rakstu sējumus (9,10, 17, 1921–1922), A.Golts izdod J.Poruka Kopotus rakstus (1–10, 1924–1925), D.Zeltiņš sāk A.Niedras Kopotus rakstus (1–10, 1925–1926), Augusts Raņķis (1875–1937) izdod A.Birkerta Kopotus rakstus (1–9, 1923–1927), "Daile un darbs" izdod E.Birznieka-Upīša Kopotus rakstus (1–2, 1922–1923), izdevniecība "Zelta grauds" – I.Kaijas Kopotus rakstus (1–10, 1928–1931).

20.gados latviešu rakstnieku kopotos rakstus izdod arī kultūras biedrības. 1922.gadā izglītības kooperatīvs "Kultūras balss" sāk izdot K.Skalbes Kopotus rakstus (1–5, 1922–1923), nepabeigti paliek A.Upīša Kopoti raksti (1–4, 11, 16, 1923–1929). Rīgas Latviešu biedrības Derīgu grāmatu nodaļa izdod F.Mālberģa Rakstus (1925), A.Niedras pilnīgu rakstu izdevumu "Nemiera ceļi" (1–4, 1928–1933), Latviešu Kultūras veicināšanas biedrība – Kronvaldu Ata Kopotus rakstus (1925). Kr.Barona biedrība izdod K.Barona rakstus (1928).

Aplūkotais laika periods ir visražīgākais jaunu latviešu rakstnieku kopoto rakstu izdevumu uzsākšanā. 20.gadu beigās un 30.gados nav raksturīga tik ļoti daudzu kopoto rakstu parādīšanās, tomēr, uzlabojoties ekonomiskajai situācijai, 30.gadu beigās to skaits atkal palielinās. Jaunus kopoto rakstu izdevumus turpina izdot lielās izdevniecības. A. Gulbja apgādā iznāk Aspazijas darbu kopojums "Mana dzīve un darbi" (1–6, 1931–1940), Pērsieša Kopoti raksti (1–2, 1930–1937), A.Pumpura Raksti (1935), A.Gulbja (1–3, 1937–1938) Kopoti raksti, K.Štrāla Raksti (1–2, 1939), jauns Raiņa rakstu izdevums (1932). "Valters un Rapa" uzsāk E.Birznieka-Upīša Kopotu rakstu (1–6, 1932–1937) izdošanu, izdod J.Ziemeļnieka (1–2, 1933–1934), J.Ezeriņa (1–3, 1935), Kronvaldu Ata (1–2, 1936–1937), F.Bārdas (1–4, 1938–1939), E.Virzas (1–3, 1938–1939), Z.Mauriņas (1–2, 1939–1940) Kopotus rakstus. J.Rozes apgādā sāk iznākt K.Skalbes kopotie raksti (1–10, 1938–1939).

Kopoto rakstu izdošanu sāk arī apgāds "Grāmatu draugs" ar E.Vulfu (1–6, 1937–1938) un P.Rozīša (1–10, 1937–1939) Kopotiem rakstiem, V.Plūdoņa (1–4, 1939) "Kopotiem daiļdarbiem". 1940. gadā "Grāmatu draugs" uzsāk J.Janševska Kopotu rakstu (1–2, 1940) izdošanu. 1939.gadā apgāds "Literatūra" izdod brāļu Kaudzīšu Rakstus (1–6, 1939–1941) un A.Grīna Kopotus rakstus (1–3, 1939).

Saglabājas tendence, ka atsevišķi apgādi izdod tikai viena autora kopotus rakstus: J.Janševska Kopoti raksti (1–16, 1933–1934) iznāk "Tautas bibliotēkas" apgādā, "Zemnieka Domas" izdod Stērstu Andreja Kopotus rakstus (1935), Latvijas Universitātes studentu padomes grāmatnīca sāk izdot K.Valdemāra Rakstus (1–2, 1936–1937), "Jaunā tauta" – J.Jurevica Kopotus rakstus (1938). F.Trasuna piemiņas fonds sāk izdot izdod F.Trasuna darbu apkopojumu "Dzīve un darbi" (1938), "Grāmatu zieds" – J.Ruģēna darbu apkopojumu "Kad atnāks latviešiem tie laiki"(1939), "Kaija" izdod Laubes Indriķa Rakstus (1–2, 1939).

1920–1940 gados izdoto Kopoto rakstu kārtošanā piedalījās ievērojamākie latviešu bibliogrāfi un literatūrvēsturnieki: J.Misiņš (J.Mātera, J.Poruka, A.Pumpura, F.Mālberģa kopoti raksti), K.Egle (J.Poruka, J.Ziemeļnieka, brāļu Kaudzīšu, R.Blaumaņa, E.Veidenbauma kopoti raksti), R.Egle (E.Veidenbauma, K.Veidenbauma, J.Poruka, K.Skalbes kopoti raksti), P.Ērmanis (R.Blaumaņa, J.Poruka, A.Brigaderes, J.Ezeriņa, F.Bārdas, K.Skalbes, J.Janševska kopoti raksti), A.Goba (J.Neikena, F.Mālberģa, K.Barona raksti, Doku Ata, J.Alunāna, Pērsieša kopoti raksti). Kopotos rakstus sastādījuši arī Līgotņu Jēkabs, A.Birkerts, paši autori. Liela daļa kopoto rakstu ir pilnīgākie autoru izdevumi. Kopotie raksti tika izdoti gan klasiķiem, gan tiem, kuru daiļrade turpinājās. Akadēmiskiem izdevumiem līdzinās A.Pumpura, K.Veidenbauma, J.Poruka kopotie raksti.

Vairumam kopotu rakstu izdevumu ir ievadi, kuros vairāk vai mazāk veiksmīgi stāstīts par autoru, viņa daiļradi. A.Gulbja izdotais Raiņa darbu kopojums "Mana dzīve un darbi" ir vienīgais, kurā pirms katra darba autors pats ir pastāstījis par to tapšanu.

Kopotie raksti parasti tiek izdoti ātri: J.Rozes apgādā J. Poruka Kopotu rakstu 20 sējumi iznāk 2 gados, 2 gados apgādā iznāk 10 sējumu K.Skalbes Kopoti raksti, 4 biezi V.Plūdoņa "Kopotu daiļdarbu" sējumi "Grāmatu drauga" apgādā nāk klajā vienā dienā.

Kopotie raksti pārsvarā izdoti glīti, īpaši J.Rozes izdevumi. A.Gulbja izdotie J.Jaunsudrabiņa Kopoti raksti ir vienīgie, kuros ir krāsainas gleznu reprodukcijas. Iespējams, apgāda "Literatūra" iesāktais A.Grīna darbu kopojums ir visgreznākais kopoto rakstu izdevums.

17 kopoto rakstu izdevumi palika nepabeigti dažādu iemeslu dēļ. Galvenais no tiem – 1940.gada notikumi (163).

Kara laiks ietekmē visu grāmatniecības attīstību. Tomēr, kā "Latviešu gada grāmatā 1944.gadam" atzīmē Jānis Andrupis, "visi apgādi centušies sagādāt atsevišķus daiļliteratūras darbus jaunos izdevumos" (24, 152.lpp.). Arī grāmatniecībai nevēlamos apstākļos tiek uzsākta latviešu rakstnieku kopotu rakstu izdošana. Tie iznāk Valdim (1, 4–5, 1942–1943) K.Rasiņa (1886–1974) apgādā un Jānim Purapuķem (1, 1943) Pētera Mantnieka (1895–1979) apgādā.

Kā izpētījis Aleksejs Apīnis, Latvijas PSR 40. un 50.gados "vairāk tika praktizētas rakstnieku darbu izlases, nereti ar plašām piezīmēm" (26).

Arī literatūrkritiķis Edgars Damburs (1910–1981) atzīst, ka "pirmajos gados pēc Tēvijas kara ar klasiķu izdošanu mums diezinkā neveicās, ko liecina pusceļā palikušais Rūdolfa Blaumaņa darbu kopojums" (35).

Nepabeigtajam R.Blaumaņa Kopotu rakstu izdevumam (1–4, 1941) seko jau Latvijas Valsts izdevniecībā izdotie Kopotie raksti (1–5, 1946–1949). R.Blaumaņa Kopotu rakstu nākošais izdevums (1–8, 1958–1960) ir viens no vērtīgākajiem padomju Latvijā izdotajiem latviešu rakstnieku kopoto rakstu izdevumiem. Kultūrvēsturnieks Konstantīns Karulis (1915–1997) uzteic izdevuma rūpīgo kārtojumu "ar plašiem komentāriem un bibliogrāfiju, kas to tuvina akadēmiska izdevuma līmenim. Izdevumam ir ļoti glīts mākslinieciskais un tehniskais izveidojums" (59, 205.lpp.).

Kopoti raksti tiek izdoti arī E.Birzniekam-Upītim (1–7, 1960–1962), A.Upītim, (1–22, 1946–1954), Rainim (1–14, 1947–1951), J.Sudrabkalnam (1–6, 1958–1962), L.Paeglem (1–5, 1956–58), Raksti iznāk Zeiboltu Jēkabam (1–5, 1956), L. Laicenam (1–9, 1958–60).

60.gados latviešu rakstnieku kopoto rakstu izdošana aktivizējas. Daudz lielāka vērība nekā agrāk tiek veltīta komentāriem, biogrāfiskiem apskatiem un bibliogrāfiskiem datiem. Kopoti raksti tiek izdoti V. Lācim (1–10, 1959–62), E. Birzniekam-Upītim (1–7, 1960–63), E.Veidenbaumam (1–2, 1961) A.Saksei (1–6, 1962–1965), A.Grigulim (1–7, 1963–1966), J.Grotam (1–7, 1968–1974), Sudrabu Edžum (1–5, 1969–1973), Raksti – V.Luksam (1–4, 1965–1967) un P.Rozītim (1–5, 1961–1962).

70.gados tendence izdot valdošajam režīmam lojālu autoru un ideoloģiski "pareizi" sagatavotus literatūras klasiķu kopotos rakstus saglabājas. Kopoti raksti tiek izdoti V.Lācim (1–26, 1970–1980), B.Saulītim (1–7, 1972–1979), A.Kurcijam (1–5, 1977–1982), Raksti – A.Čakam, (1–5, 1971–1976), J.Porukam (1–3, 1971–1973), V.Plūdonim (1–3, 1974–1978), J.Niedrem (1–5, 1975–1979), M.Rudzītim (1–2, 1978–1979). 1977.gadā tiek uzsākts Raiņa kopotu rakstu akadēmisks izdevums (1–30, 1977–1986), vērtīgākais latviešu rakstnieku kopoto rakstu izdevums pēckara Latvijā.

80.gadu sākumā Kopoti raksti tiek izdoti M.Ķempei (1–3, 1981–1984), J.Jaunsudrabiņam (1–15, 1981–1985), Ē.Vilkam (1–5, 1982–1986), Aspazijai (1–6, 1985–1988), E.Zālītei (1–4, 1986–1988).

Sākoties atmodai, atjaunotnes procesi atspoguļojas arī grāmatniecībā, izdoto autoru izvēlē. Var piekrist literatūrkritiķa Rimanta Cepļa iezīmētajām latviešu rakstnieku kopoto rakstu izdošanas tendencēm - tie tiek izdoti dzīvajiem rakstniekiem, kas vēlas apkopot sarakstīto, trimdas rakstniekiem un klasiķiem (33).

1989. gadā izdevniecība "Liesma" iesāk O.Vācieša Kopotu rakstu (1–10, 1989–2003), 1990.gadā – F.Bārdas Rakstu (1–2, 1990–1992) izdošanu. 1991.gadā izdevniecība "Zinātne" sāk izdot A.Čaka Rakstus (1–5, 1991–2001).

Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas grāmatu izdošanu pārņem privāti izdevēji. Apgāds "Cīrulis" sāk izdot R.Blaumaņa Kopotus rakstus (1–7, 9, 1993–2000), "Valters un Rapa" – A.Brigaderes Kopotus rakstus (1–6, 1993–2004), A.Kolbergs izdod savus Kopotus rakstus autorapgādā A.K.A (1–6, 1994–1995), apgāds "Signe" iesāk A.Grīna darbu kopojumu (1–3, 12,13, 1994–1998).

90.gadu vidū aizsākas tendence izdot galvenokārt Rakstus, tā norādot, ka izdevumi neaptver visu autora daiļradi. Izvirzās apgādi, kas ir spējīgi izdot vairāku autoru darbu kopojumus: apgāds "Daugava" izdod Z.Mauriņas (1–7, 1996–2003), A.Dziļuma (1–21, 1997–2006), Aīdas Niedras (1–5, 1998–2004) Rakstus, "Nordik" izdod I.Ziedoņa Rakstus (1–12, 1995–2002), R.Ezeras Rakstus (1–3, 2000–2001), A.Dagdas Rakstus (1–2, 2001–2005), K.Skujenieka Rakstus (1–5, 2002–2006), "Jumava" turpina "Cīruļa" iesāktos R.Blaumaņa Kopotus rakstus, izdod V.Belševicas Rakstus (1–4, 1999–2002), "Elpa" izdod G.Janovska Kopotus rakstus (1–12, 1997–2003), K.Skalbes "Mūža rakstus" (1–4, 2001–2005). "Enigma" izdod K.Elsberga Rakstus (1–3, 1997), iesāk L.Breikša Kopotus rakstus "Dzīve un darbi" (1–4, 1998–2005), ko pabeidz izdot "Valtera un Rapas" apgāds, kas izdod arī A.Eglīša (1–7, 2002–2006) un J.Krēsliņa Rakstus (1–2, 2004–2006). Latviešu rakstnieku darbu kopojumus izdod arī citi apgādi: "Preses namā" iznāk Ā.Elksnes Raksti (1–5, 1996–1997), Latgales kultūras centra izdevniecība izdod F.Trasuna kopotus rakstus "Dzīve un darbi" (1–3, 1997–1998), "Atēna" izdevusi Dz.Soduma Kopotus rakstus (1–6, 2001–2005), "Pils" izdod E.Līva darbu kopojumu (1–3, 2004–2006), "Mansards" – Z.Skuiņa Rakstus (1–3, 2005–2006). 2005.gadā E.Virzas Rakstus sāk izdot "Zinātne".

Par jaunāko latviešu rakstnieku kopoto rakstu izdevumu var uzskatīt "Jumavas" iesāktos Anšlava Eglīša Rakstus, kam izdots 1.sējums "Līgavu mednieki" (2006).

Jāpiekrīt žurnālista Pētera Bankovska 2005.gadā rakstītajai atziņai, ka patlaban "plaši rakstu kopojumi latviešu grāmatniecībā nav tādos milzu vairumos, ka tos varētu nepamanīt", un paustajai nožēlai, "ka Latvijā mūžīgā cilvēku un naudas trūkuma dēļ par patiešām akadēmiskiem, filoloģiski līdz pēdējai sastādīšanas brīža zināšanu un prasmju kriptiņai izstrādātiem būtiskāko rakstnieku *Kopotiem rakstiem* nākas vien sapņot" (29, 6.lpp.).

3. TRIMDĀ IZDOTIE LATVIEŠU RAKSTNIEKU KOPOTIE RAKSTI

Pēc 1940.gada traģiskajiem notikumiem daudzi latvieši pamet Latviju. Lielākā latviešu izceļotāju daļa kara beigās – 1944.gadā un 1945. gada pirmajos mēnešos – dodas uz Vāciju. Jau 1945. gada otrajā pusē vispirms Zviedrijā, tad arī Vācijā bēgļi sāk izdot grāmatas latviešu valodā. Grāmatu izdošanas grūtības jo spilgti izpaužas iespiešanas tehnikā, nereti tās tiek rotaprintētas, bieži nav iespējas sagādāt kvalitatīvu papīru. Pazīstamākie apgādi: Valda Mežezera apgāds "Ceļš", Eduarda Alaiņa "Atauga", vēlāk "Venta", Kārļa Ķezbera apgāds "Gaismas pils", Viļa Štāla apgāds un Paula Dambeskalna izdevniecība "Selga", rosīgi darbojas Artūrs Baumanis, Otto Krolls, Leons Rumaks, Arvīds Māliņis, Jānis Miķelsons. Lībekā ir vairāki apgādi, ko vada Artūrs Ķīvītis, Jānis Šīns, Jānis Abučs. Nozīmīgs ir arī brāļu Dīķu apgāds, "Tērvete", "Liesma", Andreja Ozoliņa grāmatu apgāds, Pētera Mantnieka un Edgara Ķiploka apgāds, Jāņa Alkšņa, Arvīda Eglīša vadītie apgādi, Roberta Krūklīša vadītā "Gauja" (37).

1952. gadā žurnālists Alberts Raidonis (1914) atceras: "Savus ziedu laikus grāmatu tirgus bija sasniedzis Vācijas nometņu dzīvē. Nebija nometnes, kurā nebūtu viena vai vairāku grāmatu izdevēju. Tika izdotas gan derīgas, gan mazāk derīgas grāmatas" (81, 17. lpp.).

Kā noskaidrojis Konstantīns Karulis, Vācijā pirmajos pēckara gados blakus daiļliteratūrai un mācību grāmatām sevišķu uzmanību izdevēji pievērš praktiskajai literatūrai – lauksaimniecības, dārzkopības, biškopības, mājamatniecības, mājturības grāmatām. Ievērojamu vietu izdotā vidū ieņem vārdnīcas (62). Kārlis Ieleja (1909–1970) publikācijā "Latviešu grāmatniecība trimdā" uzsvēris: lai arī pirmajos trimdas gados netiek izdots gandrīz neviens kapitāldarbs, tomēr klajā nāk gan liels skaits literatūras klasiķu darbu, gan ievērojams skaits jaunu darbu. Izdodot grāmatas speciālajās nozarēs, tiek radīts pamats izglītības procesa nodrošināšanai arī nākotnē (48).

Pēc Vācijas valūtas reformas 1948.gada vidū izdevēju skaits valstī samazinās. Apgādi gandrīz pilnīgi beidz izdot speciālo literatūru, mācību grāmatas, pievēršoties gandrīz tikai daiļliteratūrai (97). Rakstnieks Jānis Sudrabiņš (1912) raksta: "Izdevēji, cik nu vēl to palicis, cīnās ar grūtībām. Par grāmatām Vācijas latvieši daudz nepriecājas, tās augsto cenu dēļ nevaram iegūt. Ja ko pērk, tad kolektīvi" (96, 136.lpp).

Jau kara pēdējos gados daudz latviešu bēgļu ierodas Zviedrijā. Kā raksta Konstantīns Karulis: "Bija manuskripti, un vajadzēja izdevēju. Bija arī lasītāji, kas prasīja grāmatas. Un tā jau kopš pirmajiem trimdas gadiem Zviedrijā veidojās, auga un nostiprinājās latviešu grāmatniecība" (61, 141.lpp.). Ievērojamākie apgādi Zviedrijā – "Ziemeļblāzma", "Daugava", "Atvase" – bija nozīmīgi visā latviešu trimdas kultūras areālā, to ietekme pārsniedza vienas valsts robežas. Trimdā darbību turpināja izcilais grāmatizdevējs Miķelis Gopers (1908–1996), "Zelta ābeles"

vadītājs. Izdevējdarbībā piedalījās arī Latviešu nacionālais fonds, katoļu organizācijas izdeva "Dzimtenes kalendāru" ar bagātīgu informāciju. 50.gados vairums latviešu dodas tālākā emigrācijā, lielākā daļa – uz ASV un Kanādu. Jaunajos apstākļos pieprasījums pēc latviešu grāmatām nemazinās, un grāmatu apgādi var sākt attīstīt rosīgu darbību. Mainās gan grāmatu saturs, gan to ārējā apdare. Praktiskās un mācību grāmatas nomaina daiļliteratūra. Uzlabojas grāmatu ārējais izskats – papīrs, iespaidums, mākslinieciskais iekārtojums. Līdz 1960. gadam vidēji gadā izdotas 100 grāmatas (41).

Ražīgākais grāmatu apgāds ASV ir "Grāmatu draugs", kas 1951.gadā turpina darbību Helmara Rudzīša (1903–2001) vadībā. Lielāko apgādu vidū minams arī "Tilts", "Vaidava", apmēram 80 grāmatas izdevis Alfrēds Kalnājs (1904–1999). Daudzas grāmatas iznākušas apgādos "Latvju Grāmata" un "Gauja". Kanādā zināmākie apgādi ir "Druva" un "Astra".

Latviešu grāmatniecību 50.–60.gados literatūrzinātnieks Valters Nollendorfs (1931) raksturo kā ziedu laikus – sāk iznākt lieli, nozīmīgi darbi: "Latvju enciklopēdija", "Latviešu tautasdziesmas", "Latviešu tautas teikas un pasakas", "Daugavas" izdotā Latvijas vēstures grāmatu sērija, parādās lieli bēgļu gaitu romāni, apgādi cenšas veicināt jaundarbu rašanos (78).

Lilija Dunsdorfa (1906–2005), raksturojot trimdas grāmatniecību pēc 1970.gada, atzīmē, ka vairs nedarbojas daudzi lieli apgādi: "Nodzisusi spožā Ziemeļblāzma, salūzis Tilts, izbeigusi darbību gan rosīgā, bet zem nelaimīgas zvaigznes dzimusi Latvju grāmata. Arī Imantas pēdējās mazgrāmatiņas iznāca 1971.gadā un kopš 1972.gada nav redzēti Alfrēda Kalnāja izdevumi" (39, 96.lpp.). Salīdzinot ar iepriekšējiem periodiem, pieaudzis reliģisko darbu skaits un dzeju izdevumi, samazinājies vēstures grāmatu un romānu skaits.

Trimdas pēdējā desmitgadē (1980–1989) apsīkst lielākā apgāda – Grāmatu drauga – darbība, otra produktīvākā izdevniecība ir "Gauja", rosīgi darbojas "Atvase", izdodot bērnu literatūru. Salīdzinot ar iepriekšējo laikposmu, samazinājies filozofisko un reliģiska satura izdevumu skaits, pieaug politiska satura izdevumu daudzums, mazāk izdota daiļliteratūra. Apgādu skaits pēc 1980.gada samazinājies par 10%, izdoto grāmatu skaits – par 15% (40).

Ievērojamā bibliogrāfa Benjamiņa Jēgera (1915) izveidotajā "Statistiskajā pārskatā par trimdas grāmatniecību" redzams, ka visvairāk ir izdots daiļliteratūras grāmatu: 2617 (42,9% no grāmatu kopskaita), vēstures un biogrāfiju grāmatu kopskaits ir 977 (16,0%), reliģiska satura grāmatu daudzums sasniedz 527 (8,6%). Pārējās nozares, kurās izdoto grāmatu skaits ir lielāks par 100: valodniecība (427 grāmatas: 7,0%), folklorā (212: 3,5%), māksla (183: 3,0%), politika (152: 2,5%), ģeogrāfija (127: 2,2%), izglītība (110: 1,8%).

Izdoto daiļliteratūru raksturo trimdā iespiestie 1507 oriģināldarbi (57,6% no visiem nosaukumiem), 744 atkārtotie izdevumi (28,4%), 366 tulkojumi (14,0%). Pirmizdevumi un

atkārtotie izdevumi (2251) veido 86% no visas literatūras. Ievērojot, ka 36 grāmatas sacerētas svešvalodās, trimdā iznākušas 2215 daiļliteratūras grāmatas jeb vidēji 46 grāmatas gadā.

Trimdā izdoto grāmatu daudzuma dinamiku atsevišķos gados ietekmē apkārtējās norises: Vācijā DP (*Displaced Persons*, "pārvietoto personu") nometņu laikā, 1946.gadā sasniegts lielākais grāmatu skaits viena gada robežās (442), 1947. (399) un 1948.gadā (332) jau mazāk, bet 1949.gadā, kad latvieši sāka izceļot no DP nometnēm, iznāca tikai 210 grāmatas. Turpmākajos gados (1950–1988) grāmatu skaits svārstās no 66 (1988) līdz 155 (1968) (52).

Trimdas izdevumu kvalitāte ir neviendabīga, atšķiroties grāmatizdevēju mērķiem. Literatūrkritiķis Jānis Rudzītis (1909–1970) raksta: "Blakus simtprocentīgiem grāmatu rūpniekiem un tirgotājiem arī trimdas izdevēju saimē atradīsim tādus, kuru darbam nedrīkstam liegt apbrīnošanu. Ir veikts milzu darbs, kurā ieguldīti lieli līdzekļi un sirds siltums. Lielais darbs joprojām turpinās. Domāsim kaut vai par kopotu rakstu izdošanu, par tautas dziesmu topošajiem sējumiem. Ir trimdas grāmatnieku saimē pat fantasti, tuvi radi kādreizējiem ideālistiem" (83, 43. lpp.).

1.tabula. Trimdā izdotie latviešu rakstnieku kopotie raksti

1. K. Skalbe	1	1947	Auseklis
2. R. Blaumanis	12	1952–1958	Latvju Grāmata
3. K. Skalbe	6	1952–1955	Daugava
4. J. Rainis	17	1952–1965	Ziemeļblāzma
5. J. Poruks	5	1954–1958	E.Alainis
6. J. Ezeriņš	5	1955	Tilts
7. E. Virza	4	1958–1966	Tilts
8. J.Ziemeļnieks	2	1959–1960	Sēļzemnieks
9. E. Ādamsons	2	1960	Daugava
10. Aspazija	5	1963–1971	Latvju Grāmata
11. Zeiboltu J.	5	1963–1969	Latvju Grāmata
12. J. Sarma	5	1964–1968	Tilts
13. V. Cedriņš	2	1965	Daugava
14. A. Niedra	4	1971–1972	Tilts
15. J. Poruks	2	1972	Tilts
16. J. Medenis	5	1985–1989	Aiviekste
17. V. Plūdons	4	1988–1989	DV apg.

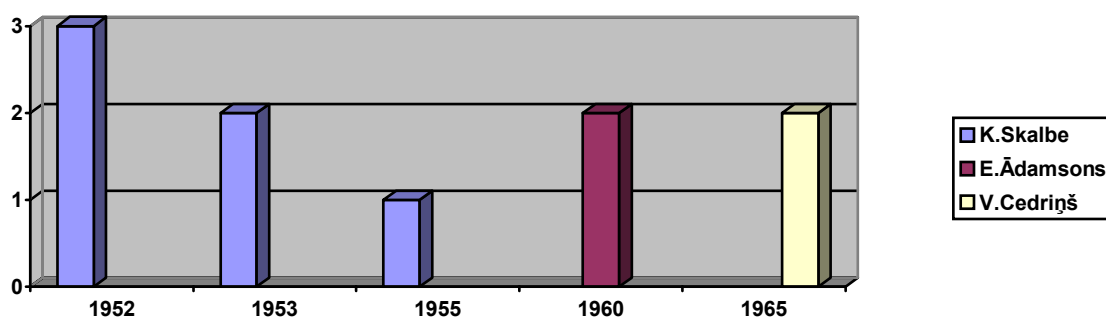
Izcilākos trimdas grāmtizdevējus raksturo arī to izdotie latviešu rakstnieku kopoto rakstu izdevumi (skat.1.tab.), kas detalizētāk analizēti turpmākajā darba daļā. Kopoto rakstu noformējumu paraugi sniegti pielikumā (skat. 2.pielik.)

3.1. Apgāds "Daugava" un tā izdotie latviešu rakstnieku kopotie raksti

Ievērojamie trimdas grāmatizdevēji Dagnija Šleiere (1919–1993) un Juris Šleiers (1917–2005) neatkarīgajā Latvijā bija žurnālisti. 1944.gadā abi ieradās Zviedrijā nelielā laivā. Finspongas bēgļu nometnē izdotā avīze "Latvju Ziņas" bija viņu pirmais veikums. Vēlāk tika nodibināts apgāds "Daugava", kas izdevis vairāk nekā 200 grāmatas (Stokholmas posmā). Ja sākumā tika izdotas visvairadzīgākās praktiskās grāmatas – vārdnīcas, tad vēlāk apgādu raksturo mākslinieciski vērtīgas daiļliteratūras klāsts. Izdevniecības nozīmi vairo Latvijas politiskās, saimnieciskās un kultūras vēstures monogrāfiju virkne, *Parnasa* sērija, Jāņa Siliņa monogrāfija "Latvijas māksla", ievērojamu kultūras un sabiedrisko darbinieku memuāri, izcila ir Benjamiņa Jēgera "Latviešu trimdas izdevumu bibliogrāfija".

Apgāda mākslinieciskais konsultants bija Normunds Hartmanis (1924), kurš veidoja daudzu grāmatu iekšējo kārtojumu un deva brošējuma vai sējuma metu. Katra apdare ir oriģināla (60, 61).

Apgāds izdevis arī Kārļa Skalbes (1–6, 1952–1955), Erika Ādamsona (1–2, 1960), Viļa Cedriņa (1–2, 1965) Rakstus (skat. 1.att.).

1.attēls. Apgāda "Daugava" izdotie latviešu rakstnieku raksti

3.1.1. Kārļa Skalbes Raksti

Pirmais K.Skalbes Rakstus 2 sējumos (1906–1910) izdod Dāvids Zeltiņš. "Kultūras Balss" apgādā iznāk K.Skalbes Kopoti raksti 5 sējumos (1922–1923), Jānis Roze izdod K.Skalbes Kopotus rakstus 10 sējumos (1938–1939).

Trimdā pirmo mēģinājumu izdot Kārļa Skalbes Kopotus rakstus uzsāk Haralds Ozols apgādā "Auseklis", izmantojot Latvijā J.Rozes apgādā izdotos K.Skalbes Kopotos rakstus. Iznāca tikai 1.sējums 1947. gadā.

1950. gadā kartogrāfs un grāmatizdevējs Pēteris Mantnieks lūdz Lizetei Skalbei (1886–1972) atļauju izdot K.Skalbes kopotos rakstus. Kā stāsta K. Skalbes memoriālā muzeja "Saulrieti" bijusī vadītāja Dzintra Upmale savā 1993.gada 29.–30. janvāra vēstulē Jurim Tāram, P.Mantniekam ar dzejnieku esot bijusi noruna – pēc kara Latvijā izdot viņa kopotos rakstus. Lizete Skalbe, nesniedzot atļauju Pēterim Mantniekam trimdā izdot Kārļa Skalbes Rakstus, neesot minējusi atteikuma iemeslu (169).

Lizete Skalbe ķeras pie Kārļa Skalbes kopotu rakstu sakārtošanas 1949. gadā. Darbs pie rakstu sagatavošanas ir grūts un sarežģīts, jo paši Skalbes, bēgļu gaitās dodoties, līdzī paņēmuši tikai divus pēdējos Kārļa Skalbes izdevumus "Garā pupa" (1937) un "Klusuma meldijas" (1941).

Vēstulē garīdzniekam un grāmatniekam Edgaram Ķiplokam Lizete Skalbe stāsta: "Ar diezgan lielām grūtībām cenšos apzināt visu, kas no Kārļa Skalbes rakstiem ārzemēs būtu atrodams, lai tad to, kas man trūkst, lūkotu likt norakstīt. Izdevējs Juris Šleiņš ir uzņēmies Kārļa Skalbes kopoto rakstu izdošanu, cik nu mums izdosies no tiem sadabūt kopā. Vienalga cik – tas tomēr būtu vērtīgs darbs Kārļa Skalbes rakstu saglabāšanai" (63, 242.lpp.). No J.Rozes izdoto kopoto rakstu sējumiem viņai ir I, II; VII; IX un X sējums, no "Kultūras Balss" izdotajiem pieciem sējumiem II; IV un V sējums, arī Vācijā izdotās atsevišķās pasaku un stāstu izlases.

1992.gada sākumā Kārļa Skalbes memoriālajam muzejam "Saulrieti" dzejnieka meita Ilze Skalbe-Legzdīņa nodeva unikālus materiālus – savu vecāku arhīvu. Vēstulēs Lizetei Skalbei rodama plaša informācija par Kārļa Skalbes kopoto rakstu tapšanu.

Muzejā atrodamas 74 Skalbjū ģimenei no 1945. līdz 1974.gadam rakstītas Mudītes Austrīņas (1924–1991) vēstules. Kā izpētījusi Maruta Cīrule, "visvairāk vēstuļu uzrakstīts 1950. un 1951.gadā, kad Mudīte Austrīņa Ņujorkas Publiskajā bibliotēkā un trimdinieku pieticīgajos izglābto grāmatu un žurnālu krājumos meklēja dzejnieka darbus, organizēja to pārrakstīšanu, precizēja tekstus un sūtīja to norakstus uz Stokholmu" (34, 105. lpp.).

1950.gada 28.novembra vēstulē Lizetei Skalbei Mudīte Austrīņa raksta: "Skalbes kundze, svarīgākais – man liekas, ka es noteikti varēšu krusttēva kopoto rakstu lietā palīdzēt. Ņujorkas publiskajā bibliotēkā ir neiedomājami daudz latviešu grāmatu" (118). Viņa domā, ka viss vajadzīgais būs atrodams atsevišķās grāmatās, jo bibliotēkā varētu nebūt visi kopoto rakstu izdevumi, tādēļ lūdz atrakstīt kādi tieši darbi iztrūkst. Grāmatas iznest no bibliotēkas var vienīgi ANO locekļi, tādēļ tās būs jāpārraksta, jo fotografēt ir dārgi.

M.Austrīņas 1950.gada 2.decembrī sūtītajā pastkartē ar Ņujorkas publiskās bibliotēkas ēkas attēlu izteikta nožēla, ka tajā nav pilnīgi krusttēva kopotie raksti (119). M.Austrīņas 1951.gada 30.jūnija vēstulē atrodams visu bibliotēkā esošo Kārļa Skalbes publikāciju saraksts (120). M.Austrīņas 24.jūlija vēstulē secināts, ka grāmatas "acīmredzot, sūtītas sistemātiski apm.

līdz Ulmaņa laika beigām. Tagad arī neviens no izdevējiem neprotas un jauko tradīciju – nodot pa eksemplāram no katra jaunizdevuma – neturpina" (121).

M.Austriņas 1951.gada 23.augusta rakstītajā vēstulē lasāms par darbu pārrakstīšanas organizēšanu: "Piezvanīja vēl 2 jaunkundzes, kuras sadabūja kāda pazīstama, ļoti jauka latv. skolotāja – visas arī ar mieru pārrakstīt, tā kā domāju – šinī ziņā nekādu kavēkļu nebūs" (122). Par pārrakstītāju atsaucību ziņots arī 28. augusta vēstulē: "Ļoti daudz jaunieši bija atsaucīgi – gribēja palīdzēt ar pārrakstīšanu. 2 meitenes pat domāja, ka jāraksta papriekš ar zīmuli bibliotēkā un savkārt tad ar mašīnu, tomēr pieteicās!" (123).

Ne tik veiksmīgi sokas darbs ar pasakas "Ezerieša meita" pārrakstīšanu. Ja M.Austriņas 1951.gada 23.augusta vēstulē lasāms, ka "nupat runāju ar savu draudzeni Jaunbelzējas jkdzi (bibliotekāri), viņa domā, ka varēs pārrakstīt "Ezerieša meitu", sāks jau šonedēļ!" un tā "tiks pārrakstīta šo sestdien un tad Jums to nekavējoties nosūtīšu" (122), tad 5.oktobrī M.Austriņai nākas atvainoties, ka L.Skalbe vēl joprojām pārrakstīto pasaku nav saņēmusi, un apsolīt, ka M.Jaunbelzēja to pārrakstīs vēlreiz un apdrošinātu nosūtīs (125).

1952.gada 20.marta vēstulē M.Austriņa izsaka viedokli, ka Maigai Jaunbelzējai par pārrakstīšanu apsolīto grāmatu nevajadzētu sūtīt, jo Lizete Skalbe pasakas norakstu nav saņēmusi. Pārrakstītāja nav arī atbildējusi uz M.Austriņas lūgumiem atsūtīt pasta kvīti par ierakstītu "Ezerieša meitas" nosūtīšanu (131).

M. Austriņa aktīvi piedalās arī iztrūkstošo "Latvju Mēnešraksta" numuru meklēšanā. Viņas 1951.gada 25.septembra vēstulē lasāms, ka "Latvju Mēnešraksti ir visi līdz Strodam; viņa adresi dabūšu un lūgšu Jums vajadzīgos rokrakstus aizsūtīt" (124).

23.decembrī M.Austriņa ziņo, ka no Stroda atbilde saņemta – žurnāli ir viņas rīcībā (129).

1952.gada 28. janvāra vēstulē M.Austriņa informē, ka dosies uz bibliotēku skatīties "Mazās piezīmes", priecājas par veiksmīgi atrasto "Latvju Mēnešrakstu" (130).

Mudītes Austriņas rūpību pārrakstīšanā un tekstu salīdzināšanā var raksturot ar viņas 1951.gada 6.decembrī rakstītajā vēstulē rodamajām rindām: "Ceru, ka būsīt saņēmusi lapiņu ar teikumiem salīdzināšanai atpakaļ. Toreiz steidzoties nevarēju beigās sameklēt "Kā es braucu Ziemeļmeitas lūkoties" vienu teikumu (Un tas nav miers, ko viņi slavē...). Tagad, salīdzinot ar Rozes 1926.g. izdevumu, to atradu. Bija tāpat, tāpat arī pārējie Jūsu šinī pasakā pasvītrotie vārdi" (128).

Kā vadmotīvs daudzajām M.Austriņas vēstulēm ir 1951.gada 28.novembrī rakstītās rindas: "lūdzu, nedomājiet NEKAD, ka jūs mani apgrūtinātu. Man tas ir tikai prieks, darīt ko krusttēva rakstu labā" (127).

Liels palīgs ziņu precizēšanā ir Jāņa Rozes izdoto Kārļa Skalbes kopoto rakstu līdzveidotājs Pēteris Ērmanis (1893–1969). 1951.gada 19.augustā rakstītajā vēstulē Lizetei Skalbei viņš detalizēti informē par J.Rozes izdoto Kārļa Skalbes Rakstu saturu, turklāt min arī tur neievietotos darbus. Viņš izsaka nožēlu, ka līdzī nav paņemts neviens no šiem darbiem (145).

1951.gada 12.septembra vēstulē P.Ērmanis turpina informēt par Jāņa Rozes izdotajos kopotajos rakstos neievietoto, kas atrodams vienīgi "Jaunāko Ziņu" 1937.gada Ziemsvētku numurā un A.Gulbja izdotajās "Mazajās piezīmēs" (1920) (146).

P.Ērmaņa 1952.gada 6.janvāra vēstulē rodamas pārdomas par jaunā izdevuma ievadu un dzejnieka biogrāfiju: "Ar ievadu ir tā, ka gandrīz Jūsu domām pievienojos, ka nav vajadzīgs, jo darbi runā paši par sevi. Biogrāfija tomēr nebūtu par ļaunu – Ja Jūs gribētu manu ievadu – lūdzu! Tikai beigas gan neuzņemos uzrakstīt; nav man šeit nekādu materiālu." P.Ērmani biogrāfijas nobeigumu uzrakstīt kavē arī viņa nevēlēšanās klusēt par izturēšanos pret K.Skalbi K.Ulmaņa laikā: "Ja es biogrāfijā visas tā laika nešpetnības atzīmētu, izceltos, varbūt, nikna gaudošana, jo uz mani vispār tā pagreizi skatās" (147).

Arī 1952.gada 6.marta P.Ērmaņa vēstulē dotas noderīgas ziņas par "Rakstu Jāņa Lapiņa piemiņai", kas atrodams "Tēvijas" 1941.gada gada numuros, izteikts minējums par uz Kārļa Skalbes fonda izdotās pastkartes iespiestā dzejoļa fragmenta visa teksta iespējamo atrašanās vietu (148).

P.Ērmaņa 1952.gada 19.jūnija vēstulē vēstīts par P.Birkerta intervijas ar K.Skalbi publikāciju, kas iespiesta "Ritumā" (1922), bet netika ievietota J.Rozes izdotajos K.Skalbes Kopotajos rakstos (149).

1952.gada 31.augustā, saņēmis "Daugavas" izdoto K.Skalbes Rakstu 1. sējumu, atzinīgi novērtējot "brīnumskaisto iesējumu", Pēteris Ērmanis norāda, ka iztrūkst pasakas "Ceriņa krūms" un "Leļļu lāpītāja" un, precizējot to atrašanās vietas iepriekšējos izdevumos, piedāvā arī savā īpašumā esošās grāmatas ar šīm pasakām (150).

Lizete Skalbe lūdz palīdzību arī Latvijas sūtniecībā Vašingtonā. 1951.gada 14.septembrī rakstītajā 1. sekretāra Anatola Dinberga (1911–1993) vēstulē sniegta informācija, ka Hūvera institūta bibliotēkas latviešu izdevumu nodaļā neatrodas daiļliteratūra, bet politiski un ekonomiski izdevumi. Kongresa bibliotēkā strādā bijušais sūtniecības sekretārs R. Šmits, kurš noskaidrojis, ka no K.Skalbes darbiem tur atrodama vienīgi 1924.gadā izdotā pasaka "Kaķīša dzirnavas" angļu valodā. A.Dinbergs ieteic trūkstošo meklēt Ņujorkas pilsētas bibliotēkā, kurā ir bagātīga latviešu daiļliteratūras nodaļa un rekomendē vērsties pie tautiešiem ar sludinājumu palīdzību, piemēram, latviešu laikrakstā "Laiks" (134).

Sludinājums "Laikā" "Skalbe aizliegts – atjaunosim Skalbes darbus" tika ievietots jau 1951.gada 28.jūlijā. Tajā ziņots, ka uzsākti priekšdarbi K.Skalbes kopotu rakstu izdošanai 3 sējumos, kuros paredzēts ievietot pasakas, dzejas un "Mazās piezīmes", un Lizete Skalbe lūdz aizdot vai pārdot J.Rozes izdoto K.Skalbes kopotu rakstu vairākus sējumus (3.–6., 8) (94). Sludinājumam "Laikā" atsaucās daudzi.

Arnolds Akmentiņš 1951.gada 4.decembra vēstulē no ASV raksta par Hūvera institūta bibliotēku, sola painteresēties, vai tur ir Kārļa Skalbes darbi, un piebilst: "Man tiešām būtu liels prieks, ja man izdosies būt vienam no talciniekiem K.Skalbes literārā mantojuma glābšanā" (117).

1952.gada 9. janvārī laikrakstā "Laiks" ievietota A.Akmentiņa publikācija "Ceļā uz Kārļa Skalbes kopoto rakstu jaunizdevumu" ar informāciju, ka Lizetes Skalbes rīcībā jau ir meklētie J.Rozes izdoto K.Skalbes Kopoto rakstu sējumi, tagad viņa meklē visus K.Skalbes rediģētos "Latvju Mēnešraksta" numurus. A.Akmentiņš atzīmē, ka ASV K.Skalbes rakstu apzināšanā rosīgi talcinieki bijuši mācītājs E.Ķiploks un L.Aistare, kas piesūtījusi izrakstus no Čikāgas publiskās bibliotēkas. Mudīte Austriņa meklējusi K.Skalbes rakstus Ņujorkas bibliotēkās, bet viņš pats tos nesekmīgi meklējis Stenfordas universitātes, Hūvera institūta un Kongresa bibliotēkā (20).

Mācītājs Osvalds Gulbis (1910 - 1979) 1951. gada 3.oktobra vēstulē informē, kas atrodas Čikāgas publiskajā bibliotēkā (155).

Kārļa Skalbes Raksti tiek izdoti 6 sējumos.

Visos sējumos ievietots dzejnieka fotoattēls un rodamas ziņas, ka Kārļa Skalbes rakstus savākusi un rediģējusi Lizete Skalbe, manuskriptu iespiešanai sagatavojis Andrejs Johansons, sējumu veidojis un vāku zīmējis Normunds Hartmanis. Atšķiras 6. sējums, kurā minēts, ka to rediģējis Andrejs Johansons. 5.sējumā ievietots K.Skalbes rokraksta paraugs.

K.Skalbes Rakstu 1.sējumā (1952) "Pasakas. Bērnības atmiņu tēlojumi. Mežā un laukā" no Jāņa Rozes izdoto Kopoto rakstu IV, V un VI sējuma iespiestas visas pasakas, visi bērnības atmiņu tēlojumi un dabas tēlojumi. Pārējie, vēlāk uzrakstītie darbi iespiesti no VAPP 1941.gadā Rīgā izdotās pasaku izlases ("Laimas sala", "Gulbju jaunava", "Mežā", "Dzeltenais putns", "Ziemeļmeitas vēdekļis", "Sēņotājs"), krājuma "Namiņš zem vītoliem" (1941) (pasaka "Gājējs" un tēlojumi "Aukle", "Kur jūra dzied" un "Purva strazda ziema"), "Latvju Mēnešraksta" (pasakas "Labais ķēniņš", "Rudens pasaciņa" un "Meža fejas"), no žurnāla "Daugava" 1945. gada 1. numura (rakstnieka pēdējā pasaka "Jūrnieka Gaigala piedzīvojumi").

Rakstu 1. sējumā ievietota informācija par personām, kuras dāvinājušas no Latvijas līdzīti paņemtos rakstnieka darbus sējuma sastādīšanai: M.Liedskalniņa Mičiganā, J.R. Stagers Indianā,

E.Zirnītis Kolorado, Jānim Puravs Mičiganā, Konstantīns Vīcups Stokholmā; izrakstus no "Latvju Mēnešraksta" devušas Veronika Strēlerte Stokholmā un Lidija Aistara Čikāgā.

Lidijas Aistaras 1952.gada 22.janvāra vēstule raksturo rūpīgo darbu katra sacerējuma sagatavošanai izdošanai. Pasaka "Mēneša dārzs" atrasta gan "Kultūras Balss" izdotajos Kārļa Skalbes Kopotajos rakstos (3.sēj.,1923), gan D.Zeltiņa apgāda izdotajos Rakstos (2.sēj., 1910) un veikts salīdzinājums ar L.Skalbes atsūtītajiem 2 teikumiem, precizējot vārdu kārtību. Teikums no pasakas "Karaļa krāsncuris" precizēts, izmantojot "Kultūras Balss" izdotos Kopotus Rakstus (3.sēj., 1921) un izglītības ministrijas izdotos "Izmeklētus rakstus" (1921) (116).

Par savu darbu Lidija Aistara neprasa nekādu atlīdzību: "Ja Jūs pati tos rakstus izdotu, tad par honorāru nebūtu ko runāt. Apziņa, ka tie veldzēs garu mūsu trimdā izkaisītajai tautai būs man labākais gandarījums un atalgojums" (115).

1951.gada 25.septembra vēstulē Mudīte Austriņa norāda, ka "Laikā" izlasījusi sludinājumu par nepieciešamo izdevumu "Muļķa laime" (1932), ko viņa ir paņēmusi līdzi no Latvijas, un piedāvā grāmatu, kurai gan ir izplēsti attēli, Lizetei Skalbei (124). 19.oktobra vēstulē M.Austriņa informē, ka grāmata izsūtīta (126).

K.Skalbes Rakstu iznākšana trimdas sabiedrībā atzinīgi vērtēta, jau pirmo sējumu saņemot.

Kādreizējais Latvijas universitātes docētājs Viljams Metjūss (1901–1958) mēnešrakstā "Ceļa Zīmes" 1953.gada janvārī spriež: "Katrs rakstnieks labprāt redzētu savus darbus izdotus tādā veidā, kādā Skalbes kopoto rakstu pirmo sējumu ir izdevis Daugavas apgāds Stokholmā. Un mums būtu gan jāpabrīnās, ka tik skaista grāmata varējusi iznākt klajā materiāli un garīgi tik grūtos apstākļos, ja mēs neatcerētos, ka visai līdzīgos apstākļos tika sacerēts ne mazums Skalbes pasaku" (74, 59.lpp.).

Kritiķis Jānis Rudzītis 1952.gada 9.jūlija "Laikā" publicētajā recenzijā uzsver, ka Kārļa Skalbes kopoto rakstu trimdas izdevums "vērtējams kā viens no vissvarīgākajiem pasākumiem latviešu literatūras atjaunošanā ārpus dzimtenes. Ja ieminējāties par trimdas izdevumu, tad zināmais epitets praktiski nozīmē tikai to, ka bijis jāatsakās, piemēram, no bibliografiskām piezīmēm. Citādi, nav šaubu, pašreizējais izdevums gan pilnīguma ziņā, gan izskatā veidojas pārāks par tiem 10 sējumiem, ko Latvijā izdeva J. Roze" (84, 431.lpp.). Vērtējot noformējumu, tiek uzteikts Normundam Hartmanis, īpaši slavējot viņa veikto teksta iekārtojumu.

K.Skalbes Rakstu 2. sējumā (1952) "Stāsti un tēlojumi. Raksti par latviešu literatūru, mākslu un kultūru" ievietoti visi viņa stāsti, daļa tēlojumu un raksti par latviešu literatūru, mākslu, kultūru. Sējuma sastādīšanai no Latvijas līdzi paņemtus Kārļa Skalbes rakstus dāvinājuši J.R.Stagers Indianā, E.Zirnītis Kolorado, Dr.H.R. Fogle Bostonā.

1951.gada 9.augustā Helmi Ruta Fogele vēstulē Lizetei Skalbei informē, ka viņai ir nepieciešamais, meklētais K.Skalbes kopoto rakstu 8.sējums. H.R.Fogeles izsaka cerību, "ka pa visu trimdinieku pulku izdosies savākt visus materiālus un mēs brīvā pasaulē varēsim likt Skalbes darbus goda plauktā" (152).

1952.gada 18.oktobra vēstulē Helmi Ruta Fogeles atzinīgi novērtē saņemto K.Skalbes Rakstu sējumu: "Bija liels prieks turēt tik grezni izdotu latviešu grāmatu rokās – bija gandrīz tāpat kā Rīgā vecos labos laikos", un sola: "Visdrīzākā laikā nosūtīšu Jums "Manas bērnības dienu mēnesi" – grāmatiņa jau ir ļoti nodriskāta, bet viņa ceļojusi nometņu laikā no rokas rokā, tā ka brīnums, ka viņa vēl vispār turas kopā" (153).

Velta Blumberga 1951.gada 29.septembra vēstulē raksta: "Man ir K.Skalbes „Namiņš zem vītoliem", 1941.g. izdevums, kuru varētu Jums aizdot. Pēc tam gan vēlētos šo grāmatu atpakaļ, jo tā ir viena no nedaudzajām, kas man ir līdz no Latvijas. Ja tā vēl nav Jūsu rīcībā, tad to labprāt nosūtīšu" (133).

Kārļa Skalbes Rakstu 3.sējumā (1952) "Sarkanās lapas" sakopoti visi tie dzejnieka rakstītie kara apraksti, tēlojumi, stāsti, dažas pasakas, kas uzrakstītas laikā no 1914. līdz 1920.gadam. Ievietotie darbi ņemti no krājumiem "Kara gleznas", "Kurzemē", "Pa dzimtenes ceļiem", "Atspīdumi", "Sarkanās lapas", pievienots 1944.g. "Latvju Mēnešrakstā" iespiestais piemiņas raksts "Pulkveža Kalpaka nāve" kā saturā atbilstošs. Kārļa Skalbes rakstus palīdzējis sagādāt Dr. H. Alksnis (1913).

K.Skalbes Rakstu 4.sējumā (1953) "Mazās piezīmes. Raksti par cittautu literatūru. Ceļojuma piezīmes" ievietotie raksti ņemti no J.Rozes izdoto Kārļa Skalbes Kopoto rakstu 9., 10. daļēji 8.sējuma (1939), "Jaunākajām Ziņām" (1939, 1940) "Latvju Ziņām" (1945, pavasaris). Līdz 1920.gadam rakstītās "Mazās piezīmes" iespiestas no atsevišķi izdotā izdevuma (1920), jo J.Rozes izdotajos K.Skalbes Kopotos rakstos cenzūras dēļ netika publicēts viss teksts. Raksti V.Plūdoņa un Edvarta Virzas piemiņai, kuriem vajadzētu atrasties 2.sējumā, pie rakstiem par latviešu literatūru, mākslu un kultūru, saņemti vēlāk, tādēļ ievietoti 4.sējumā.

4.sējumam no Latvijas līdz saņemtos Kārļa Skalbes rakstus devusi Dzidra Ciparsone Stokholmā, palīdzējis arī rakstnieks A.Dziļums (1907–1976). 1952.gada 18.oktobrī vēstulē Lizetei Skalbei viņš raksta: "Par Skalbes kopotajiem rakstiem mums bija tāda noruna ar izdevēju: es sagādāju no Ciparsona kundzes divus sējumus iespiestus un trešo rokrakstā. Šleiera kungs solīja Ciparsona kundzei sūtīt par brīvu divus jaunos sējumus, par pārējiem būtu jāmaksā. Tā kā es Ciparsona ģimenei esmu daudz pateicības parādā par atbalstu iekārtojoties Zviedrijā, tad lūdzu, lai izdevējs sūta viņai visus sējumus, pēdējos uz mana rēķina" (142).

Sējumā ievietotie īsie stāsti saņemti no A.Brachmaņa. Salīdzinājumus ar pirmizdevumiem Ņujorkas bibliotēkā izdarījusi Mudīte Austriņa.

K.Skalbes Rakstu 5.sējumam (1953) "Dzeja" iespēšanai Kārļa Skalbes Latvijā iznākušos dzejoļu izdevumus dāvinājuši Arturs Baumanis, Maija Bergmane, Felikss Cielēns, Kārlis Draviņš un Jānis Rudzītis.

5.sējumā pēc dzejoļu krājumiem ievietota L.Skalbes apcere "Kārlis Skalbe", kurā lasāmas arī rindas par Latvijas atstāšanu. Kad meitas vīrs R.Legzdiņš devās uz Rīgas dzīvokli, K.Skalbe "neteica, lai atved kopoto rakstu sējumus. Arī mums citiem nevienam neienāca prātā, ka tie jāņem līdz. Bijām kā tā sieva kādā no Skalbes pirmā kara tēlojumiem, kas no ienaidneka bēgdama, ūdens spainī paņēma līdz lampas kupolu. Ka viņa raksti varētu iznākt trimdā, to viņš nevarēja iedomāties" (530.lpp.). Apceri noslēdz pateicība Pēterim Ērmanim, kurš sniedzis pilnīgus datus par Kārļa Skalbes dzīves gājumu līdz 1939. gadam.

5.sējumā ievietots arī "Alfabetisks dzeju rādītājs". Grāmatu noslēdz Lizetes Skalbes "Beigu vārds", kurā izteikta pateicība visiem, kas sekmējuši K.Skalbes Rakstu iznākšanu. Raksturojot kopojuma pilnīgumu, tiek atzīmēts, ka K.Skalbes Rakstos ievietots viss, ko rakstnieks jebkad publicējis dzejā. Arī prozas sējumos ir gandrīz visi dzejnieka darbi, iespējams iztrūkstot kādam sīkākam rakstam. Lizete Skalbe uzsver, ka izdevumā nav ievietotas bibliogrāfiskās ziņas, jo tās par pēdējiem gadiem nevarētu būt pilnīgas.

1951.gada 5. augustā Lizetei Skalbei pēc sludinājuma laikrakstā "Laiks" "Skalbe aizliegts – atjaunosim Skalbes darbus" atraksta V.Graudums, kurš ziņo, ka meklētā grāmata "Pēclaikā" atrodas Ņujorkas publiskajā bibliotēkā, un piedāvā savu palīdzību (154).

Maija Bergmans 1951.gada 21.septembrī Lizetei Skalbei rakstīja: "Piedodiet man, ka es tikai šodien Jums sūtu "Zāles dvašu". ././ Tiklīdz es atkal būšu Frankfurtē pie Mainas, norakstīšu Jums "Kad ievas zied"" (132).

Valodnieks Kārlis Draviņš (1901–1991) Lizetei Skalbei atrakstīja 1951. gada 28. jūnijā: "Prieks, ka varu atbildēt Jums, kad tiek taujāts pēc mirušā dzejnieka darbiem. Esmu visu mūžu bijis nenovērsīgs viņa nesalīdzināmi smalkās dzejas cienītājs, un tā 1944. gadā, pamezdam sarakstītus darbus un sakrātus materiālus, esmu kabatā iznēsājis un pāri jūrai atvedis līdz "Vakara ugunis". Krājums, protams, ir Jūsu rīcībā, līdz ko Jūs to vēlēsities" (136). 17.augusta vēstulē K.Draviņš stāsta par turpmākajiem meklējumiem – viņš aizrakstījis uz ASV pazīstamajam literatūrzinātniekam J.Bičolim (1904–1982), cerībā, ka viņš varētu būt paņēmis līdz "Zāles dvašu". Kopā ar vēstuli K.Draviņš nosūta grāmatu "Vakara ugunis" (137).

Ne visi meklējumi ir veiksmīgi. K.Draviņa 1951.gada 15. septembra vēstulē lasāms: "No Amerikas (no J.Bičoļa) dabūju atbildi : "Zāles dvašu" arī viņš nav paņēmis līdz. Bet es vēl sazināšos ar dažiem citiem paziņām; mani neatstāj pārliecība, ka kaut kur šis krājums tomēr būs uzejams arī "šīnī pusē" (138). 22.septembra vēstulē K.Draviņš ziņo: "Man nupat izdevās cits atradums: "Pa dzimtenes ceļiem", bet tas jau laikam, nav vairs vajadzīgs" (139).

Kārlis Draviņš cenšas palīdzēt arī "Latvju Mēnešraksta" trūkstošo numuru atrašanā, 1951.gada 14.decembra vēstulē viņš nosūta Harija Draviņa adresi, lai arī šaubās, vai tieši viņam būtu bijis "Latvju Mēnešraksts" (140).

E. Irbes 1951.gada 28.decembra vēstulē L.Skalbei lasāms, ka viņai rakstījusi Mudīte Austriņa, vēstot, ka Skalbes kundze meklējot pilnīgu "Latvju Mēnešraksta" komplektu. E.Irbei visa komplekta nav, bet esošajos numuros ievietoti 13 K.Skalbes dzejoļi, kuru sarakstu viņa nosūta (156).

Kārļa Skalbes Rakstu izdevumu noslēdz 6.sējums (1955) "Apceres par Skalbi. Skalbes vēstules un runas". Sējumu ievada A.Eglīša dzejolis "Nemirstīgie raksti". Nodaļā "Atmiņas un apceres par Skalbes dzīvi" ievietoti šādi atmiņu tēlojumi: P.Ērmanis "Kārlis Skalbe", J.Jaunsudrabiņš "Atspīdumi", J.Kārkliņš "Kopējos ceļos", J.Grīns "Skalbes tēls manā atcerē", A.Gailīte "Daži mirkli, ko neaizmirst garajās gadu desmitīs", L.Skalbe "Kārļa Skalbes pēdējās vārsmas", R.Legzdiņš "No Vecpiebalgas līdz Stokholmai". Nodaļa "Apceres par Skalbes darbiem" ietver: A.Švābe "Skalbes pasakas", V.Strēlerte "Kārļa Skalbes dzeja", P.Ērmanis "Kārļa Skalbes stāsti un tēlojumi", A. Plensners "Dzejnieks un karš", A.Johansons "Skalbes apceres par rakstniecību un rakstniekiem", N.Strunke "Skalbes darbi gleznotāja uztverē".

Fēlikss Cielēns apcerē "Kārļa Skalbes mazo piezīmju lielā nozīme" izsaka pārmetumu, ka starp visiem Skalbes sabiedrisko tēmu rakstiem, kas iespiesti "Daugavas" izdotajos sējumos, atrodama tikai viena viņa runa. Iztrūkst K. Skalbes runa, ko viņš sacīja 1929.gada 15.septembrī Nacionālajā teātrī rakstnieku un žurnālistu biedrības sarīkotajā Raiņa svinīgajā piemiņas aktā. F.Cielēna apcere tapusi, iespējams, neiepazīstoties ar paredzamo sējuma saturu, jo paustā nožēla, ka K. Skalbes kopotajos rakstos nav iespiesta neviena viņa deputāta runa, tiek labota zemsvītras piezīmē ar norādi, ka K.Skalbes runas Tautas Padomē un Satvermes sapulcē ievietotas šī sējuma 3.nodaļā.

Dagnija Šleiere apcerē "Skalbes ceļojumu piezīmes" atgādina, ka Kārļa Skalbes rakstu 4. sējuma beigās maz ievērotas, maz pieminētas, sakopotas viņa ceļojumu piezīmes.

Nodaļā "Skalbes dzejoļi, raksti, vēstules, runas" ievietotie darbi ir: "Sestam Rīgas pulkam" (1929), "Norās un birzēs" (1942), "Mazā Māra" (1941), "Andreja Pumpura 100 dzimšanas dienā" (1941), "Jānis Lapiņš" (1941). Datējums uzrādīts tikai satura rādītājā.

K.Skalbes vēstules kārtotas hronoloģiski, sākot ar vēstuli Lizetei Skalbei 1904.gada 24.augustā, pēdējā arī adresēta viņai 1945.gada 2.aprīlī. Datējumi un adresāti atrodami pie katras vēstules.

Hronoloģiskā secībā sējumā ievietotas arī K.Skalbes runas Latvijas Tautas Padomē (1919–1920) un runas Satversmes sapulcē (1920–1922). Grāmatā publicēts apjomīgs 13 lpp. garš

saraksts "Kārļa Skalbes Rakstu abonenti" un Georga Šleiera pateicība visiem abonentiem, kuru atbalsts darīja iespējamu paveikt pilnīgu Kārļa Skalbes rakstu izdevumu trimdā.

Atzinīgi arī šo sējumu vērtē Pēteris Ērmanis. Viņa 1953.gada 18.decembra vēstulē Lizetei Skalbei lasāms: "Liels paldies par Kārļa Skalbes rakstu beidzamo sējumu, kur tiešām ir pirmo reizi savākts viss, ko šis mīļais dzejnieks dzejā rakstījis. Nevarēju atrast neko, kas būtu atstāts ārpusē. Jauks arī Jūsu koncentrēti rakstītais biogrāfiskais skicējums" (151).

P. Ērmanis izdevumu recenzē arī "Ceļa Zīmēs": "No dažiem pēdējā laika liela stila izdevumiem trimdā [Kārļa-I.R.] Skalbes viens no vērtīgākajiem un arī ārēji skaistākajiem. Daugavas apgāds ar to veicis lielu kultūras darbu. Skalbes rakstu kārtošana un pārraudzīšana ir īstajās rokās" (46, 60).

Rakstnieks Arturs Plaudis (1915–2004) 1975.gadā žurnālā "Treji Vārti", uzsverot, ka "Daugavas" apgāds paveicis krietnu darbu, izdodams K.Skalbes Kopotos rakstus, ierosina: "Vajadzēja gan padomāt arī par atmiņu krājumu. Aiziet viens pēc otra, kas Skalbi pazinuši. Ja arī nevarētu vēl izdot, pagaidām pietiktu ar savākšanu vien. Vismaz vērtīgs materiāls tiktu saglabāts nākamajām paaudzēm. Latvijā to nevar izdarīt, tādēļ jo vairāk tas būtu mūsu pienākums" (80, 10. lpp.).

Būtiska bija daudzo palīgu līdzdalība rakstu veidošanā. Tomēr ne visi tautieši bija devīgi un atsaucīgi. Lizetei Skalbei 1951.gada 4.novembrī rakstīta Elgas Dūnis vēstule, kurā lasāms: "Esmu ilgi domājusi, bet nevaru Jums solīt atdot savu "Zāles dvašu". Tad man būtu arī jāprasa atļauja no cilvēkiem, kas to nesuši cauri visām bēgļu gaitām un tad atdevuši man, zinot, cik es ļoti mīlu dzejnieka Kārļa Skalbes darbus. Un tieši šim krājumam ir kaut kas līdzīgs no manas jaunības un studiju dienām. Man liekas ir patmīlīgi tā teikt, jo Jums šīs grāmatīņas nozīmē daudz, daudz vairāk. Es vēl ceru, ka Jums tomēr izdosies vienu eksemplāru dabūt" (143). Arī Mudīte Austriņa 1951.gada 16.decembrī Lizetei Skalbei raksta: "Ļoti priecājos, ka Jums laimējās visus kop. rakstus reiz sadabūt. Kādreiz brīnos par cilvēkiem – kā bēgļi būdami un citus bēgļus kā ne tā tādi labāk saprazdami – var būt tik lūdzami" (128).

Lizete Skalbe 1970.gada 20.aprīļa vēstulē Hertai Mednei bildusi: "Kad varēja sākt domāt par Kārļa kopoto rakstu izdošanu še, ar lielām grūtībām ar sludinājumu palīdzību nācas izlūgties atsevišķos sējumus no tiem, kas tos bija līdzīgi paņēmuši" (32, 58.lpp.).

Kārļa Skalbes pēdējie dzejoļi atrodami tikai "Daugavas" izdotajos Rakstos. 1959.gadā Lizete Skalbe vēstulē dēlam Jānim dzimtenē raksta: "Grūti būs Tev izskaidrot, kādēļ man nav iespējams aizsūtīt Tev dažus no tēva rakstītajiem dzejoļiem, kā Tu to vēlies. Ja Tu teiktu, ka Tu tos vēlies pats sev, kā piemiņu no tēva pēdējām dienām, tad bez apdomāšanās būtu to darījusi. Bet Tu raksti par varbūtējām izredzēm tos nodrukāt kādā padomju izdevumā, tam es nevaru piekrist" (32, 55.lpp.). Viņa atzīst, ka jau sen vajadzēja mēģināt aizsūtīt "Daugavā" izdotos

K.Skalbes Rakstus, kuros ir arī viss, ko dzejnieks sava mūža pēdējā pusgadā uzrakstījis, bet viņa arvien ir bijusi pārliecināta, ka tie dēlu neaizsniegs.

Latvijā 2001. gadā apgādā "Elpa" sāka iznākt Kārļa Skalbes "Mūža raksti" 12 sējumos. 1.sējuma "Ievada vārdos" sastādītājs Ilgonis Bērsons (1931) informē, ka iecerētais darbs "apkopo visu Kārļa Skalbes atstāto mantojumu, turklāt darbi tiek ievietoti pirmrakstā vai pirmiespiedumā un pa gadiem hronoloģiskā secībā, jo tie saaukti kopā ar rakstnieka dzīves gaitām" (30, 5.lpp.).

3. 1. 2. E. Ādamsona Raksti

Jau 1951.gadā apgādā "Daugava" iznāk A.Johansona veidotā Erika Ādamsona dzejas izlase "Sapņu pīpe". 1960.gadā apgāds "Daugava" izdod E. Ādamsona Rakstus 2 sējumos Jāņa Rudzīša redakcijā. Tas ir pirmais tik aptverošs iespējami visu rakstnieka darbu apkopojums. Kā informē Jānis Rudzītis, sākotnēji, no Latvijas ieguvis pārfotografētu romānu "Sava ceļa gājējs", kas bija publicēts tikai vācu okupācijas laika periodikā, viņš ieinteresēja apgādu par tā izdošanu, "bet tūliņ arī radās doma, ka vajadzētu izdot visus, vai gandrīz visus Ādamsona darbus. Tā tapa Ērika Ādamsona Raksti divi sējumos, kas, kā to esmu rakstījis sakārtotāja piezīmēs, līdz nezināmai nākotnei aizstās lielā, vienreizīgā dzejnieka kopotus rakstus" (88, 108.lpp.). (Tagad akceptētā dzejnieka Ādamsona vārda forma ir Eriks, taču agrāk, arī trimdas izdevumos – pašos Rakstos un atsauksmēs par tiem – tiek lietots vārds Ēriks.)

E.Ādamsona Rakstu grafisko iekārtojumu veic Normunds Hartmanis.

E.Ādamsona Rakstu 1.sējumā ievietoti dzejoļu krājumi "Sudrabs ugunī", "Ķerboņi", "Sauls pulkstenis", Sapņu pīpe", pasaku poēma "Koklētājs Samtabikse", nodaļa "Nirvānas gaismā" ar dzejoļiem, kas nav atrodamī krājumos, traģikomēdija "Mālu Ansis", raksts "Nacionālais šarms". "Sakārtotāja piezīmēs" sniegta īsa dzejnieka biogrāfija. Jānis Rudzītis informē par darbiem, kas dažādu apstākļu dēļ Rakstos nav iekļauti. Viņš uzsver, ka trimdā nav iespējams savākt visu, ko dzejnieks publicējis un rakstījis, nevar piekļūt pie avotiem, kas nepieciešami plašākām un precīzākām bibliogrāfiskām piezīmēm. Tomēr viņš uzskata, ka neievietoto darbu skaits ir neliels. Par katru daiļdarbu sniegta ziņa – kad iespiests, sarakstīšanas laiks, īss raksturojums.

E.Ādamsona Rakstu 2.sējums ietver noveļu krājumus "Smalkās kaites" un "Lielais spītnieks", pasaku "Labais Vientulis, vilks un avs" un romānu "Sava ceļa gājējs". Kompaktās, bet precīzās "Sakārtotāja piezīmes" sniedz ieskatu krājumu publicēšanas vēsturē. Sakārtotājs J.Rudzītis izsaka pateicību Andrejam Johansonam, kas devis daudzus materiālus un palīdzējis korektūru lasīšanā.

1967.gadā žurnālā "Treji Vārti" publicēts plašs mācītāja Kārļa Kroņa (1914–1986) raksts par Bībeles motīviem un reliģiskām tēmām Erika Ādamsona darbos. Tajā pieminēti arī

"Daugavas" izdotie E. Ādamsona "Raksti", norādot, ka nezināmu iemeslu dēļ izdevumā nav ievietots E. Ādamsona darbs "Gaišā nakts" (no A. Johansonā sastādītās antoloģijas "Dzīvā dzeja" 1955. g. izdevuma) (67, 31. lpp.).

Latvijā E. Ādamsona devums apkopots vairākās izlasēs (1957, 1967, 1985, 1999).

1968. gadā, recenzējot Rīgā izdoto Erika Ādamsona izlasi "Sapņu pīpe" (1967), kas ietver tikai liriku, E. Damburs secina: "Lai dzejnieku iepazītu pilnīgāk, jāizlasa viss Ēriks Ādamsons. Tāpēc sen nobriedusi nepieciešamība pēc viņa kopotiem rakstiem, kuros ietilptu viss savdabīgā rakstnieka garīgais mantojums" (36, 27. lpp.).

Aicinājums nav zaudējis nozīmi arī šodien. Izlases var sniegt tikai ieskatu dzejnieka daiļrades mantojumā.

Izdevniecībā "Liesma" publicētie E. Ādamsona "Stāsti par dzīvniekiem" (1984) ir pirmo reizi grāmatā apkopoti žurnālā "Atpūta" publicētie stāstījumi par Zooloģiskā dārza iemītniekiem. Izdevniecībā "Pils" iespiesta E. Ādamsona sarakste ar M. Ķempi "Mīlestības tuvskati" (1998). E. Ādamsona "Abakuka krišana" – 7 noveles Intas Geiles-Sīpolnieces sakārtojumā latviski un franciski – iznāk gan Latvijā (2000), gan Francijā (2003).

2000. gadā apgādā "Daugava" jau Latvijā tiek izdota E. Ādamsona "Dāvana", kas ir viņa īsprozas pilnīgs kopojums (1928–1944) Antas Lazarevas sakārtojumā ar komentāriem. Šinī izdevumā ievietoti arī pirmpublicējumi.

3. 1. 3. V. Cedriņa Raksti

Vilim Cedriņam (1914–1946) Latvijā paguva iznākt dzejoļu krājumi "Sidraba jātnieks" (1935) un "Ziemeļu dārzos" (1942), publikācijas periodikā.

1965. gadā „Daugavas” apgādā tiek izdoti Viļa Cedriņa Raksti 2 sējumos (1965), kuru manuskriptu savācis un sagatavojis iespiešanai dzejnieka brālis, literāts un bibliotēkzinātnieks Jānis Cedriņš (1922–1976). Izdevumam ir N. Strunkes veidots vāks, to iekārtojais Normunds Hartmanis.

Uz grāmatu apvāka lasāms: "Viļa Cedriņa Raksti ir Daugavas apgāda godinājums izcilajam un savdabīgajam dzejniekam, kura talants veidojās un atplauka brīvās Latvijas laikā un kura mūžu tik skarbi pārtauca pāragra nāve" (5).

Jānis Cedriņš V. Cedriņa Rakstu 2. sējuma "Sakārtotāja piezīmēs" atzīmē: "Šis Daugavas Viļa Cedriņa Rakstu izdevums ietver divos sējumos, nedaudzus apstākļu diktētus izņēmumus atskaitot, gandrīz visus dzejnieka dzīves laikā publicētos oriģināldarbus un atdzejojumus; no pēdējiem dzejnieka galīgi nepabeigtais Longfellova Evandželīnas atdzejojums iespiestā veidā (un, liekas, arī latviešu valodā vispār) parādās pirmo reizi" (5, 215. lpp.).

V.Cedriņa Rakstu 1.sējumu ievada dzejnieka fotoattēls, kas reproducēts arī uz abu sējumu apvākiem. Seko dzejoļu krājumi "Sidraba jātnieks", "Ziemeļu jātnieks". Nodaļa "Vainagi veļu kalnā" ietver pirmo reizi vienkopus iespiestus agrāk atsevišķās žurnāla "Daugava" burtnīcās publicētus veltījumus pieciem latviešu dzejniekiem.

V.Cedriņa Rakstu 2.sējumā atrodamas nodaļas "Tālumā", "Stari ap mums", "Autora komentāri" un "Sakārtotāja piezīmes".

Nodaļā "Tālumā" ievietoti saglabātie Viļa Cedriņa pēdējie dzejoļi, kas rakstīti līdz 1945.gada pavasarim. Jānis Cedriņš nodaļā "Stari ap mums" sakopojis Viļa Cedriņa atdzejojumus. Nodaļā "Autora komentāri" ievietoti pārpublicēti V.Cedriņa pēcvārdi un piezīmes viņa paša latviskoto J.V.Gētes "Romas elēģiju" 1941.gada izdevumam un paskaidrojumi par darba "Hermanis un Doroteja" rašanos un tulkojumiem

"Sakārtotāja piezīmēs" pēc īsa dzejnieka biogrāfijas izklāsta J.Cedriņš informē par abos sējumos ievietoto: norādīts dzejoļu krājumu izdošanas laiks, minēti pirmpublicējumi, citētas recenzijas par tiem. Turpat arī sniegtas ziņas par cenzūras ieviestajām izmaiņām, uzrādīti avoti, no kuriem iegūti publicētie materiāli, minot bibliotēkas, kur atrasti grāmatu eksemplāri un periodikas komplekti, minēts, ka neizdevās atrast V.Cedriņa atdzejotos H.Heines darbus.

Jānis Cedriņš "Sakārtotāja piezīmēs" uzsver palīgu lielo lomu izdevuma tapšanā, apzinot un sagādājot atsevišķus darbus. Tie bijuši: Osvalds Buivids, Andrejs Johanons, Arturs Plaudis, Jānis Strods, Vilemsonu pāris, Teodors Zeltiņš. Kārlis Dziļleja pārrakstījis garo balādi "Mīlētājs visādos veidos", lielu daļu no prāvā manuskripta ir pārrakstījusi Irēne Cedriņa. Lielu atbalstu sniegusi Viļa Cedriņa bijusī sieva dzejniece Mirdza Čuibe (1917). Jānis Cedriņš uzrāda arī trimdas laikā par Vili Cedriņu publicētos rakstus.

1997.gadā intervijā žurnālistam Dainim Grīnvaldam (1950) Viļa Cedriņa dēls Rainis stāsta, ka viņš atvedis uz Zviedriju tēva manuskriptus. Lai nokļūtu Latvijā, viņš nolīdzis darbā uz Zviedrijai piederoša kuģa un darbi iegūti no Raiņa Cedriņa krusttēva, Nacionālā teātra aktiera Harija Avena, robežsargi vairāk uzmanības pievērsuši plakātiem (47).

Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas grāmatu apgādā "Teātra anekdotes" izdota dzejas izlase "Mūži un maiņas" (1994) Vizbulītes Titānes sakārtojumā, kas veidota, izmantojot galvenokārt "Daugavas" izdotos Jāņa Cedriņa Rakstus. Tomēr izlases nelielais apjoms (115 lpp.) ierobežojis tajā ievietoto darbu skaitu. Lai arī izlases ievadvārdos Mirdza Čuibe pateicas par Viļa Cedriņa piemiņas saglabāšanu, tomēr viņa daiļrade vēl gaida plašākas publikācijas tēvzemē.

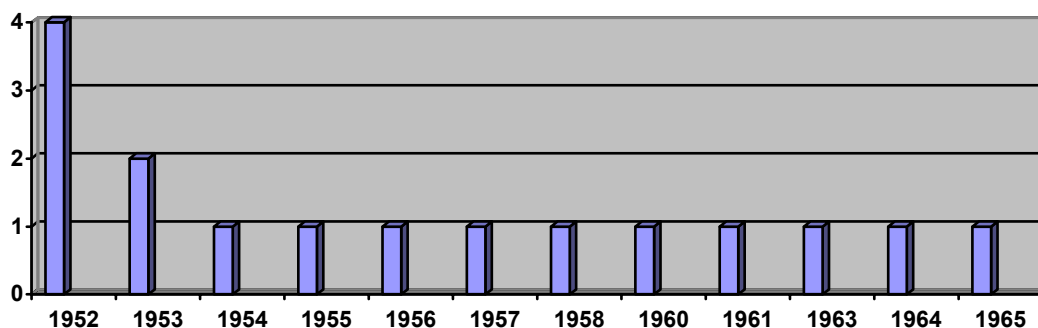
Apgāda "Daugava" izdotie latviešu rakstnieku kopotie raksti ir nozīmīgs veikums latviešu grāmatniecībā. Viļa Cedriņa un Erika Ādamsona Raksti vēl joprojām ir pilnīgākie šo autoru darbu kopojumi. Atzinīgi vērtējams Lizetes Skalbes un viņas daudzo palīgu veikums, veidojot

Kārļa Skalbes Rakstus. Arī latviešu rakstnieku Rakstu izdevumus, tāpat kā visu apgāda "Daugava" devumu latviešu grāmatniecībā, raksturo kvalitatīvs mākslinieciskais noformējums.

3. 2. "Ziemeļblāzmas" apgāds un tā izdotie Raiņa Raksti

Latvijā izmācījies par burtlici, spiestuvēs arī strādājis (1929–1943), Jānis Abučs (1914–1978) jau 1948.gadā Lībekā nodibināja apgādu "Ziemeļblāzma". Zviedrijā viņš ieradās 1950.gadā un aktīvi turpināja izdot grāmatas. Kā raksta kultūrvēsturnieks Andrejs Johansons (1922–1983): "Tas bija viena vīra uzņēmums, jo Abučs pats gādāja tam manuskriptus, pats tos salika un aplauza, pārraudzīja grāmatu iespiešanu un veica to izplatīšanu" (53, 236.lpp.). "Ziemeļblāzmas" izdoto grāmatu tematika ir visdažādākā – daiļliteratūra (K.Dziļlejas stāstu krājums "Paradīzes sargs", A.Dziļuma romāni "Vēju kaņepe", "Pārvietotie", G.Janovska pirmās grāmatas, J.Kārklīņa "Latviešu Pūcesspiegēlis" u.c.), atmiņu grāmatas (J.Jaunsudrabiņš "Es stāstu savai sievai", "Mana dzīve", J.Alkšņa "Dzīves stāsts"), populārzinātniski izdevumi, mācību grāmatas, J.Širmaņa sarakstītās bērnu grāmatas, Dz.Soduma tulkotais Dž.Džoisa "Uliss". Kultūrvēsturiska nozīme ir J. Abuča izdotajām grāmatām "Rūjiena" un "Hercoga Pētera ģimnazija" (60, 61).

Vērtīgs J.Abuča devums latviešu grāmatniecībā ir viņa izdotie Raiņa Raksti (1–17, 1952–1965) (skat. 2.att.).

2.attēls. Apgāda "Ziemeļblāzma" izdotie Raiņa Raksti

Pirmo reizi Raiņa Kopoti raksti iznāk apgādā "Dzirciemnieki" (1–2, 1912–1914). Latvijas Republikā grāmatizdevējs Ansis Gulbis izdod Raiņa Kopotus rakstus (1–5, 1920–1923) un kopotu rakstu izdevumu "Dzīve un darbi" (1–11, 1925–1931), kas netiek pabeigts.

Aspazija kā Raiņa mantiniece 1932.g. uzsāka jaunu – Raiņa rakstu "tautas izdevumu" (arī A. Gulbja apgādā), no kura nāca klajā viens vienīgs sējums. Raiņa pētnieks K.Dziļleja (1891–1963) kā izdevēja pieaicināts līdzstrādnieks apgalvo, ka "Aspazijai pašai nebija ne gribas, ne prasmes kārtot plašos materiālus, bet arī citam nevienam viņa šo darbu neuzticēja, un tā

izdevums apstājās vienkārši aiz tā iemesla, ka materiāli turpmākiem sējumiem netika sagatavoti" (42, 12.lpp.).

K.Dziļleja arī atceras, ka pēc Aspazijas nāves 1944.g tika nodibināts Raiņa un Aspazijas fonds, radās nodoms sākt sagatavot Raiņa rakstus jaunam izdevumam, viņu aicināja būt par vienu no šī izdevuma redaktoriem. O.Kligere apsolījusi dot viņai rakstītās Raiņa vēstules un uzticēt redakcijai savas grāmatas (42). Taču šī iecere netika realizēta.

Nākošais Raiņa kopotu rakstu izdevums (1–14, 1947–1951) tika izdots bez daudziem padomju varai ideoloģiski nepieņemamiem darbiem ("Daugava", "Sveika, brīvā Latvija", "Rīgas ragana", u. c.).

Trimdā sākotnēji izdoti Raiņa darbi "Uguns un Nakts" (2 izd.), "Daugava" (3 izd.), "Tālās noskaņas", "Kalnā kāpējs" (aforismi), dzejoļu kopojs "Staru tilts". K.Dziļleja uzsver: "Tie visi bija gan patvaļīgi izdevumi, ignorējot autora tiesības, lai gan trimdā turpināja darboties Latvijas tiesas ieceltie Raiņa un Aspazijas atstātā mantojuma aizgādņi" (43, 100.–101.lpp.).

1952.gada 26.martā starp Raiņa atstātā mantojuma aizgādņiem Jāni Kārkliņu, Nikolaju Valteru un "Ziemeļblāzmas" apgāda īpašnieku Jāni Abuču tiek noslēgts izdevniecības līgums par Raiņa Rakstu trimdas izdevumu Kārļa Dziļlejas redakcijā ar Niklāva Strunkes (1894–1966) ilustrācijām (skat. 1.piel.).

No J.Abuča un K.Dziļlejas sarakstes var noprast, ka par Raiņa rakstu sakārtotāju vēlējies kļūt arī literatūrkritiķis Jānis Rudzītis. 1951.gada 7.decembra vēstulē K.Dziļlejam J.Abučs uzsver: "Visus J.Raiņa darbus, ko izdos Ziemeļblāzmas apgāds ar mani kā īpašnieku, rediģēs K.Dziļleja. Ja, gadījumā, apstākļi izveidosies tādi, ka nespēšu viens noturēties un būs jāmeklē palīdzība, tad varētu izvērsties citādi. Bet par to vēl nedomāju, jo skaidrs ir arī tas, ka, ja nespēšu viens, palīdzību tādā veidā nemeklēšu un apgāds apstāsies" (111).

J.Abuča 1951.gada 17.septembra vēstulē K.Dziļlejam atrodamas ziņas, ka izdevējs plāno nākošā gada pavasarī izdot "Pūt, vējiņi!", "Spēlēju, dancoju", "Gals un sākums", rudenī "Krauklīti" un vienu bērnu dzejoļu kopojs, kurā ietilptu "Zelta sietiņš", "Puķu lodziņš". Nākošajā gadā paredzēts izdot "Mīla stiprāka par nāvi", "Rīgas ragana", "Klusā grāmata" un "Tie, kas neaizmirst", "Zelta zirgs", "Ave sol", "Nemierīga sirds", "Rīta dziesmas". Izdevējs paredz 3 iepriekšminētos (pēdējos) darbus ievietot vienā sējumā (108).

1951.gada 24.oktobra vēstulē K.Dziļlejam J.Abučs izsaka domas, ka Rainim pilnīgu kopoto rakstu krājumu nebūtu nozīmes izdot, jo viņam ir daudz aktualitāti zaudējušu darbu. J.Abučs uzsver, ka "nesazinoties ar Raiņa fonda pārstāvjiem, neko uz savu galvu arī neesmu ne domājis, ne gribējis izdot" (109).

J.Abuča 1951.gada 5.decembra vēstulē atzinīgi novērtēts K.Dziļlejas jau izdarītais, par kuru iebildumu nebūšot pat asākam kritiķim, janvārī paredzēts darbu iespiest. J.Abučs informē,

ka saņēmis ziņas no N.Strunkes, ka gatavas 2-krāsu ilustrācijas, vēl atlikuši cēlienu zīmējumi un vāks. Arī tirgotāji izteikuši cerību par labu grāmatas noietu (110).

Par iesākto darbu tiek informēta trimdas sabiedrība – 1952.gada 15.martā laikrakstā "Laiks" parādās ziņa par jauno Raiņa Rakstu trimdas izdevumu, vēstot, ka 1952.gadā greznā ietērpā apgādā "Ziemeļblāzma" paredzēts izdot darbus "Pūt, vējiņi!", "Spēlēju, dancoju" un "Krauklīti" (70, 3.lpp.).

Raiņa Rakstu trimdas izdevums veidots, izmantojot dzejnieka kopotu rakstu "Dzīve un darbi" izdevumu – pirms katra publicētā Raiņa darba ievietots viņa rakstītais priekšvārds no šī izdevuma. Arī pēdējais autora korigētais teksts, kas ņemts par pamatu jaunajam, rediģētajam izdevumam, iegūts no kopošanas "Dzīve un darbi". Katru sējumu noslēdz K.Dziļlejas piezīmes, kurās doti teksta komentāri vai ziņas par agrākajiem iespaidumiem. Izdevumā "Dzīve un darbi" tika ievēroti žanriskā kārtējuma principi atšķirībā no jaunā izdevuma, kurā sējumu secība neatbilst noteiktiem nosacījumiem.

Raiņa Rakstu 1.sējums (1952) ietver lugu "Pūt, vējiņi!" un K.Dziļlejas "Piezīmes", ko veido: "Skats J.Raiņa dramaturģijā", "'Pūt, vējiņi!" motīvi J.Raiņa dzejā", "Kommentāri "Pūt, vējiņi! tekstam", "'Pūt, vējiņi!" metrika", "'Pūt, vējiņi!" skatuves gaitas", "'Pūt, vējiņi!" iespaidumi".

Sējumu noslēdzošajā rakstā "J.Raiņa raksti trimdas izdevumā" K.Dziļleja uzsver, ka izdevums būs 20 sējumos, kuros tiks ietverti visi galvenie Raiņa raksti: lugas, liriskas krājumi un proza (aforismi, sabiedriski raksti, dienas grāmata). Darbu paredzēts veikt 5 gadus, katru gadu izdodot 4 sējumus. Izdevējs, Raiņa atstātā mantojuma aizgādņi un rediģētājs vienojušies, ka sakārtotajā jāatsakās no hronoloģiska kārtējuma principa (tas nav ievērots arī Raiņa paša sakārtotajos rakstu kopošanas) un jāievēro lasītāju – Rakstu abonentu – intereses.

Informējot par sējumu noformējumu, K.Dziļleja uzsver, ka visi Raiņa raksti tiks izdoti tikai iesietā veidā, pie tam mākslinieciski vērtīgā, saskaņotā grafiskā apdarē, lūgām būs divkrāsu ilustrācijas. Katru gadu paredzēts vienu sējumu izdot kā luksuszdevumu ar četrkrāsu ilustrācijām. Kā luksuszdevumi tiek izdoti ceturtais, septītais, astotais sējums, spilgti apliecinot Niklāva Strunkes talantu. Tomēr jākonstatē, ka iecere pilnībā nerealizējas: netiek izdoti visi plānotie sējumi.

1952.gada 16.jūlijā laikrakstā "Laiks" ievietotajā J.Rudzīša recenzijā atzinīgi vērtēta Raiņa Rakstu izdošana. Minot, ka praktisku apsvērumu dēļ redaktors atkāpies no vispārpieņemtiem kopotu rakstu kārtēšanas principiem, J.Rudzītis ar gandarījumu konstatē, ka "redaktors šoreiz atteicies no agrākiem ieskatiem par rakstnieka valodas labošanu, ko viņš mēdza darīt, piemēram, Raiņa un Skalbes darbu izlasēs, lai pirmā vietā liktu skolas gramatikas likumus. Nu Raiņa teksts ir autentisks, redaktors paturējis tikai ortogrāfijas korektora tiesības, un tās

viņam, protams, piešķiramas. Redzam, ka rediģēšanas darbā Dziļleja nopietnu vērību veltī komentāriem dažādos virzienos. Tas vairo izdevuma nozīmi" (86, 435.lpp.).

Kritiķis Jānis Andrupis (1914–1994), uzteikdams K.Dziļlejas veiktos valodas labojumus, kas pieskaņoti pareizrakstībai, atzīmē: "Diemžēl, ar šāda rakstura teksta grozījumiem redaktors vien nav apmierinājies, bet vietām labojis arī Raiņa provinciālistus un archaismus, kurus Rainis lietojis ar zināmiem poētiskiem nolūkiem. Tāpat bieži gramatiski pareizas formas aizstātas ar parallēlformām, kas redaktoram likušās labākas" (23, 78.lpp.). J.Rudzīša un J.Andrupa vērtējumi ir atšķirīgi par labojumiem leksikā, bet abi atzīst ortogrāfijas korektūru nepieciešamību.

Raiņa Rakstu 2.sējums (1952) ietver lugu "Spēlēju, dancoju" un K.Dziļlejas piezīmes: ""Spēlēju, dancoju" J.Raiņa "Tautas dziesmu" lugu ciklā", ""Spēlēju, dancoju" skatuves gaitas", "Spēlēju, dancoju" iespiedumi".

1952.gada 22.oktobra "Laikā" J.Rudzītis recenzijā par 2.sējumu "Mistērija par nācijas radošo garu" iebilst pret principu pilnīgi pārpublicēt Raiņa 1925.gadā rakstītos priekšvārdus, jo netiek izdots Raiņa rakstu akadēmiskais izdevums (85, 444.lpp.).

Jānis Andrupis recenzijā "Ceļa Zīmēs" uzteic vērtīgos un interesantos komentārus: "K. Dziļleja uzskatāmi parādījis lugas idejas un motīvu izaugšanu, konstatējis tautas pasaku asociācijas un skaidrojis lugas simboliku" (23, 80.lpp.).

Raiņa Rakstu 3.sējums "Vētras sēja" (1952) ietver krājumus "Tālas noskaņas zilā vakarā" un "Vētras sēja". Arī tam pievienotas K.Dziļlejas rakstītās piezīmes: "Skats J. Raiņa lirikā", ""Tālas noskaņas" un "Vētras sēja" subjektīvā un sabiedriskā aspektā", "Nepabeigts sauciens", "J.Raiņa dzejas formālie veidojumi "Tālajās noskaņās" un "Vētras sējā"", "Kommentāri "Tālo noskaņu" un "Vētras sējas" tekstiem", ""Tālo noskaņu" un "Vētras sējas" iespiedumi".

Raiņa Rakstu 4.sējumā (1952) ievietotā luga "Zelta zirgs" tiek papildināta ar K.Dziļlejas piezīmēm: "Pasaku motīvi "Zelta zirgā", "Motīvu schēma", "Kommentāri "Zelta zirga" tekstam"; ""Zelta zirgs" jaunatnes literatūrā", ""Zelta zirga" metrika", ""Zelta zirga" skatuves gaitas un nozīme", "Zelta zirga" iespiedumi". Grāmatā ir izdevniecības līgumā paredzētās 5 N.Strunkes četrkrāsu ilustrācijas.

Jānis Andrupis uzteic K.Dziļlejas paveikto: "Ļoti labi komentāri Zelta zirgam, kur redaktors citējis igauņu tautas pasaku, no kuras Rainis savai lugai guvis ierosinājumu un vielu, sastādījis tās motīvu schēmu un salīdzinājis to ar Zelta zirga motīviem" (23, 80.lpp.).

Raiņa Rakstu 5.sējumā lugai "Krauklītis" (1953) pievienotas K.Dziļlejas piezīmes: ""Krauklītis" - panāksnieku dziesma", "Kommentāri "Krauklīša" tekstam", ""Krauklīša" pants"; ""Krauklīša" skatuves gaitas", ""Krauklīša" iespiedumi".

1953.gada vēstulē J.Abučam mākslinieks Niklāvs Strunke raksta par atsūtītajiem "Krauklīša" ilustrāciju novilkumu paraugiem: "Atklāti runājot, ne gaišais, ne tumšais nav līdzīgs

oriģinālam. /./ Man taču Krauklīts ir izturēts priecīga toņa kārtā – bet tumšā novilkumā tas ir iznācis drūmā noskaņojumā. Vajadzētu atrast zieda noskaņojumu, apvienojot i gaišo i tumšo novilkumu" (165).

1952.gada jūnijā izdevējs J.Abučs K.Dziļļejam raksta par lugas "Rīgas ragana" meklējumiem. Viņš aizrakstījis uz ASV, lai atsūta jauno Rīgas izdevumu (14, 1947–1951). (112).

Raiņa Rakstu 6.sējuma (1953) "Rīgas ragana" priekšvārdā "Rīgas ragana" K.Dziļļēja paskaidro, ka luga sacerēta un iespiesta pēc Raiņa kopoto rakstu "Dzīve un darbi" iznākšanas, tādēļ tai trūkst autora priekšvārdu, kādi veltīti citiem kopojumā uzņemtajiem darbiem. Sējumu noslēdz K.Dziļļejas piezīmes: ""Rīgas raganas" vēsturiskā un fantastiskā viela", "Austrumu un rietumu problēma "Rīgas raganā"", ""Kommentāri "Rīgas raganas" tekstam", ""Rīgas raganas" metriskā kompozīcija", ""Rīgas raganas" skatuves gaitas", ""Rīgas raganas" iespaidumi".

Raiņa Rakstu 7.sējums (1953) "Tie, kas neaizmirst" ietver dzejnieka darbus: "Klusā grāmata" un "Tie, kas neaizmirst". Sējumā ievietoti Raiņa priekšvārdi "Klusās grāmatas" pirmajam (1909), otrajam (1911) un trešajam izdevumam (1921), kā arī "Dzīves un darbu" izdevumam. Pārpublicēti arī priekšvārdi "Tiem, kas neaizmirst" pirmajam izdevumam" (1910) un "Dzīves un darbu" izdevumā ievietotie priekšvārdi (1925).

K.Dziļļejas "Piezīmes" veido "Trimdinieka rudens dziesma", "Cenzūras žņaugos", "Kommentāri "Klusās grāmatas" un "To, kas neaizmirst" tekstiem", "Klusās grāmatas" un "To, kas neaizmirst" iespaidumi". Sējumā ievietoti N.Strunkes zīmējumi: "Skats no Lugānas uz Kastaņolu, kur Rainis pavadījis trimdas gadus (1906.- 1920.)"; "Brē kalna pakāje pie Kastaņolas, kur J.Rainis mēdzis uzkāpt un strādāt; tur galv. kārtām sacerēti viņa trimdas darbi."

Raiņa Rakstu (1953) 8.sējums "Ave sol!" ietver darbus "Ave sol!", "Daugava". Doti Raiņa priekšvārdi no "Dzīves un darbu" izdevuma un priekšvārdi "Daugavas" trešajam izdevumam (1923). Grāmatā ievietotas N.Strunkes četrkrāsu ilustrācijas.

Grāmatu noslēdz K.Dziļļejas piezīmes: ""Poēmas "Ave sol!" simbolika", ""Ave sol!" un "Daugava"", "Latvijas karoga pacelšana "Daugavā"", ""Daugava" un "Sveika, brīvā Latvija!""", "Kommentāri "Ave sol!" un "Daugavas" tekstiem", "Daugavas"skatuves gaitas, V.Ozoliņa kompozīcijas, "Ave sol!" iespaidumi, "Daugavas"iespaidumi".

1953.gada maijā "Ceļa Zīmēs" publicēta Jāņa Andrupa recenzija "Raiņa Raksti". Uzsverot, ka izdevums ir "ne tikai liels, bet arī ļoti vajadzīgs pasākums" (23, 77.lpp.), gandarīti konstatējot, ka pēdējos sējumos ir ievērojami mazāk redaktora apzināti izdarītu labojumu, kurus neprasa ortogrāfija vai valodas pareizība, viņš norāda, ka krājumā "Vētras sēja" sakārtotājs atmetis nodaļu izskaņas un ieskaņas. Sniegti piemēri izmaiņām, kas veiktas nodaļā "Aicinājums". J.Andrups kritizē paviršību – samainītas rindas un pārgrozītus vārdus: "Šī milzīgā vairuma

paviršības kļūdu dēļ uz jaunizdevuma tekstu nepavisam nevar paļauties. Tas ļoti jānožēlo, jo šis rakstu izdevums trimdas vairumam būs vienīgais avots, pēc kura Raiņa darbi pieejami. Atliek cerēt, ka vismaz turpmākajos sējumos teksta redakcija kļūs rūpīgāka" (23, 80.lpp.).

Raiņa Rakstu 9.sējumā (1954) "Mīla stiprāka par nāvi" Turaidas Maijas traģēdijai pievienota arī nodaļa "Dramatiski fragmenti", kurā ievietoti fragmenti no darbiem "Ģirts Vilks", "Kajs Grakchs" (īss izvilkums), "Steņka Razins". Sējumu ievada K.Dziļlejas priekšvārds "Mīla stiprāka par nāvi" un noslēdz viņa rakstītās piezīmes: "Vēsturiskie fakti traģēdijā "Mīla stiprāka par nāvi"", "Sievietes un mīla J.Raiņa jībūtības skatījumā", "Kommentāri lugas "Mīla stiprāka par nāvi" tekstam", ""Mīla stiprāka par nāvi" skatuves gaitas", "Traģēdijas "Mīla stiprāka par nāvi" iespaidumi", "J.Raiņa dramatisko darbu fragmenti", ""Ģirta Vilka" ētiskā problēma", ""Kajs Grakchs" latviešu trimdinieka skatījumā", ""Steņkas Razina" ideoloģija", "Kommentāri dramatisko fragmentu tekstiem".

1954.gada 9.maija vēstulē Jānis Abučs Jānim Jaunsudrabiņam raksta, ka turpinās Raiņa Rakstu izdošanu, kaut arī tas rada tikai zaudējumus. Izdevējam, līdzekļus gādājot, nākas iespiest Nacionālās Padomes izdevumus, sociāldemokrātu avīzi, žurnālu "Trimdas skola". J.Abučs atzīst: "Sirds tur nav klāt, bet par to man maksā. Rēķinu, ka ar šo darbu veikšanu varu sagādāt honorārus par Raiņa ilustrācijām un drusku redaktoram. Arī tas ir kaut kas" (98, 315.lpp.).

Taču, turpinot saraksti, 8.decembra vēstulē J.Abučam nākas vēstīt: "Uz honorāra rēķina nokārtoju 8000 kronas un līdz ar to nācās apturēt tālāko sējumu izdošanu. Līdz oktobrim biju piemaksājis pie Raiņa ap 30.000 kronas resp. palicis parādā spiestuvei. Lai pilnīgi neiekristu, nobremzēju. Bija gan nodoms to darīt tikai līdz oktobrim, bet tā ka pēdējā laikā ļoti kluss, tad patlaban 9.sēj. gan iespiests, bet ne iesiets" (98, 349.lpp.).

Raiņa Rakstu 10.sējumu "Gals un sākums" (1955) noslēdz K.Dziļlejas piezīmes: ""Gala un sākuma" idejiskā koncepcija", "Daba un dvēsele", "Dvēsele un visums", ""Gala un sākuma" formas apdare", "Kommentāri "Gala un sākuma" tekstiem", ""Gala un sākuma" iespaidumi".

Raiņa Rakstu 11.sējums (1956) "Zelta sietiņš" ietver dzejnieka darbus bērniem: "Zelta sietiņš", "Saules gadi", "Mušu ķēniņš". Par "Saules gadiem" K.Dziļleja informē, ka Rainis pats par šo bērniības eposu nav atstājis tikpat kā nekādas piezīmes, izņemot vienīgi dažus ierakstus dienasgrāmatā par sacerēšanas laiku. Grāmatā atrodamas arī K.Dziļlejas piezīmes: "Kommentāri "Zelta sietiņam"", "Kommentāri "Saules gadiem"", ""Mušu ķēniņš" – bērnu luga". Sējumā ievietota arī fotogrāfija "J.Rainis – bērnu draugs".

Arī Raiņa Rakstu 12.sējumam (1958) "Indulis un Ārija" pievienotas K.Dziļlejas piezīmes: ""Induļa un Ārijas" teksta veidojums", ""Indulis un Ārija" kā operas teksts", "Laiks vizot ved mūs visu tautu saimē", ""Induļa un Ārijas" skatuves gaitas", ""Induļa un Ārijas" iespaidumi".

1960. gadā Lilija Dunsdorfa, raksturojot trimdas grāmatniecību, rakstu krājumā "Arhīvs" atzīmē "skaisto un bibliogrāfiski nevainojamo Raiņa rakstu izdevumu. Kaut arī nav realizējies apgāda sākotnējais nodoms izdot visus 20 sējumus jau līdz 1956. gada beigām (iznākuši vēl tikai 12), tomēr arī jau paveiktais nodrošina apgādam goda vietu mūsu grāmatniecībā" (41, 152.lpp.).

Raiņa Rakstu 13.sējums "Jāzeps un viņa brāļi. Ilja Muromietis" (1961) ietver arī K.Dziļlejas piezīmes: "Kultūrvēsturiskie, ētiskie un subjektīvie motīvi "Jāzepā un viņa brāļos"", "Mīlas motīvs – Jāzeps un Dina", ""Jāzeps un viņa brāļi" laika griežos", "Jāzēpa un viņa brāļu iespaidumi un tulkojumi", "Radāmas domas "Iljam Muromietim""; ""Ilja Muromietis krievu varoņeposā un J.Raiņa lugā"; "J.Raiņa subjektīvais motīvs "Iljā Muromietī""; ""Ilja Muromietis" kritikas gaismā", ""Iljas Muromieša" izdevumi".

Raiņa Rakstu (1963) 14.sējumu "Dagdas romāns" noslēdz K.Dziļlejas piezīmes: "Liriskā romāna kompozīcija", "Chronoloģiskas piezīmes", "Zem Dagdas maskas", "Dagdas romāna motīvu turpinājums", "Aizgājēja Dagdas individuālie un sabiedriskie motīvi", "Liriskā romāna formālā apdare", "Dagdas romāna iespaidumi". Grāmata papildināta ar fotogrāfijām.

Raiņa Rakstu 15.sējums "Uguns un nakts" (1964) ietver lugu un dzejoļu izlasi "Mūza cīņās", "Citas latviešu varoņteikas" (fragmenti) un "Kajs Grakchs". Sējumā ievietotas K.Dziļlejas piezīmes: "Teikas motīvi "Uguns un nakts" sižetā", "G.Merķeļa un A.Pumpura episkā viela J.Raiņa "Dramatiskā iegūtnē"", ""Uguns un nakts" ideoloģiskā koncepcija", ""Uguns un nakts" ritmiskais veidojums", "Autora līdzdalība "Uguns un nakts" pirmā inscenējuma sagatavošanā", ""Uguns un nakts" skatuves gaitas", ""Uguns un nakts" kā opera", ""Uguns un nakts" iespaidumi un tulkojumi", "Mūza cīņās: bibliografiskas piezīmes", "J. Raiņa nodomi latviešu varoņteiku dramatiskai iegūtnēi", ""Kurbada fragmenti", ""Imanta" fragmenti", ""Viestura" fragmenti".

Sējumu noslēdz apgāda piezīme, ka "Kajs Grakchs" pievienots šim sējumam pēc redaktora Kārļa Dziļlejas nāves, tāpēc tas iespiests bez viņa komentāriem, bet darbam sniegti Raiņa priekšvārdi no "Dzīves un Darbu" 1925.gada izdevuma X sējuma.

Raiņa Rakstu 16.sējums "Kalnā kāpējs" ietver aforismus, vēstules, dienasgrāmatas, runas, biogrāfiju. Grāmatā norādīts, ka Raiņa vēstules mēģināts sakārtot iespējami hronoloģiski. K.Dziļleja uzsver, ka Raiņa dienasgrāmatas materiālus nav bijis iespējams vākt no pirmavotiem – Raiņa manuskriptiem, tādēļ vajadzējis aprobežoties ar līdz šim publicētiem materiāliem: Aspazijas publikācijām pēc Raiņa nāves žurnālā "Atpūta" (1931–1934) un Rīgā izdotā "Literārā mantojuma" I un II sēj. (1957, 1961), Raiņa runu teksti ņemti no viņa paša rediģēto kopoto rakstu "Dzīve un darbi" XI sējuma.

Sējumā iekļauto biogrāfiju veido K.Dziļleja "J.Rainis un viņa dzeja", Raiņa biografijas materiāli: "Izraksts no Kaldabruņas baznīcas grāmatas", "J.Raiņa bērnība un jaunība (Pēc A.Birkerta un K.Dziļlejas materiāliem)", J.Raiņa autobiogrāfiskā skice "Sabiedriska rakstura

darbi" un tai pievienotais dzejnieka paša veidotais hronoloģiskais "Shēmatiskais pārskats" ar K.Dziļlejas papildinājumu (turpinājumu: 1925–1929). Literārā darbība pārskatā nav iekļauta, jo kopotajos rakstos "Dzīve un darbi" sniegti hronoloģiski un bibliogrāfiski dati par katru atsevišķu lugu un lirikas grāmatu, šis princips pārņemts trimdas izdevumā.

Šinī sējumā publicējot Raiņa runas Satversmes sapulcē un Saeimā, tiek realizēta izdevēja iecere, kura tika izteikta jau 1951.gada 17.augusta vēstulē K. Dziļlejam, jo J.Abuča vērtējumā runas ir lieliskas. Publicēšana tika atlikta uz vēlākiem sējumiem, "lai nesagandētu visu lietu, pagaidām, sākumā to nevar, bet kad puse jau būs laukā, tad varētu" (108). Sējumu noslēdz Jāņa Abuča rakstītie "Pēcvārdi", kuros paskaidrots, ka 1952.gada ieceri Raiņa rakstu trimdas izdevumu pabeigt 5 gados kavēja apstākļi, kuros nav vainojams apgāds, tādēļ ieceres īstenošana prasīja 13 gadus. Izdotajos sējumos sakopots viss vērtīgākais.

Raiņa Rakstu papildsējums – 17.sējums (1965) "Kastaņola" – ietver arī Raiņa vēstules Aspazijai, atstātos dzejoļus, atmiņas un apceres.

"Priekšvārdos" par "Kastaņolu" sniegtas ziņas, ka atsevišķā grāmatā to izdeva A.Gulbja apgāds 1928.gadā. 2.izdevumā "Kastaņola" ievietota Raiņa Kopotu rakstu padomju izdevuma XIV sējumā (1951). Tā kā padomju izdevumā atrodams tikai plašāks fragments, jo nav ievietota visa grāmatas otrā daļa "Uz zilo krastu", un pirmajā daļā izdarīti ļoti tendenciozi svītrojumi, tad trimdas izdevumā, koriģējot vienīgi ortogrāfiju, ievietots A. Gulbja izdevuma (1928) teksts.

"Kastaņolai" pievienoti Niklāva Strunkes zīmējumi. Vēstules Aspazijai, dienasgrāmatas fragmenti un dzejoļi ievietoti tādā veidā, kādā tie atrasti starp K.Dziļlejas materiāliem, ko viņš nepaguva iekļaut iepriekšējos sējumos.

Atmiņas un apceres, izņemot dažas, ir savācis Piemiņas fonds. Grāmatā ievietota apgāda un Piemiņas fonda pateicība atmiņu un aperu autoriem, piemetinot, ka saņemto rakstu skaits bija vēl lielāks, bet sējuma apmēri spieda izdarīt izlasi.

Nodaļu "Atmiņas un apceres" ievada faksimils no Kārļa Dziļlejas dzejoļa "Kastaņolā": ieraksts viesu grāmatā, kas atrodas Raiņa un Aspazijas trimdas mītnē Kastaņolā, seko apceres: Miķelis Valters "Īstais Rainis un īstais latviskums", Klāra Kalniņa "Atmiņas par Raini", Viktors Dambergs "Rainis latviešu rakstniecībā", Bruno Kalniņš "Rainis kā brīvības cīnītājs", Velta Rūķe "Rainis kā augšzemes valodas pārstāvis", Elīza un Rūdolfs Driļļi "J.Raiņa drāmu valoda informācijas teorijas gaismā", Rūdolfs Veidemanis "Kā latviešu tauta sagaidīja savus brīvības saucējus", Zenta Mauriņa "Dod man divas pasaules un saules", Terēza Lazdiņa "Raiņa Jāzepts un viņa brāļi un traģēdijas tulkojums angļu valodā", Jānis Zanders "Raiņa Jāzepts starp Hamletu un Faustu", Kārlis Upatnieks "Lāčplēša trīs ceļa jūtis", Jānis Rudzītis "Melnā bruņinieka tautība", Jānis Ģermanis "Raiņa laikmets Nacionālajā teātrī", Reinis Birzgalis "Saskare ar Raiņa lugām",

Jānis Zalcmanis "Rainis preses konferencē Stokholmā", Arturs Vanags "Rainis Ibsena piemiņas svinībās", Nikolajs Valters "Rainis manās atmiņās", Jānis Kārkliņš "Divas sarunas".

Visā Raiņa Rakstu veidošanas laikā izdevējam nākas risināt materiālas dabas problēmas. Jau 1951.gada 17.septembra vēstulē viņš lūdz K.Dziļlejam palīdzību, vēloties samazināt honorāra procentus no 15 % uz 10 %. Palielināt pārdošanas cenu viņš nevēlas, jo tad "mazajam cilvēkam atkal grūti sadabūt vajadzīgo kapitālu. Un izlasot Raiņa runas un aprakstus par viņu, taču izriet, ka tas visvairāk ir domājies par mazajiem ļaudīm, strādniekiem" (108). J.Abučs arī informē par J. Kārkliņa ierosinājumu atsevišķas lugas, piemēram, "Pūt, vējiņi!", "Zelta zirgu" iespiest 500 eksemplāru vairāk par paredzēto daudzumu cerībā iegūt vairāk līdzekļu.

1952.gada 19.–20.jūnijā J.Abučam nākas rakstīt: "Man ir tagad skaidrs, ka ar visām lietām galā būs jātiek man pašam. Palīdzības nebūs" (112). Vēstulē J.Abučs izsaka neizpratni par brīveksemplāriem – autoriem izsniedzams 1%, bet ne mazāk kā 20 eksemplāri, taču Raiņa fondam ir jādod 20 eksemplāri, bet J.Abučs domājies – 5. Redaktors uzskata – ja fonds saņem honorāru, tam būtu jāsedz redaktora atalgošanas daļa. Tomēr izdevējs negatavojas uzstādīt fondam nekādas prasības un pildīs līgumu.

Finansiālais stāvoklis sarežģās. 1952.gada 18.novembrī J.Abučs raksta K.Dziļlejam par mēģinājumiem dabūt aizdevumu, lai varētu norēķināties spiestuvē – izpalīdzēja zviedri. Rūgts ir J.Abuča spriedums: "No saviem tautiešiem tas nebūtu iespējams, jo kas gan gribēs aizdot naudu grāmatu izdošanai. Un ja runātu par kompanjonu lietu, tad ar to brīdi apgāds kā tāds beigtu eksistēt. Vismaz tādā veidā" (113).

1956.gada 7.novembra vēstulē J.Abučs rezignēti raksta: "Neticu, ka kāds mums naudu dos un, ja dos, baidos, ka būs citi apgādi tuvāki kungu acij" (114).

1965.gada 30.oktobra intervijā "Laikā", atbildot uz jautājumu par materiālo palīdzību Rakstu izdošanā, izdevējs uzsver, ka par vienīgo atbalstu uzskata Amerikas Latviešu Apvienības Kultūras fonda iemaksu par desmit komplektiem un dažu draugu personīgos aizdevumus. J.Abučam vislielākos sarežģījumus sagādāja daži grāmatu tirgotāji, kas piesavinājās apgāda izdevumus, pat Raiņa Rakstu abonentu iemaksas. Problēmas grāmatizdevējam radīja arī cenu celšanās Zviedrijā, tomēr abonementa maksa netika mainīta (82, 5.lpp.).

J.Andrups atzinīgi novērtē "Ziemeļblāzmas" izdotos Raiņa Rakstus: "Raiņa rakstu izdevums ir viens no trimdas grāmatniecības visizcilākajiem pasākumiem" (23, 80.lpp.).

Jānis Andrups uzteic N.Strunkes paveikto: "Strunkes divkrāsu ilustrācijas ar savu vienkāršību un līniju grāciju, liekas, pieder labākajam, ko mākslinieks grāmatu grafikā devis" (23, 78.lpp.).

Padomju Latvijā Vilis Samsons par izdevumu raksta: "Izdevums ir ļoti nepilnīgs un haotisks, nezinātnisko un histērisko komentāru dēļ nebaudāms" (90, 96–97.lpp.).

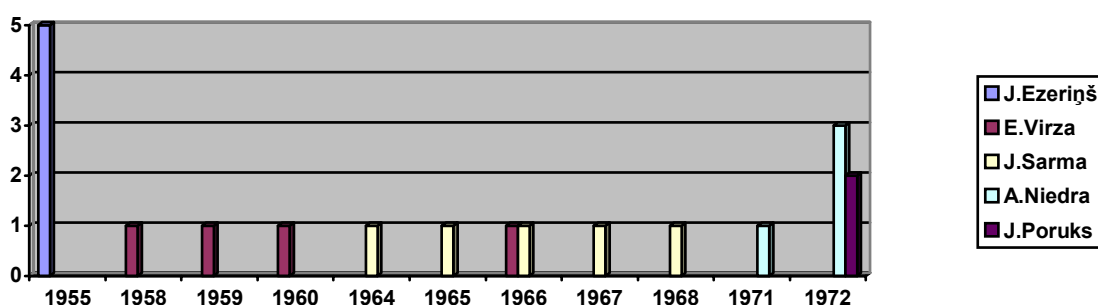
Rainim Latvijā iznāk arī Kopoti raksti 30 sējumos (1977–1986), kas uzskatāms par akadēmisku izdevumu. Erudītais Raiņa pētnieks, romāna "Rainis" autors Jānis Kalniņš (1922–2000) atzīst : "Ir tiesa, ka arī šiem Kopotiem rakstiem ir savas, laikmeta uzspiestas un nejauši radušās nepilnības un vainas, bet kopumā tas ir kapitālākais Kopotu rakstu izdevums latviešu valodā" (57, 147.lpp.). Viņš norāda, ka vēl joprojām nav izdota Raiņa bibliogrāfija, ko bija sagatavojis Kārlis Egle. Tikai manuskriptā palikusi Raiņa Literatūras un mākslas vēstures muzeja ilgus gadus gatavotā Raiņa dzīves un daiļrades hronika, kuras sākuma daļu autores bija jau pabeigušas (57).

Trimdā izdotie Raiņa Raksti, kas bija ļoti nozīmīgi to izdošanas laikā, saglabā savu kultūrvēsturisko nozīmi arī mūsdienās, pateicoties K.Dziļlejas rūpīgi veiktajām piezīmēm, N.Strunkes izcilajam noformējumam. Tie ir pieminēti arī Jānim Abučam, kurš, nemitīgi cīnoties ar materiālajām problēmām, godam izdeva Raiņa Rakstus.

3. 3. "Tilta" apgāds un tā izdotie latviešu rakstnieku kopotie raksti

Jau 1945.gadā nodibinot apgādu "Jaunais Vārds", grāmatniecībā aktīvi darbojas Hugo Skrastiņš (1914–1999). 50.gadu sākumā izceļojot no Vācijas, tiek mainīts apgāda nosaukums. "Tilts" vispirms atradās Toronto (Kanādā), pēc tam Mineapolē (ASV). Kā aprēķinājis K.Karulis, līdz 1980.gadam apgādā izdotas apmēram 220 grāmatas. Pirmā apgāda latviski izdotā grāmata ir Edvarta Virzas poēma "Karalis Nameitis" (1947) ar Ernesta Ābeles ilustrācijām. "Tilts" izdevis arī citu latviešu klasiķu darbus (J.Akuraters, A.Brigadere, P.Rozītis, A.Grīns, E.Virza, J.Ezeriņš, J.Janševskis, V.Plūdons, J.Poruks u.c.). Nenoliedzama ir apgāda nozīme trimdas literārā procesa veicināšanā. Daudzi autori tieši "Tiltam" var pateikties par pirmo grāmatu, piemēram, G. Zariņš, J. Klīdzējs, I.Gubiņa, I.Šķipsna, T.Zeltiņš, V.Pelēcis. Bagātīgi tiek izdoti atmiņu krājumi, vērtīgāko vidū minami J.Porieša "Prezidents atbild" (1964), J.Sudrabiņa "Pēdējās dienas Kurzemē" un H.Kreicera "Nu ardievu, Vidzemīte" (1969). Hugo Skrastiņš trimdiniekus iepazīstina arī ar okupētās Latvijas autoriem – tiek izdotas A.Bela, S.Kaldupes, V.Lāma, L.Pura, Z.Skujiņa, M.Zariņa, D.Zigmontes grāmatas (58).

Hugo Skrastiņš izdeva arī žurnālu "Tilts" (1949–1976), kas tika aktīvi izmantots jauno izdevumu reklāmai. Tajā rodamas arī ziņas par apgāda plānotajiem un izdotajiem latviešu rakstnieku kopotajiem rakstiem (100). "Tilts" izdevis Jāņa Ezeriņa (1–5, 1955), Edvarta Virzas (1–4, 1958–1966), Jāņa Sarmas (1–5, 1964–1968), Andrieva Niedras (1–4, 1971–1972), Jāņa Poruka (1–2, 1972) darbu kopojumus (skat.3.att.).

3.attēls. "Tilta" apgāda izdotie latviešu rakstnieku kopotie raksti

3. 3. 1 J.Ezeriņa Kopoti raksti

1935.gadā Latvijā apgāds "Valters un Rapa" izdeva J.Ezeriņa Rakstus 3 sējumos Pētera Ērmaņa kārtojumā .

"Tilta" apgādā J.Ezeriņa kopoti raksti iznāk 5 sējumos (1–5, 1955).

Vienīgās ziņas par izdevumu sniegtas uz grāmatas apvāka, informējot, ka darbi nav kārtoti ne pēc akadēmiska, ne hronoloģiska principa, bet "blakus labajam likts vislabākais". "Tilta" izdevums veidots, izmantojot "Valtera un Rapas" izdevumu, tomēr tas nekur nav minēts, nav norādīts arī sakārtotājs.

J.Ezeriņa Rakstu 1.–3.sējumu veido noveles. 5.sējumā ievietotajās "Bibliogrāfiskajās piezīmēs" dotas ziņas par to pirmpublicējumiem periodikā.

J.Ezeriņa Rakstu 4.sējumā novelei "Mīga" un nepabeigtajām novelēm pievienoti tēlojumi, nodaļa "Recenzijas un mazas apceres", vēstules, iespiestie dzejoļi (no krājuma "Krāšņatas" un vēlāk rakstītie). No 5.sējumā ievietotajām "Bibliogrāfiskajām piezīmēm" var uzzināt, ka visas Ezeriņa uzrakstītās recenzijas nav ievietotas, tomēr trūkst tikai nedaudzas, pirmoreiz tās iespiestas laikrakstā "Brīvā Zeme"; ievietotas tikai Antonam Austrīnam, Kārlim Eglem un Rihardam Valdesam rakstītās vēstules, sniegtas ziņas par to rašanās laiku vai iemeslu.

J.Ezeriņa Rakstu 5.sējums ietver Riharda Valdesa apceri "Jānis Ezeriņš", kas ir "Valtera un Rapas" izdoto J.Ezeriņa Rakstu I sējumā (1935) ievietotās apceres atkārtots iespiedums, kuram pievienoti fotoattēli sarindoti atšķirīgi. Sējumā atrodami arī pārējie J.Ezeriņa dzejoļi un tulkotā dzeja. No grāmatu noslēdzošajām "Bibliogrāfiskajām piezīmēm" var uzzināt, ka J.Ezeriņam saglabājušies gandrīz visi dzeju rokraksti. Viņš vairākkārt mēģinājis tos apkopot. Saglabājušās vairākas biezas burtnīcas ar dzejoļiem dažādā kārtojumā – gan hronoloģiski, gan pēc satura. Viens no iecerētiem krājumiem "Krāšņatas" izdots jau 1925.gadā. Tas sējumā ievietots nemainīts. Atsevišķiem dzejoļiem norādīts pirmiespiedums, citiem – atšķirības starp manuskriptu un pirmiespiedumu. Izdevumā nav iekļauti visi dzejoļi, kas, J.Ezeriņam dzīvam esot, nebija iespiesti. Ievietoti tikai tie darbi, kurus pats autors uzskatījis par pietiekoši vērtīgiem publicēšanai, un vēlāk rakstītie dzejoļi, kas neietilpst "Krāšņatās". Dzeja ievietota hronoloģiski, ievērojot dzejnieka uzrādītos gadus. Atsevišķiem dzejoļiem dotas ziņas par pirmiespiedumu un par izmaiņām, salīdzinot to ar manuskriptu.

Šīs "Bibliogrāfiskās piezīmes" ir pārņemtas no "Valtera un Rapas" izdotajiem J.Ezeriņa Rakstiem, neuzrādot to veidotāju Pēteri Ērmani, kas "Valtera un Rapas" izdevumā minēts jau titullapā. Ievērojot, ka "Valters un Rapa" nepretendēja uz J.Ezeriņa "Kopotu rakstu" izdošanu, nosaucot savu izdevumu tikai par "Rakstiem", jāuzsver, ka tajā ievietoto darbu klāsts ir pilnīgāks (tulkoto dzeju skaits ir lielāks, par tām ir arī bibliogrāfiskās piezīmes, kas nav "Tilta" izdevumā). "Valtera un Rapas" izdevuma priekšrocība ir arī tā, ka tajā 1.sējuma (1935) satura rādītājā uzrādīti visi dzejoļu nosaukumi, kas padara izdevuma lietošanu ērtāku lasītājam, turpretī "Tilta" izdevuma 5.sējuma satura rādītājā norādīts tikai : "Pārējās dzejas".

Visiem sējumiem ir vienāds noformējums, A.Krūkas (1898–1987) veidots vāks.

Izdevums ātri iespiests un ātri izpārdots: 1955. gada maija "Tilta" numurā ziņots, ka Ezeriņa Raksti – I–III ir krājumā, IV un V daļa sagatavošanā, 1956.gada maija "Tilta" numurā jau uzsvērts, ka darbs izpirkts un apgāds lūdz jaunus abonētus šos darbus nepieprasīt.

Pēckara Latvijā J.Ezeriņam izdotas vairākas darbu izlases, plašākais kopojs ir izdevniecības "Atēna" 1998.gadā izdotās "Noveles".

3.3.2. E.Virzas Raksti

1938.gadā apgāds "Valters un Rapa" sāk izdot Edvarta Virzas kopotos rakstus. Tas ir pirmais viņa darbu kopojs. Apgāda nacionalizācija darbu pārtrauc, tiek izdoti tikai 3 sējumi.

Žurnāla "Tilts" 1956.gada 18.numurā tiek ziņots, ka žurnāla abonenti bez maksas saņems Virzas kopoto rakstu I un II sējumu. III un IV sējumu saņems tie lasītāji, kas, sākot ar 1957.gada 1. janvāri, no ieskatam piesūtītām grāmatām gada laikā paturēs 10.

"Tilta" 1957.gada 23.numurā rakstīts, ka E.Virzas rakstu pirmais sējums iznāks īsi pēc Ziemassvētkiem. 1959.gadā visos "Tilta" numuros atrodama informācija, ka iznācis I un II E.Virzas Rakstu sējums. 1961.gadā regulārajās E.Virzas Rakstu reklāmās parādās izmaiņas: agrāko informāciju par paredzētiem 4 sējumiem nomaina ziņa par 5 sējumiem (1961.g.Nr. 42/43–1971.g.Nr.114/115).

Izdevumam ir Aleksandra Krūkas veidots vāks.

E.Virzas Rakstu 1.sējums (1958) ietver apceres par E.Virzu (V. Pelēcis "Edvarts Virza", J.Lapiņš "Dzīve un darbi", V.Dambergis "Dzejnieks Edvarts Virza") un dzejoļu krājumu "Dievišķīgās rotaļas". Sējumu veidojot, izmantots "Valtera un Rapas" izdevuma 1.sējums (1938), no kura pārņemtas J.Lapiņa un V.Dambergas rakstītās apceres un dzejoļu krājums. Uz grāmatas apvāka sniegtā teksta sākums līdzīgs žurnāla "Tilts" reklāmā rakstītajam, seko E.Virzas dzejoļu krājuma "Dievišķīgās rotaļas" raksturojums.

E.Virzas Rakstu 2.sējums (1959) ietver darbus "Latvijai", "Bēgļa atgriešanās", "Jēkabs Stiprais", "Pavasara poēma", "Hercogs Jēkabs", "Karalis Nameitis", "Marselīne Nevermor", "Bretonas leģenda", "L'esprit nouveau", "Senie varoņi", "Satiras", "Eross un daba", "Lauku darbi", "Mūžīgais un mūžīgie". Sējums ir līdzīgs "Valtera un Rapas" izdoto E.Virzas Kopoto rakstu 3.sējumam (1939), vienīgi darbs "Latvijai" "Valtera un Rapas" izdevumā iespiests E.Virzas Kopoto rakstu 2.sējumā.

E.Virzas Rakstu 3.sējumā (1960) atrodama dzeja un tēlojumi. Dzeja kārtota nodaļās "Kurzemei", "Francijai", "Sevī", "Eross", "Miers", "Skaidrība", "Ariadne", "Dzejas māksla", seko 17 tēlojumi. Satura rādītājā atklāti sējumā ievietoto dzejoļu un tēlojumu nosaukumi. Uz grāmatas apvāka īsi raksturotas grāmatas nodaļas. Daļēji šis sējums ir "Valtera un Rapas" izdoto E.Virzas Kopoto rakstu 2.sējuma (1938) atkārtots izdevums, kam pievienoti tēlojumi.

Sākot ar E.Virzas Rakstu 3.sējumu, katrā sējumā kā Rakstu sakārtotājs minēts V.Kalve (īst.v. Vitolds Ēriks Kalniņš, 1913–1989). 1960. gada 24.jūnija vēstulē Olgai Taubei (dzejniecei Annai Dagdai, 1915–1996) viņš raksta: "Grāmatu sagatavošana mūsu apstākļos nav vienkārša". Raksturojot darbu pie E.Virzas Rakstiem, V.Kalve atzīmē: "Tiku tos kārtojis tikai sākot ar 3. sējumu. Tagad esmu pie piektā (kas arī būs pēdējais), bet piezīmes jāraksta par visiem, kas materiāla trūkuma dēļ nav neko viegli" (157).

1963.gada 25.augustā vēstulē O.Taubei V.Kalniņš raksta: "Pēc divu gadu pārtraukuma turpinās iznākt Virzas raksti. Uz Ziemassvētkiem iznāks manis tīrītais Straumēnu teksts ar piezīmēm. Tur desmit gadu darba iekšā. Bet reizē jāpabeidz Virzas rakstu 5./noslēguma sējums, kas prasa straujāku piepūli. Man vairs labi nekalpo acis. Daži teksti jāpārņem no pārāk grūti lasāmiem veciem iespaidumiem. Korrektūru lasīšana tagad sevišķi grūta, jo cīnos arī ar nervozu uzmanības atslābumu" (159).

E. Virzas Rakstu 4.sējums (1966) ietver poēmu "Straumēni". Tiek publicēts pirmizdevuma teksts ar A.Junkera kokgrebumiem, pievienojot V.Kalves plašās piezīmes. Piezīmes ir rūpīgas un detalizētas, ko atspoguļo arī nodaļu nosaukumi:

- Straumēnu sarakstīšana,
- Straumēnu rokraksts,
- Straumēnu pirmiespiedums,
- Straumēnu pirmizdevums,
 - Nodaļu pārkārtojumi un papildinājumi,
 - Rakstības un izteiksmes pārveidojumi,
- Citi Straumēnu izdevumi,
- Straumēnu teksts Tilta izdevumā,
 - Labojumu saraksts,
 - Trīs nepārlabojamās kļūdas,
 - Teikumu pārkārtojumi, pirmizdevumu sagatavojot,
 - Straumēnu 4. izdevumā izlaisto vārdu un teikumu saraksts.

K.Karulis ir norādījis, ka "attiecībās ar Latvijas autoriem un viņu mantiniekiem Skrastiņam daudzkārt trūcis vajadzīgā takta un uzmanības. Piemēram, gatavojot E. Virzas kopoto rakstu izdevumu, izdevējs neuzskatīja par vajadzīgu lūgt dzejnieka dzīvesbiedres E.Stērstes piekrišanu, nerunājot nemaz par autora honorāru. Dzejniece tikai no paziņu vēstulēm uzzināja par izdotajām grāmatām" (58, 10. lpp.).

Līdz pat atmodas laikam E.Virzas darbi Latvijā vispār bija aizliegti. Vēlāk vairākkārt tiek izdoti "Straumēni" (1989, 1990, 1991), iznāk arī dzejoļu izlases "Biķeris" (1987), "Rožainais vējš" (1991), "Dievišķīga gaisma" (1991), poēma "Karalis Nameitis" (1998). 2005. gadā

izdevniecība "Zinātne" uzsāka jaunu E.Virzas Rakstu izdevumu, kura ievadā sastādītāja Anda Kubuliņa norāda, ka tajos iecerēts ievietot galveno dzejnieka daiļrades daļu. Viņa uzsver: "Viss lai paliek akadēmiskajiem kopotiem rakstiem, kādus Virza ir pelnījis, bet kādiem šobrīd Latvijā grūti būtu sakopot spēkus" (68, 5.lpp.).

3.3.3. J. Sarmas Raksti

Jānis Sarma (1884–1983) bija viens no rosīgākajiem trimdas rakstniekiem. Viņa darbi tiek publicēti periodikā, dažādos apgādos jau no 1954.gada iznāk grāmatas. Liels palīgs viņa daiļrades popularizēšanā ir dēls Vitauts Kalve. 1963.gada 17.aprīlī O.Taubei rakstītajā vēstulē V.Kalve atzīmē, ka viņa literārā darbība galvenokārt izpaužas J.Sarmas darbu publicēšanā un lūdz dzejniecei "Latvju Vārda" redakcijā noskaidrot, vai tur glabājas arī laikraksta vecie gadagājumi. Vitautam Kalvem ir nepieciešama stāsta "Slepenā viešņa" fotokopija (158). Meklētais stāsts tiek ievietots stāstu krājumā "Trejdeviņi meži".

1963.gada 25.augustā V.Kalve raksta Olgai Taubei: "Ir atradies izdevējs visiem Sarmas vēl grāmatās nepublicētajiem darbiem. Vēl nezinu, kā izdevumu iedalīt, t.i., cik būs sējumu un kas katrā sējumā atradīsies. Ar to daudz darba un tas nav no patīkamiem darbiem" (159). 1964.gadā "Tilta" apgādā iznāk stāstu krājums "Trejdeviņi meži", bez norādes, ka tas ir J.Sarmas "Rakstu" 1.sējums. Tehnisku iemeslu dēļ pirmā sējuma piezīmes ievietotas otrajā sējumā. No tām uzzinām, ka Rakstu 1.sējumā ievietoti tie J.Sarmas stāsti, kas agrāk nav publicēti grāmatās. Kā uzsver sakārtotājs, ievietotie stāsti radušies dažādos trimdas posmos, tādēļ sējums nav stilistiski vai saturiski vienots, bet tas atklāj rakstnieka darba izteiksmes attīstību un var iepazīstināt lasītājus reizē ar visiem rakstnieka iecerēs, izteiksmes un tēlošanas paņēmieniem. Stāsti sējumā sakārtoti to sarakstīšanas laika secībā. V.Kalve izsaka pateicību Birutai Senkēvičai, Annai Dagdai, inženierim Alfonam Laurim, kas ar materiāliem un uzziņām palīdzējuši "Trejdeviņu mežu" tapšanā.

Visiem J.Sarmas Rakstu sējumiem ir V.Kalves veidots vāka zīmējums.

1964.gada 23.janvārī rakstītajā vēstulē J.Sarmam V.Kalve atklāj, ka stāstu krājumu pats papildinājis ar 3 darbiem (162). Darba reklāma ievietota žurnāla "Tilts" 6 numuros (1964.g.jūlijs–1965.g.aprīlis).

1965.gadā tiek izdots J.Sarmas noveļu un stāstu krājums "Mīlestības māksla" kā J.Sarmas Rakstu 2. sējums. V.Kalve "Sakārtotāja piezīmēs" paskaidro, ka "Tilta" apgāda sāktais J.Sarmas rakstu izdevums nav paredzēts kā pilnīgs visu rakstnieka darbu sakopojums. Nākotnei atstājot J.Sarmas literatūrvēsturisko un kritisko apceru, lugu un dzejoļu sakopojumu, izdevums centīsoties iespējami vispusīgi - trimdas apstākļu robežās - parādīt Sarmas veikumu viņa galvenajā darba laukā - stāstniecībā. Tā kā J. Sarma savu rakstnieka darbību turpina, izdevuma

galīgo apjomu sakārtotājs pagaidām paredz sadalīt 9 sējumos, izdodot četrus J.Sarmas jaunākos, pēc 1960.gada sacerētos romānus, divus pirmos trimdā sarakstītos romānus ar autora labojumiem un pārstrādājumiem un 3 stāstu izlases. Visiem sējumiem tikšot pievienotas literatūrvēsturiskas piezīmes par darbu iecerēšanas un sarakstīšanas laiku un apstākļiem.

Raksturojot J.Sarmas Rakstu 2. sējumu "Mīlestības māksla", V.Kalve uzsver, ka tajā sakopoti visi stāsti, kuros dzejnieks tēlojis cittautu vēstures notikumus un personas, pievienojot divus stāstus, kas pieskaras latviešu rakstniecības nesējai pagātnei, un vienu no J.Sarmas vēsturiskajām drāmām. 13 krājuma stāsti kārtoti tajos tēloto vēsturisko notikumu hronoloģiskajā secībā.

V.Kalve 1965.gada 5.septembra vēstulē O.Taubei nosūta apcerējumu "Mākslas teorija īsumā" par simboliku, tās ietekmi uz cilvēku uztveri, kurā rodamas arī izskaidrojošas rindas J.Sarmas Rakstu 2. sējuma konkrētajām ilustrācijām: "Te ir ļoti vienkāršs simbolizēšanas gadījums : mīlestību pārstāv sarkanās vāzes tēls, nāvi – melnās vāzes tēls. Ja mīlestība ir stipra kā nāve, tad abu vāzu tēliem ir jābūt vienā lielumā" (160). Vēstulē sniegta detalizēta izklāsts par rūpīgo gatavošanos sējuma noformēšanai. Ilgi pirms zīmējumu izgatavošanas V.Kalve muzejā aplūkojis grieķu vāzu kolekciju, izgatavojis vairāk par 100 uzmetumu, pārdomāta katra detaļa.

Tradicionāli reklamējot sējumu arī žurnālā "Tilts" (3 numuros: 1965.g.janvāris–1966.g.maijs), tiek uzsvērts, ka Sarmas rakstu apvienotājs būs vienādaies iesējums, bet katram sējumam būs savs nosaukums, tāpēc katrs sējums būs uzskatāms arī par atsevišķu grāmatu .

V.Kalve, gādājot par Rakstu sastādīšanu, rūpējas arī par labām attiecībām ar izdevēju. Pēc grāmatas iznākšanas viņš tēvam atgādina: "Aizraksti Skrastiņam tūlīt pateicības vēstuli par Mīlestības mākslu. Saki, ka Tev ļoti patīk sējuma iekārta un apdare, ka Tu to sajūti kā skaistu grāmatu. Piezīmē, ka it sevišķi esi aizkustināts, ka uzņemta arī Tava luga un ka sējumam pievienotas bibliogrāfiskas piezīmes" (162).

Literatūrkritiķis Eduards Silkalns (1937), recenzējot grāmatu, atzīmē, ka " 6 no 13 jaunajā grāmatā iespējamiem darbiem agrāk parādījušies krājumos Gadsimteņi un Upuris", uzteic vērtīgās sakārtotāja piezīmes (92, 38.lpp.).

J.Sarmas Rakstu 3.sējumā (1966) ievietots romāns "Sālema ķēniņš". Plašajām V.Kalves piezīmēm par romāna sacerēšanas gaitu un fragmentu pirmiespiedumiem pievienots personu saraksts. Var piekrist J.Rudzīša vērtējumam 1966.gada "Londonas Avīzē": "Lasītājiem visai noderīgs ir grāmatas beigās iespējais personu saraksts ar attiecīgām ziņām par šo personu cilmi un vēsturisko lomu. Tas pats sakāms par V.Kalves piezīmēm, kas daudz ko paskaidro" (87, 673.lpp.).

Grāmatas reklāma ievietota 2 žurnāla "Tilts" numuros (1966.g.dec. un 1967.g. marts).

J.Sarmas Rakstu 4.sējums (1967) "Kā Daugava vaidā" ietver romānu par Ausekli un V.Kalves piezīmes par darba tapšanas gaitu, mainīto nosaukumu (pirmiespiedums Meduslāča apgādā ar nosaukumu "Negantnieks", 1956). V.Kalve izveidojis arī personu sarakstu ar ziņām par dzīves laiku un darbību. Grāmatā nav norādes par izdevumu kā Rakstu sastāvdaļu, tā reklamēta žurnālā "Tilts" (1967.g.septembris–1968.g.aprīlis).

Kā J.Sarmas rakstu 5. sējums tiek izdots romāns "Rotaļa bez noteikumiem" (1968) ar V.Kalniņa ilustrācijām un piezīmēm. Norāde par grāmatu kā Rakstu 5. sējumu atrodama tikai V.Kalves piezīmēs. Reklāma ievietota žurnāla "Tilts" 5 numuros (1968.g.marts–novembris), tajā atklāts, ka "katru romāna nodaļu ievada īpatnēji, saturam atbilstoši V.Kalniņa rotājumi".

Literātūrzinātnieks Juris Silenieks (1925) recenzijā žurnālā "Jaunā Gaita" vērtē, ka grāmatai ir "interesantas ilustrācijas un glīts ārējais ietērps" (91, 44.lpp.).

Literatūrvēsturnieks Viesturs Vecgrāvis (1948) jau 1988. gadā laikrakstā "Literatūra un Māksla" rakstīja, ka J.Sarmas plašais devums latviešu kultūrvēsturiskā romāna žanrā diemžēl Latvijā ir maz zināms un viņa biogrāfiskie romāni, kurus komentējis dēls V.Kalniņš, gaida savu izdošanu (103). Latvijā apgādā „Daugava” izdots tikai romāns par Ausekli – "Negantnieks" (1999), izmantojot „Kā Daugava vaidā” 1967.gada izdevumu ar V.Kalves piezīmēm.

3.3.4. A. Niedras Raksti

Pirmos Andrieva Niedras kopotos rakstus izdod Ludis Neimanis Jelgavā (1–5, 1911–1914). D.Zeltiņš izdevis A.Niedras Kopotus rakstus (1–10, 1925–1926), kuros apkopoti darbi, kas radušies līdz 1.pasaules karam. 1928.gadā Rīgas Latviešu biedrības Derīgu grāmatu nodaļa izdod paša autora kārtotu izdevumu "Nemiera ceļi", kas nosaukts par pilnīgu rakstu izdevumu. Kopojums paliek nepabeigts.

1971.gadā ir A.Niedras simtgade. "Tilta" apgādā iznāk A.Niedras "Māras josta" un "Anna Gaigala". Apgāds uzsāk arī Andrieva Niedras Rakstu izdevumu (1–4, 1971–1972).

1972.gada janvāra žurnāla "Tilts" rubrikā "Tilta apgāda grāmatas" parādās informācija par jaunu Andrieva Niedras Rakstu izdevumu, kura pirmajos sējumos būs sakopoti stāsti ar vēsturisku tematiku. Tiek uzsvērts, ka A.Niedras Raksti apgādā iznāks 12 grāmatās, I ir iznākusi, II – iespiešanā, pārējās sagatavošanā.

Informācija nemainīta ievietota katrā "Tilta" numurā līdz 1972.gada septembrim. 1973.gada janvārī tiek vēstīts, ka pirmās 4 grāmatas ir iznākušas, pārējās sagatavošanā. Šī ziņa nemainīga atkārtota katrā "Tilta" numurā līdz pat 1976.gada decembra numuram.

A.Niedras Rakstu 1.sējums (1971) ietver stāstus "Stāsts par karātavām", "Pēteris Salna", "Somu duncis", "Kāvi", "Ienaidnieki", "Papardes zieds". Uz grāmatas apvāka sniegtas ziņas, kad šie darbi sacerēti, pārējais teksts līdzīgs reklāmā publicētajam.

Uz A.Niedras Rakstu 2.sējuma (1972) apvāka lasāms, ka tajā "turpinās stāsti ar vēsturisku tematiku un reizē arī stāsti, ko autors sacerējis jau savos ģimnazista gados", norādīti to sacerēšanas gadi. Ietvertie darbi ir "Čigānietes lāsts", "Bajuta un Dzejvantis", "Cīruļsniegs", "Kā Jēkabs precībās brauca".

A.Niedras Rakstu 3.sējumā (1972) iekļauts romāns "Skaidra sirds" un stāsts "Mīlestība ir stipra kā nāve". Uz grāmatas apvāka sniegts īss darbu raksturojums (nenorādot sacerēšanas laiku, kā iepriekšējos sējumos).

A.Niedras Rakstu 4.sējumu (1972) veido romāns "Nespēcīga dvēsele" un stāsts "Tēva lāsts", kas raksturoti uz grāmatas apvāka, neminot sacerēšanas gadu.

Vienīgā informācija par izdevumu rodama uz grāmatas apvāka, nekādu citu ziņu grāmatās nav.

Dzejnieks Kārlis Ābele, vērtēdams 1972.gada izdevumus emigrācijā, A.Niedras Rakstus ierindo nozīmīgāko skaitā (19). Edgars Mucenieks, atzīmējot apgāda izdoto stāstu krājumu "Māras josta" (1971), kas padarīja lasītājam pieejamākus agrāk tikai periodikā publicētos darbus, 4 sējumu izdevumu dēvē par izlasi (76). A.Niedras darbi pēckara Latvijā daļēji publicēti tikai pēc neatkarības atjaunošanas: izdoti zināmākie darbi "Līduma dūmos" (1992), "Kad mēness dilst"(1992), "Zemnieka dēls" (1994), "Tautas nodevēja atmiņas" (1998), "Pēteris Salna" (2004). Vēsturnieks Ā.Puriņš pievērsies A.Niedras personības strīdīgajām šķautnēm apjomīgajā monogrāfijā "Andrievs Niedra" (2005).

3. 3. 5. J. Poruka Stāsti un noveles

Latviešu grāmatniecībā ne vienmēr konsekventi lietots apzīmējums "Raksti". "Latvju enciklopēdijā" (E.Andersona redakcijā) kā "Raksti" minēts arī J. Poruka darbu kopojums "Stāsti un noveles" (1–2, 1972). Vāka apdarei izmantots Gustava Šķiltera zīmējums.

Atbilstoši "Tilta" apgāda reklāmas principiem, arī par J. Poruka "Stāstiem un novelēm" informācija rodama žurnālā "Tilts" (1972.gada jūnijs–1973.gada augusts). Pašās grāmatās ievietoti tikai J. Poruka darbi, uz sējumu apvākiem sniegtajā tekstā uzsvērta rakstnieka daiļrades nozīme un reklāmām žurnālā analoga informācija: izdevums velts rakstnieka simtgadei. Daļa J. Poruka darbu jau publicēti svešumā pēc Otrā pasaules kara, tādēļ šajā izdevumā iekļauti darbi, kas svešumā nav publicēti, bet tajā nav atrodamu viņa pazīstamākie darbi.

Abos sējumos kopskaitā ievietoti 32 darbi, kas, kā atzīmē literatūrzinātnieks Rolfs Ekmanis (1929), ir apmēram 1/5 no J.Poruka prozas un pēc kara līdz "Tilta" izdevumam nebija pārpublicēti ne trimdā, ne dzimtenē (45). Arī dzejnieks Kārlis Ābele (1937) izdevumu sauc par nozīmīgu (19). Lilija Dunsdorfa, vērtējot "Tilta" izdevumus 50.gados, atzīmē J.Ezeriņa un

E.Virzas darbu kopojumus, raksturojot noformējumu: "Ārējais ietērs pieticīgs. Mazliet nogurdina vienmuļība iespaidumā un grāmatu iekārtojumā" (41,152.lpp.).

1971.gadā Rīgā sāk izdot Jāņa Poruka Rakstus (1–3, 1971–1973), kuru 2. un 3. sējumā iekļauti arī daudzi "Tilta" izdevuma darbi. Apgāda "Tilts" izdots J.Poruka darbu kopojums ir nozīmīgs, arī trimdā nodrošinot pieejamību mazāk pazīstamiem klasiķa darbiem.

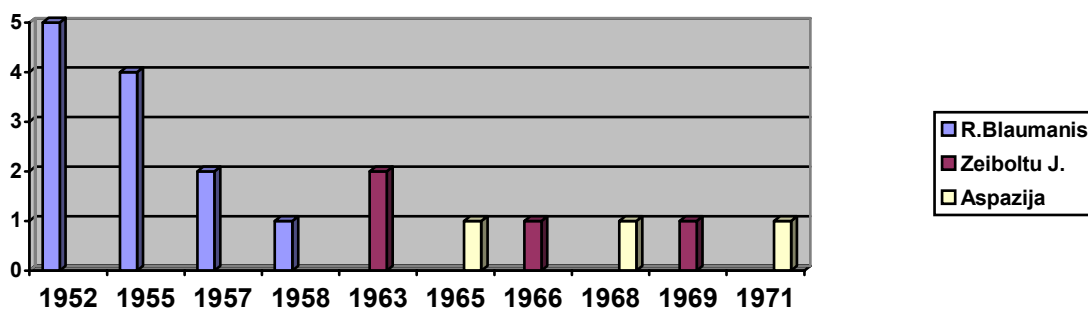
Apgāds "Tilts" nepretendē uz izdoto kopojumu pilnīgumu, tikai J. Ezeriņa darbu izdevumu nosaucot par "Kopotiem rakstiem". J. Poruka darbu kopojums ietver tikai nozīmīgākos dzejnieka darbus. Apgāds rakstu noformējumam izmanto G. Šķiltera, A.Krūkas, V.Kalniņa, R.Zariņa, A. Junkera darbus. Vienīgi E.Virzam un J. Sarmam norādīts Rakstu sakārtotājs V.Kalve. Vērtīgas ir V.Kalves rakstītās piezīmes E.Virzas un J.Sarmas Rakstiem. Bieži svarīga informācija par izdevumu atrodama tikai uz grāmatas apvāka, kas ne visiem eksemplāriem ir saglabāties. Apgādā izdotie latviešu rakstnieku darbu kopojumi aktīvi tiek reklamēti žurnālā "Tilts". "Tilta" apgāds iepriekš paredz un žurnālā reklamē lielāku sējumu skaitu, nekā reāli iznāk (E. Virzam paredzēti 5, iznāk 4; J. Sarmam paredzēti 9, bet tiek izdoti 5, A. Niedram paredz 12, iznāk 4. Vienīgi J.Ezeriņam iznāk iepriekš paredzētie 5 sējumi). J.Sarmas un E.Virzas Rakstu izdevums ir pilnīgākais autora daiļrades apkopojums līdz pat mūsdienām. "Tilta" izdotie latviešu rakstnieku kopotie raksti ir nozīmīgs devums, kas apliecina apgāda rūpes par literārā mantojuma saglabāšanu.

3.4. Apgāds "Latvju Grāmata" un tā izdotie latviešu rakstnieku kopotie raksti

Eduards Dobelis (1915–1977) Latvijā nodarbojās ar lauksaimniecību. 1951. gadā, ierodoties Vaiverlijā (ASV), viņš nodibina savu apgādu "Latvju Grāmata". Kā pirmā tiek izdota Jāņa Klīdzēja grāmata "Grēks uz pusēm", seko Antona Rupaiņa triloģija "Māra mostas" 3 sējumos, tiek reproducētas "Latviešu tautas teikas un pasakas", vērtīgs izdevums ir "Cross Road Country Latvia". Kā uzskata Jānis Klīdzējs, apgādā izdots vairāk par 200 grāmatu (64).

Bēdīgi slavens latviešu grāmatniecībā E. Dobelis kļūst ar latviešu rakstnieku darbu pārpublicēšanu bez atļaujas, grāmatu nosaukumu un tekstu mainīšanu, honorāru nemaksāšanu. Latviešu Preses biedrība izsludināja boikotu, vairāki cietušie sāka tiesu prāvas, kas ilga līdz pat izdevēja nāvei.

Apgādā "Latvju Grāmata" izdoti arī R.Blaumaņa Kopoti raksti (1–12, 1952–1958), Aspazijas Raksti (1–5, 1963–1971), Zeiboltu Jēkaba Raksti (1–5, 1963–1969) (skat. 4.att.).

4.attēls. Apgāda "Latvju Grāmata" izdotie latviešu rakstnieku kopoti raksti

3. 4. 1. R.Blaumaņa Kopoti raksti

Rūdolfs Blaumanis jau 1905. gadā bija sācis sarunas ar A.Gulbi par kopotu rakstu izdošanu, bet tie neiznāca. R.Blaumanis savus rakstus bija sācis kopot pats un noslēdza līgumu ar grāmatizdevēju L. Neimani. No 1909.g. līdz 1914.g. iznāca 6 sējumi, ko rakstnieks vairs nepiedzīvoja. Tajos bija sakopota lielākā daļa stāstu, noveļu, dzejoļu un lugu. Pirmais pasaules karš šo darbu pārtrauca. Pēc kara R.Blaumaņa darbi pāriet akciju sabiedrības "Valters un Rapa" īpašumā, kas izdod R.Blaumaņa Kopotus rakstus (1–12, 1923–1928) P.Ērmaņa un A.Birkerta sakārtojumā, pēdējā sējumā iekļaujot plašu A.Birkerta rakstītu R.Blaumaņa monogrāfiju. Šie kopotie raksti bija ļoti pilnīgi ar vērtīgiem komentāriem un rādītājiem, daudzi sējumi tika izdoti atkārtoti. P.Ērmanim pirmo reizi veicot sīku R.Blaumaņa darbu dažādu publicējumu tekstuālu salīdzinājumu, sniedzot plašus komentārus, tiek kārtots jauns izdevums (1–4, 1941), kura

izdošanu pārtrauc karadarbība Latvijas teritorijā. Tūlīt pēc kara sāka iznākt K. Egles sakārtotie Kopotie raksti (1–5, 1946–1949), apkopojot tikai stāstus, noveles, satīriskus feļetonus un dažas populārākās lugas.

R.Blaumaņa Kopoti raksti iznāca arī trimdā. Apgāda "Latvju Grāmata" 1951.gada "Ziemassvētku katalogā" lasāms, ka sagatavošanā ir Rūdolfā Blaumaņa Kopotu rakstu 5 sējumi, katra apjoms iecerēts 300 lpp. Paredzēts, ka izdevums iznāks ļoti ierobežotā eksemplāru skaitā (72). Arī "Latviešu preses biedrības gada grāmatā 1952" ("Latvju Grāmatas" izdevums) uzsvērts plānoto R.Blaumaņa kopoto rakstu ļoti ierobežotais metiens, lasītāji tiek informēti, ka sējumi būs gan brošēti, gan iesieti.

No "Latviešu preses biedrības gada grāmatas 1953" ("Druvas" izdevums) var uzzināt, ka R.Blaumaņa Kopoti raksti "pilnā sparā tiek sagatavoti" (71, 148.lpp.). Visām grāmatām paredzēts grezns Veronikas Janelsiņas (1910–2001) zīmēts vāks.

R.Blaumaņa Kopotu rakstu 1.sējumu (1952) veido A.Birkerta rakstītā biogrāfija. Jānis Andrupš atzīmē: "Blaumaņa rakstu trimdas izdevums būtu vērtīgāks, ja šīs 336 lapaspuses būtu aizpildītas ar Blaumaņa darbiem, nevis ar izplūdušu biogrāfiju. Bez tam, ja nu dod jaunu rakstu izdevumu, tad jādod arī jauns to komentējums. Šobrīd mēs Blaumani neapšaubāmi skatām citā gaismā nekā priekš 30 gadiem" (21, 66.lpp.).

R.Blaumaņa Kopotu rakstu 1.sējumā (1952) atrodama norāde, ka Rūdolfā Blaumaņa kopotu rakstu izlasi sakārtojis apgāds Latvju Grāmata, izmantojot Valtera un Rapas 1927.gada izdevumu kā autentiskāko un tuvāko R.Blaumaņa oriģinālvalodai. Norādē sniegti pirmo 5 sējumu virsraksti, cerot, ka tiks sagatavoti nākamie sējumi, kas aptvers visus pārējos rakstnieka darbus ar profesora K.Kārklīņa monogrāfiju noslēgumā.

R.Blaumaņa Kopotu rakstu 2.sējumā (1952) ievietota R.Blaumaņa humoristiski–satīriskā dzeja. Kā atzīmē literatūrkritiķis J.Andrupš, "tās vairums radies, Blaumanim strādājot redakcijas darbu, tāpēc šie dzejoļi cieši saistīti ar sīkiem sava laika notikumiem. Apstākļu nepazinējam bez komentāriem daudzu šo dzejoļu jēga paslīd garām, bet komentāru sējumam nav. Būtu pieticis, ja no šī žanra izvēlētos tikai pašus zīmīgākos paraugus" (21, 66.lpp.).

R.Blaumaņa Kopotu rakstu 3.sējumu (1952) veido lirika un drāma. Vispirms bez virsraksta ievietoti daļa dzejoļu, tad seko virsraksts "Pārējie dzejoļi". Sējumu noslēdz lugas "Indrāni" un "Sestdienas vakars". Var piekrist J.Andrupam, kurš vērtē, ka lirika "dīvaini sadalīta" (21, 66.lpp.).

R.Blaumaņa Kopotu rakstu 4.sējums (1952) ietver stāstu un noveļu krājumu "Pie skala uguns". Krājuma nosaukums dots kā sējuma apakšvirsraksts, bet, kā raksta J.Andrupš: "beigās piekārts klāt vēl stāsts Spijēnos, ko Blaumanis bija ar labu paškritiku atstājis ārpus sava krājuma" (21, 66.lpp.).

R.Blaumaņa Kopotu rakstu 5.sējums "Stāsti un noveles" (1952) ietver 14 darbus.

1953. gadā Jānis Andrupš žurnālā "Ceļa Zīmes" recenzē jauno izdevumu. Viņš norāda uz izdevuma nepieciešamību, pateicas apgādam par tā izdošanu, tomēr atzīmē arī darba trūkumus. Literatūrkritiķis raksta: "Grūti šai izlasē un kārtojumā saskatīt šādu mērķi, vienību un plānu. No katra žanra kaut kas paņemts, ne vienmēr raksturīgākais un labākais, un salikts kopā kā pagadās" (21, 66.lpp.).

J.Andrupš uzsver, ka ļoti glīti izdoto sējumu apjoms ir pietiekams, lai tajos varētu iekļaut pašu vērtīgāko, ja manuskripta sagatavošanu būtu veicis lietpratīgs redaktors. Viņš izsaka nožēlu, ka ieguldīti lieli līdzekļi, darbs un ideālisms, bet nav sasniegts tas, ko varēja sasniegt. Recenziju noslēdz literatūrzinātnieka secinājums par iespējam trimdā izdot rakstnieku darbu kopojumus: "Akadēmiskus rakstnieku darbu izdevumus ar pilnīgiem tekstiem, ar variantu izrakstiem, bibliogrāfiju un komentāriem trimdā izdot nespējam, jo nav vajadzīgo avotu. Tāpēc jāveido tautas izdevumi – rūpīgas labāko darbu izlases, kas rāda galvenās, esenciālās mūsu lielo rakstnieku vērtības, par kurām dodamas jaunas apceres, parādot šos rakstniekus no šā laika viedokļa. Šādiem izdevumiem, kā jau pieredze rāda, netrūks lasītāju, un apgādiem nevajadzēs ruīnēties pasākumos, kur līdzekļi izšķiesti nevietā" (21, 67.lpp.).

Pēc pirmo piecu sējumu iznākšanas arī Kārlis Ieleja krājumā "Latviešu trimdas 10 gadi" (1954) kritiski vērtē jauno izdevumu, kas veidots "diemžēl ļoti nemākulīgā sakārtojumā, jo izdevējs nebija atradis par vajadzīgu to rediģēšanai pieaicināt kādu lietpratēju" (48, 194.lpp.).

J.Andrupš savā recenzijā min, ka "pirmajos piecos sējumos izdevuma kārtotājs nav minēts, un sevišķus laurus viņam līdzšinējais rediģējums arī nevar nopelnīt" (21, 66.lpp.). Tomēr 1954.gada 5.marta vēstulē vēstulē krājuma "Latviešu trimdas 10 gadi" sakārtotājam Heronimam Tihovskim (1907–1991) Eduards Dobelis sniedz ziņas, ka R.Blaumaņa kopoto rakstu pirmo 5 sējumu sakārtotājs ir rakstnieks Oļģerts Liepiņš (1906–1983) (135), šeit minēts arī izdevuma metiens – tie ir 2500 eksemplāri.

R.Blaumaņa Kopotu rakstu 6.sējums (1955) "Stāsti un noveles" ietver 24 darbus.

R.Blaumaņa Kopotu rakstu 7.sējumu "Stāsti un noveles. Satīra" (1957) veido darbi "Sapnis", "Baltais", "Romeo un Jūlija", "Bailes no laimes", "Mīlis Kraujiņš Aleksis", "Jeta", "Brammanis", "Nepabeigts stāsts", "Atvadišanās" un R.Blaumaņa rakstītā satīra.

R.Blaumaņa Kopotu rakstu 8.sējums "Drāma un komēdija" (1955) ietver lugas "Zagļi", "Zelta kupris", "No saldenās pudeles", "Trīnes grēki", "Dzīvais ūdens".

R.Blaumaņa Kopotu rakstu 9.sējumā "Drāma un komēdija" (1955) ievietotas lugas "Skroderdienas Silmačos", "Ļaunais gars", "Ugunī". Šinī sējumā citu apgāda reklāmu vidū par R.Blaumaņa Kopotiem rakstiem rodama informācija, ka "apgāds O.Liepiņa un K.Kārklīņa

vadībā sakopojis visus lielā rakstnieka darbus. Tas ir pilnīgākais Rakstu un arī lielākais izdevums trimdā" (4, 332.lpp).

R.Blaumaņa Kopotu rakstu 10.sējums (1955) "Drāma un komēdija" ietver darbus "Pamāte", "Pēc pirmā mītiņa", "Pazudušais dēls", "Maija", "Genoveva", "Potivara nams".

R.Blaumaņa Kopotu rakstu 11.sējums (1958) "Vēstules un kritiski–biografiski raksti" ir "Valtera un Rapas" izdevuma 11. sējuma ar A.Birkerta rakstīto priekšvārdu atkārtots izdevums, kas grāmatā norādīts. Kā atsevišķa daļa pievienota R.Blaumaņa polemiskā sarakste ar Andrievu Niedru ar pēdējā komentāriem, ko 1931.gadā apgāds "Valters un Rapa" iespieda kā atsevišķu izdevumu.

R.Blaumaņa Kopotu rakstu 12.sējumu (1957) veido profesora K.Kārkliņa monogrāfija "Rūdolfis Blaumanis". Sējuma beigās Eduards Dobelis raksta: "Apgāds Latvju Grāmata izsaka dziļu pateicību rakstniekam O.Liepiņam un Dr.K.Kārkliņam par palīdzību un padomiem. Jo sevišķi Antonijai Millerei, Elm.Upermanim un citiem, palīdzot apgādāt lielā rakstnieka darbus. Sakārtojumam izlietoti trimdas agrākie publicējumi, darbi no Ņujorkas publiskās bibliotēkas, Rīgas Zinātņu Akadēmijas u. t. t. Tāpat sirsnīgi pateicos visiem pārējiem tautiešiem un pasūtinātājiem, kas veicināja lielā darba piepildīšanos " (4, 224.lpp.).

Latvijā no 1958. līdz 1960.gadam iznāca R.Blaumaņa Kopoti raksti 8 sējumos K.Egles sakārtojumā, kuros apvienoti daiļdarbi, vēstules, manuskripti, vēstuļu pirmpublicējumi un agrākajos Kopotos rakstos neiekļauti materiāli. K.Egle izveidojis daudzpusīgus un izsmeļošus komentārus. Pēdējā sējumā ievietots A.Vilsona apcerējums "Rūdolfis Blaumanis" un K.Egles sastādītie bibliogrāfiskie rādītāji.

1993.gadā tiek uzsākts jauns Rūdolfis Blaumaņa Kopoto rakstu izdevums 9 sējumos. Sakārtotāja Ieva Kalniņa (1956) uzsver, ka tajos "būs ievietoti visi līdz šim zināmie R.Blaumaņa darbi, rokraksti, vēstules. Vācu valodā rakstītie teksti tulkoti latviski, publicētas arī atbildes vēstules. Darbu kārtojuma pamatā likts hronoloģiskais žanra princips" (56, 6.lpp). Jaunākajam R.Blaumaņa Kopotu rakstu izdevumam (1–7, 9, 1993–2000) nav izdots 8.sējums.

3. 4. 2 Aspazijas Raksti

Pirmais Aspazijas rakstu kopojums iznāk 1904.gadā A.Gulbja apgādā. D.Zeltiņš Aspazijas Rakstus izdod 1910.gadā. A.Gulbis izdod Aspazijas Kopotus rakstus (1–10, 1920–1924). Tā kā Aspazija pēc šo rakstu izdošanas vēl strādā, protams, izdevums nav pilnīgs. 1931. gadā Aspazijas Kopotie raksti sāk iznākt no jauna. Dzejniece tiem devusi nosaukumu "Mana dzīve un darbi", te ietilpst arī viņas autobiogrāfija, viņa pati ir šo rakstu kārtotāja. Līdz 1940. gadam iznāk 6 sējumi, darbs netiek pabeigts.

Literatūras kritiķe Paula Jēgere-Freimane (1886–1975), jau Aspazijas 90. jubilejas gadam tuvojoties, "Laika Mēnešrakstā" izsaka vēlmi "saņemt kaut ar izlasi kopotus Aspazijas rakstus, lai kaut šai piemiņas gadā Aspazija kļūtu atkal viņa pati – tikai Aspazija, pieminama bez Raiņa ēnas, tā kā tas bija sākumā" (51, 29 lpp.).

1963. gadā Aspazijas Rakstus sāk izdot apgāds "Latvju Grāmata" (1–5, 1963–1971).

Izdevumam nav minēts sakārtotājs, nav nekādu bibliogrāfisku ziņu. Darbi grupēti žanriski. Grāmatu apvāku veidojis S.Zariņš.

Izdevuma īpatnība ir vienā sējumā lietotie dažādie iespiedumi, kas norāda, ka vienkopus reproducēti dažādi izdevumi.

Aspazijas Rakstu 1.sējumu (1963) ievada izdevēja E.Dobeļa apcere "Aspazijas nacionālais patoss" un lugas "Vaidelote", "Zaudētas tiesības", "Sidraba šķidrauts", "Torņa cēlājs", "Boass un Rute", "Atriebēja", "Velna nauda". Darbu nosaukumi uzrādīti tikai titullapā, sējumam nav satura rādītāja.

Aspazijas Rakstu 2.sējumu "Aspazijas lirika" (1964) veido nodaļas "Pirmie jaunības dzejoļi", "Liriskā autobiogrāfija" ("Saulains stūrītis", "Ziedu klēpis", "Raganu nakts"), "Sauls meita", "Patiesība". Katru krājumu noslēdzošajā satura rādītājā nav uzrādītas lappuses, visas grāmatas satura rādītājā ietverti krājumu nosaukumi ar lappusēm. Šāds satura rādītāju noformējuma princips lietots arī citos Aspazijas Rakstu sējumos, kuros ievietota lirika.

Aspazijas Rakstu 3.sējums (1965) ietver Aspazijas prozu: romāns "Rudens lakstīgala" un "Mana dzīve". Sējumu papildina pielikums "Jaunas ziņas un materiāli par rakstnieci", ko veido noraksts no literātes Annas Stundas (1896–1986) lūguma Tautas Palīdzībai par Aspazijas materiālā stāvokļa uzlabošanu; Aspazijas vēstules Annai Stundai (1931., 1933., 1936., 1942., 1943.gadā) un Annas Stundas vēstule K.Skalbem, protestējot pret "Latvju Mēnešrakstā" ievietoto R.Klaustiņa apcerējumu par Aspaziju. Grāmatā ievietoti arī fotoattēli. Ietvertie darbi norādīti titullapā, sējumam nav satura rādītāja.

Aspazijas Rakstu 4.sējums (1968) veidots kā Aspazijas "100 gadu piemiņas izdevums". Apvāka noformējums ir analogs iepriekšējiem sējumiem, bet grāmatas vāks veidots atšķirīgs. Sējums ietver dzejoļu krājumus: "Sarkanās puķes", "Dvēseles krēsla", "Izplesti spārni", darbus "Gadusimteņu maiņā", "Laime", "Taisnais soģis", "Puķu duets", "Sauls dēls", "Veļu mātes", "Šillera jubileja", "Prologs". 5.sējumu (1971) veido dzejoļu krājumi "Trejkrāsaina saule", "Asteru laikā", "Dvēseles ceļojums", "Kaisītās rozes", "Zem vakara zvaigznes".

No 1985. gada līdz 1988. gadam Latvijā tiek izdoti Aspazijas Kopoti raksti 6 sējumos, kas nav pilnīgi, jo kā informē sakārtotāja Saulcerīte Viese, tajos "ievietoti visi nozīmīgākie dzejnieces daiļdarbi un daļa no atstātajām arhivālijām" (105, 6.lpp.).

3.4. 3. Zeiboltu Jēkaba Raksti

Zeiboltu Jēkaba darbu pirmais apkopojums ir 1956.gadā Rīgā izdotie Raksti 5 sējumos Jāņa Niedres (1909–1987) sakārtojumā, kurš izdevumā ietvēris tikai nozīmīgākos rakstnieka darbus.

1963.gadā savu Zeiboltu Jēkaba Rakstu izdevumu uzsāk "Latvju Grāmata" (5, 1963–1969). Izdevumu var uzskatīt par Rīgā izdoto Zeiboltu Jēkaba Rakstu reprodukciju (vienīgi 2. un 3. sējums mainīti vietām), kas gan nevienā sējumā nav norādīts. Katrs sējums tiek izdots kā atsevišķs darbs, Rakstu numurs tiek norādīts tikai uz apvāka, kas katram sējumam veidots atšķirīgs. Tikai uz 5.sējuma apvāka uzrādīts vārds "Raksti". Jāatzīmē, ka 5.sējuma satura rādītājā uzrādītais J.Niedres raksts "Zeiboltu Jēkabs" (atrodams Rīgas izdevuma 5.sējumā), grāmatā nav ievietots. Arī 5.sējumā ievietotās "Bibliogrāfiskās piezīmes" ir pārņemtas no Rīgas izdevuma un tajās nav uzrādīti Rīgā izdotie Zeiboltu Jēkaba Raksti.

Zeiboltu Jēkaba Rakstu 1.sējumā (1963) atrodams romāns "Liktenis". Vienīgi šajā sējumā atrodamas Eduarda Dobeļa piezīmes (par romāna "Liktenis" iepriekšējiem publicējumiem) .

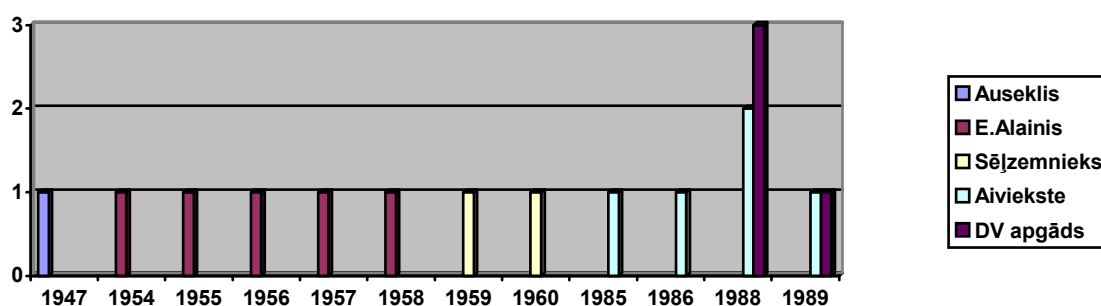
Zeiboltu Jēkaba Rakstu 2.sējumu (1963) veido romāns "Barons Bunduls", 3.sējums (1964) ietver romānu "Ūdens burbuļi", 4.sējumā (1966) ir romāns "Caurie ziedi". Izdevumu noslēdz 5. sējums (1969) ar novelēm "Godības Skudrājos", "Šaubīga niedra", "Zemdabis laimē", lugu "Trīs soļi uz laimi" un A.Ģērmaņa un K.Egles veidots saraksts "Zeiboltu Jēkaba daiļdarbi (Chronoloģisks saraksts pirmiespiedumu secībā)". Ziņas par lugas "Trīs soļi uz laimi" iepriekšējiem iespiedumiem pārņemtas no Rīgā izdotā Zeiboltu Jēkaba Rakstu 5.sējuma (1965).

Latvijā populārie Zeiboltu Jēkaba romāni krājumos vēl izdoti vairākkārt: "Liktenis" (1987), "Barons Bunduls" (1965, 1985) "Ūdens burbuļi" (1965, 1985), "Caurie ziedi (1987), noveles un luga atkārtoti netiek izdotas.

Eduarda Dobeļa izdotie latviešu rakstnieku darbu kopojumi ļauj trimdas lasītājiem iepazīties ar R.Blaumaņa, Aspazijas un Zeiboltu Jēkaba pazīstamākajiem darbiem. Īpatnējs ir Aspazijas Rakstu izdevums, kurā 1 sējumā lietoti dažādi iespiedumi. R.Blaumaņa Kopotiem rakstiem sakārtotājs sākotnēji netiek uzrādīts. Zeiboltu Jēkaba Rakstu izdevumi iznāk kā atsevišķas grāmatas, apzīmējumu "Raksti" uzrādot tikai uz 1.sējuma apvāka. Vienīgi R.Blaumaņa Kopotajos Rakstos atrodama norāde, ka to veidošanā izmantots "Valtera un Rapas" izdevums, citu autoru atkārtotiem izdevumiem tāda veida ziņas nav sniegtas. Nav atrodama nekāda bibliogrāfiskā informācija, trūkst ziņas par kārtojuma principiem. Izdevumi izdoti glītā noformējumā. Eduarda Dobeļa izdotie latviešu rakstnieku kopotie raksti ir vienīgie šo autoru darbu kopojumi trimdā.

3. 5. Citu trimdas apgādu izdotie latviešu rakstnieku kopotie raksti

Vairāki trimdas apgādi izdeva viena autora kopotus rakstus. 1947.gadā Vācijā (Štutgartē) pirmo mēģinājumu trimdā izdot latviešu rakstnieku kopotos rakstus ar K.Skalbes Kopotu rakstu izdevumu (1, 1947) uzsāk Haralds Ozols apgādā "Auseklis". 1954.gadā Memmingenā apgādā "Atauga" Eduards Alainis uzsāk Jāņa Poruka Kopotu rakstu izdevumu (1–5, 1954–1958). ASV Arvīds Eglītis apgādā "Sēļzemnieks" izdod Jāņa Ziemeļnieka Kopotus rakstus (1–2, 1959–1960). 1985.gadā ASV iznāk Jāņa Medeņa Raksti (1–5, 1985–1989) dzejnieka brāļu sakārtojumā apgādā "Aiviekste". ASV iznāk arī "Daugavas Vanagu" apgādā atkārtoti iespiestie V.Plūdoņa Kopoti daiļdarbi (1–4, 1988–1989) (skat. 5.att.).

5.attēls. Citu trimdas apgādu izdotie latviešu rakstnieku kopotie raksti

3. 5. 1. "Ausekļa" izdotie K.Skalbes Kopotie raksti

1947.gadā Haralds Ozols Štutgartē savā apgādā "Auseklis" sāk izdot Kārļa Skalbes Kopotos rakstus, izmantojot Jāņa Rozes izdevumu (1–10, 1938–1939). 1.sējuma priekšvārdā viņš paskaidro un lūdz: "Neiedomājami lielo grūtību dēļ papīra sagādē, kā arī tamdēļ, lai mūsu šaurajās ceļa somās neaizņemtu daudz telpas, tas izgatavots mazā formātā ar sīkākām burtiem. Par eventuāliem trūkumiem tehniskā ziņā, lūdzu godājamās lasītājus stipri mani netiesāt, jo galvenā doma bija tā, lai Skalbes raksti izplatītos tautā, būtu katram viņa cienītājam pieejami un mums nebūtu jābaidās par to daļēju pazušānu trimdas gaitām ieilgstot un mums pašiem vairāk izklīstot" (14, 2.lpp.). H.Ozols iecerējis K.Skalbes pēdējo darbu kopojumu un biogrāfijas noslēgumu ievietot pēdējā grāmatā.

Iznāk tikai 1 grāmata, kas ir atkārtots Jāņa Rozes izdevuma 1.sējums ar pievienotu H.Ozola priekšvārdu, ietverot P. Ērmaņa apceri "Kārļa Skalbes dzīve", dzeja kārtota nodaļās: "Cietumnieka sapņi", "Kad ābeles zied", "Kāvi", "Zirnekļa tīklā", "Zemes dūmos", "Maldi", "Vakara saule", "Veļu laikā", "Noras dziesmas", "Rožu kroņus atnesiet...", "Emigranta

dziesmas", dzeju, kas palikusi ārpus krājumiem (1899–1909). Sējumam vāku zīmējis mākslinieks Hugo Mercs (1904–1976).

Pētera Ērmaņa 1951.gada 12.septembrī Lizetei Skalbei rakstītajā vēstulē minēts, ka Haraldam Ozolam "bija plaši nodomi – bez Skalbes vēl izdot Blaumani, pat Raini" (146). H.Ozola iesāktā izdevuma galvenais mērķis – vēlme saglabāt trimdniekiem lielā dzejnieka darbus. Ievērojot pēckara un trimdas ekonomisko situāciju, tam nav izvirzāmi stingri kvalitātes kritēriji. Izdevums saglabā kultūrvēsturisko nozīmi kā pirmais latviešu rakstnieku kopotu rakstu izdošanas mēģinājums trimdā.

3. 5. 2. Eduarda Alaiņa izdotie Jāņa Poruka Kopoti raksti

Grāmatizdevējs Eduards Alainis (1889–1969) 1917.gadā nodibināja izdevniecību "Lapsene", kas izdeva galvenokārt latviešu rakstnieku darbus un kalendārus. 1922.gadā viņš izdod savu pirmo kalendāru "Lapsene". Eduarda Alaiņa izdoto kalendāru tirāža 1936.gadā sasniedz 110 000 eksemplāru.

Arī trimdā tiek turpināts izdevēja darbs. 1946.gadā Memmingenā dibinātajā apgādā "Atauga" (vēlāk "Ausma" un "Venta"), izdodot gan kalendārus ("Tēvijas kalendārs", "Vecā Zobgala kalendārs"), gan laikrakstu "Daugava" (1962–1969). Eduards Alainis darbojies arī kā tulkotājs, sadarbojoties ar mākslinieku Jāni Šternbergu (1900–1981), iznāk grāmatas bērniem, samērā plaša ir viņa publicista darbība (55).

Rakstnieks J.Anerauds (1924) atzīst, ka "grāmatu izdevēja darbības lielākais sasniegums ir Jāņa Poruka Kopotu rakstu izdevums piecos sējumos (1954–1958)" (25, 156.lpp.).

Pirmo reizi J.Poruka Kopotos rakstus izdeva apgāds "Zalktis" (1–5, 1905–1908). A.Golts izdod J.Poruka Kopotus rakstus (1–4, 1912–1914), bet tas ir nepilnīgs izdevums. 1924.gadā A.Golta apgāds sāk jaunu J.Poruka Kopotu rakstu izdevumu (1–10, 1924–1925). J.Rozes apgādā izdotie J.Poruka raksti (1–20, 1929–1930) ir vispilnīgākais un precīzākais kopojs līdz mūsu dienām.

Eduarda Alaiņa izdotajā "Tēvijas kalendārā 1954.gadam" sniegta informācija, ka sagatavošanā ir Poruku Jāņa kopoti raksti, un tiek iespiestas autora dzejas, Rīgā 3 sējumos iznākušie dzejoļi tiks apvienoti vienā greznā sējumā. Tiek ziņots, ka iespiedīs vienīgi tik daudz eksemplāru, cik lasītāji būs iepriekš pasūtījuši pie saviem grāmatu piegādātājiem.

"Tēvijas kalendārā 1955.gadam" rakstīts, ka J. Poruka Kopotie raksti, kas Rīgā iznāca 20 sējumos, jaunajā izdevumā būs apvienoti deviņos, sevišķi greznos sējumos. Iecerēts pilnīgs izdevums.

No "Tēvijas kalendārā 1958.gadam" ievietotajiem sludinājumiem var uzzināt, ka J.Poruka Kopotie raksti ir apgāda 40 gadu jubilejas izdevums. Eduardam Alainim veltītā rakstā tiek

uzsvērts, ka jaunais kopojums "ir viens no lielākiem latviešu izdevumiem. Poruka raksti iznāk greznā izdevumā, iesieti debeszilā linu audeklā, ar zelta burtiem un zelta ornamentiem" (55, 38.lpp.).

Izdevums tiek reklamēts arī laikrakstā "Laiks". 1956.gada 24.oktobra numurā skaidrots, ka "par abonentu skaitās katrs, kas iegādājas abus jau iznākušos sējumus un iemaksā vismaz par vienu nākošo sējumu. 3.sējums iznāks uz nākamiem Ziemassvētkiem. Katrs sējums maksā \$ 4.75, bet abonentiem tikai \$ 3,57" (50, 7.lpp.).

Ziņas par izdevumu sniedz arī žurnāls "Jaunā Gaita", uzsverot iepriekšējās pasūtīšanas izdevīgumu (49).

Izdevējs sējumos nesniedz nekādas ziņas par iecerētā izdevuma apjomu un struktūru, pilnīgumu, kārtojuma principiem. Nevienā no izdevuma sējumiem nav uzrādīts izdošanas gads. Izdošanas gadi noskaidroti, izmantojot B.Jēgera "Latviešu trimdas izdevumu bibliogrāfiju".

Poruku Jāņa kopoto rakstu 1.sējumam [1954] dots nosaukums "Dzejas". Satura rādītājā uzrādīti visi ievietotie dzejoļi. Salīdzinot ar J.Rozes izdotajiem J.Poruka kopotajiem rakstiem, var konstatēt, ka ievietoti visi dzejoļi no 13., 14.sējuma, lielākā daļa no 15.sējuma, mainot ievietoto dzejoļu secību.

J.Poruka kopoto rakstu 2.sējums [1955] ietver 18 J.Poruka stāstus no J.Rozes izdevuma 1. (5 stāsti), 2. (ievietoti visi stāsti), 3.sējuma (2 stāsti) un apgāda reklāmu. No 1.sējuma atšķirīgi norādīts izdevējs – 1.sējumā: "Izdevis Ed.Alainis", 2.sējumā: "Ed.Alainis izdevums".

J.Poruka kopoto rakstu 3.sējumā [1956] ievietotie 25 stāsti pārņemti no J.Rozes izdevuma 3. (9 stāsti) un 4. sējuma (nemainītā secībā ievietoti visi stāsti, izņemot pēdējo).

J.Poruka kopoto rakstu 4.sējumu [1957] veido 48 stāsti no J.Rozes izdevuma 1. (2 stāsti), 4. (1 stāsts), 19.(1 stāsts), 9. (ievietoti visi stāsti nemainītā secībā, izņemot "Brūklenāju vainagu", kas ievietots pirmais), 11.sējuma (visi, izņemot pēdējos 2 stāstus) . Sējumā ievietotajā "Paskaidrojumā" norādīts, ka sējumā ievietoti arī J.Poruka nepabeigtie stāsti, jo to daudzums nav pietiekams atsevišķam sējumam.

J.Poruka kopoto rakstu 5.sējumā [1958] iekļauti 6 fotoattēli, jau "Tēvijas kalendārā 1954.gadam" publicētā prof. Dr.phil. K.Kārklīņa apcere "Poruku Jāņa nozīme latviešu literatūrā" un 28 Jāņa Poruka stāsti no J.Rozes izdevuma 10. (visi, nemainot kārtību), 7. (5 stāsti), 11. (2 atlikušie stāsti), 12.sējuma (1 stāsts). Grāmatu noslēdz "Poruka rakstu abonentu saraksts", atklāts E.Alaiņa izdoto Poruku Jāņa kopoto rakstu 2., 3., 4., 5.sējuma saturs.

Pēckara Latvijā iznākušas daudzas J.Poruka izlases un Raksti 3 sējumos (1971–1973). Rakstu sakārtotājs V.Ancītis norāda, ka tas ir plašākais Poruka darbu sakopojums pēckara Latvijā un tajā uzņemti mākslinieciski vērtīgākie darbi, bet būtu vajadzīgs pilnīgāks izdevums ar mūsdienīgu J.Poruka daiļrades vērtējumu.

3. 5. 3. "Sēļzemnieka" izdotie J. Ziemeļnieka Kopoti raksti

Latvijā Arvīds Eglītis (1921) bija žurnālists "Jēkabpils Vēstnesī", pēc tam "Daugavas Vēstnesī". 1946.gadā Gēsthahtā (Vācijā) viņš nodibina apgādu "Sēļzemnieks", kur izdod anekdošu krājumu "Jautrās kalorijas" (1946), gada grāmatu "Svešos ceļos" un antoloģiju "Sāpes un cerības" (1947). 1949.gadā A.Eglītis izceļo no Vācijas uz Mineapoli (ASV). Kopā ar sievu rakstnieci Konstanci Miķelsoni (1905–1955) tiek izdots žurnāls "Latvju Sieviete" (1952), vēlāk "Laikmets" (1953–1968).

A.Eglītis izveido arī pats savu spiestuvi "Laikmets". 1953.gadā vēstulē Valdemāram Kārķliņam viņš stāsta: "Spiestuve jau ir tāda maza piparbodīte, bet tajā strādājot, tomēr ir lētāk kā lielajās drukātavās" (144).

Nozīmīgs apgāda izdevums ir Jāņa Ziemeļnieka Kopoti raksti (1–2, 1959–1960).

1933.gadā apgādā "Valters un Rapa" iznāk Jāņa Ziemeļnieka "Kopotas dzejas" Kārļa Egles (1887–1974) sakārtojumā un redakcijā. Vienlaikus apgāds "Valters un Rapa" izdod Jāņa Ziemeļnieka Kopotus rakstus (1–2, 1933–1934), kas ir pilnīgākais viņa darbu kopojums līdz pat mūsdienām.

"Sēļzemnieka" apgāda izdoto Jāņa Ziemeļnieka "Kopoto dzeju" sējumā (1959) ievietoti dzejoļu krājumi: "Nezināmai", "Aizejošais", "Skūpstis" un nodaļa "Dažādi dzejoļi". Satura rādītājā katram krājumam uzrādīti visi tajā esošie dzejoļi. Nav nekādu bibliogrāfisko piezīmju vai norādes par sakārtotāju. Salīdzinot izdevumus, var konstatēt, ka "Sēļzemnieka" apgādā izdotās Jāņa Ziemeļnieka "Kopotās dzejas" veidotas, izmantojot "Valtera un Rapas" izdotās Ziemeļnieka "Kopotās dzejas" (1931) (identisks ir pat S.Vidberga darinātais vāka zīmējums "Sēļzemnieka" izdotajā grāmatā un "Valtera un Rapas" izdevumā), nevis pilnīgāko un ar precīziem bibliogrāfiskajiem komentāriem bagāto, ar noderīgo hronoloģisko rādītāju un alfabētisko rādītāju „Valtera un Rapas” izdoto J.Ziemeļnieka kopoto rakstu pirmo sējumu.

Apgāda "Sēļzemnieks" izdotie J.Ziemeļnieka "Kopoti stāsti" (1959) ietver nodaļas "Stāsti", "Humors un satīra", "Apcerējumi", "Atsauksmes, referējumi", "Vēstules". Izdevumu veidojot, izmantots „Valtera un Rapas” izdoto J.Ziemeļnieka Kopoto rakstu 2.sējums, bez izmantošanas norādes. Salīdzinot abus izdevumus, var konstatēt, ka ievietoto stāstu secība mainīta, arī dažu apcerējumu, atsauksmju un referējumu iztrūkst, nav ievietotas arī K.Egles "Rediģētāja piezīmes".

Dzejnieks Eduards Tūters (1893–1984) Jāņa Ziemeļnieka "Kopoto dzeju" izdevumu nosauc par skaistu pieminekli, kas "iederas ikviena literatūras cienītāja grāmatu plauktā" (102, 15.lpp.).

Jāņa Ziemeļnieka literārais mantojums padomju Latvijā izdots tikai daļēji: dzeju izlases iznāk 1960. un 1987.gadā. Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas Jāņa Ziemeļnieka daiļrade tiek

atspoguļota plašāk: izlases izdotas 1996. un 1997.gadā, 2 izlases iespiestas 2003.gadā, apgāds "Daugava" klajā laidis pat 3 krājumus (1995; 2002; 2002).

3. 5. 4. "Aiviekstes" izdotie Jāņa Medeņa Raksti

Latvijas Republikā Jānim Medenim (1903–1961) iznākuši dzejoļu krājumi "Torņi pamalē" (1926), "Tecila" (1933), "Varenība" (1936), "Mūžīga diena" (1937, papildināts un pārstrādāts "Torņi pamalē" izdevums), "Teiksmu raksti" (1942). Pēc dzejnieka atgriešanās no izsūtījuma 1955.gadā iznāk krietni rediģētas izlases "Dienu krāšņums" (1959) un "Ugunis naktī" (1961). Trimdā izdota izlase "Miķelnīcas"(1952).

"1983.gada pavasarī, atceroties Jāņa Medeņa 80.dzimumdienu, mums – trijiem brāļiem – šeit radās doma savākt, sakārtot un apgādāt Jāņa, mūsu vecākā brāļa, atstāto mantojumu dzejas laukā" (7, 7.lpp). Jāņa Medeņa Rakstu (1–5, 1985–1989) 1.sējuma „Sakārtotāja priekšvārdos” raksta Arnolds Medenis.

Iecerot izdevumu rotāt ar Niklāva Strunkes ilustrācijām, tiek rakstīts mākslinieka atraitnei Olgai Strunkei, lūdzot atļauju izmantot mākslinieka darbus.

Nesaņēmis atbildi uz savu agrāk rakstīto vēstuli, 1986.gada 10.martā A.Medenis O.Strunkei raksta: "Zīmējumi ir no grāmatas Miķelnīcas, un tos visus tad gribam ievietot jaunajās grāmatās. Ievietojām pirmajā grāmatā divus Niklāva zīmējumus. Tā kā Jānis ar Niklāvu bija tuvi draugi, nedomājām, ka Jums būtu iebildumi. Solīju Jums grāmatas, jo nekādu atlīdzību ir grūti apsolīt, rēķinoties, ka grāmatas ir mums jāsamaksā pašiem un šodienu tirgus ir apskaužami bēdīgs" (161).

1986.gada 25.februāra vēstulē V.Medenim O.Strunke, minot, ka ir iznācis Jāņa Medeņa Rakstu pirmais sējums ar Niklāva Strunkes ilustrācijām, atgādina par solījumu to viņai nosūtīt un piedāvā fotogrāfijas, kurās J.Medenis ir kopā ar Niklāvu Strunki darbnīcā Rīgā (167).

1986.gada 25.aprīļa vēstulē O.Strunke savukārt piedāvā 4 fotogrāfijas no Jāņa Medeņa atvadišanās sanāksmes, uzsverot: "Par visu Jums pateicos un vienmēr esmu Jūsu rīcībā" (166).

Niklāva Strunkes ilustrācijas izmantotas 1.–3.sējumā. Visiem sējumiem ir mākslinieka Arnolda Sildega (1915–2003) veidots vāks, apvāks un grafiskā apdare, sākot ar 3.sējumu arī ilustrācijas.

J.Medeņa Rakstu 1.sējumu (1985) veido dzejoļu krājumi "Mūžīga diena", "Tecila" un Jāņa Kadiļa (1903–1994) apcere "Liela dzejnieka piemiņai: Skats Jāņa Medeņa dzīvē un dzejā", kas agrāk publicēta žurnālā "Treji Vārti" (1983, Nr.93–96). "Sakārtotāja priekšvārdos" Arnolds Medenis atzīmē, ka Jāņa Medeņa Rakstiem paredzēti 3 sējumi, ko izdos "Sauleskalna" apgādā, 3.sējumā ievietojot arī draugu atmiņas par Jāni Medeni un viņa vēstules, rakstītas pēc atgriešanās

no Sibīrijas. Izteikta pateicība Jānim Kadilim un Jānim Krēsliņam par dzejoļu krājumu sagādāšanu iespiešanai.

1.sējuma titullapā kā izdevējs uzrādīts "Sauleskalns", izdevniecības ziņās minēts, ka izmantots Sauleskalna apgāda teksta salikums, taču Benjamiņš Jēgers savā "Latviešu trimdas izdevumu bibliogrāfijā" norāda, ka "izdevējs īstenībā ir Aiviekstes apgāds" (1, 123.lpp.). J.Medeņa Rakstu 2. un pārējiem sējumiem kā izdevējs uzrādīts "Aiviekste".

J.Medeņa Rakstu 2.sējumu (1986) ievada krāsaina Arnolda Sildega gleznas "Dzejnieka Jāņa Medeņa portrets" reprodukcija. Grāmata ietver 1936.gada dzeju krājumu "Varenība", 1942.gadā izdotos "Teiksmu rakstus" un Jāņa Bičoļa (1904–1982) apceri "Medeņa metri". Šinī sējumā nav ievietotas sakārtotāja piezīmes, bet izdevniecības ziņās atklāts, ka grāmatai ir Arnolda Medeņa sakārtojums, Asjas Lejiņas teksta salikums.

Atzinīgi vērtējot sējumu iznākšanu, Jānis Andrupš recenzijā žurnālā "Ceļa Zīmes" atzīmē, ka "pirmā sējuma metiens ir 500. Metiens ir neliels, taču, ja atceramies, ka labākos laikos Virzas dzejoļu grāmatas arī iznāca šādā metienā, tad ar to jāsamierinās" (22, 159.lpp.).

J.Medeņa Rakstu 3.sējumu (1988) ievada Arnolda Sildega gleznas "Dzejnieka Jāņa Medeņa portrets" melnbalta reprodukcija, dzejnieka fotoattēls "Darbistabā, Trākšos, 1942.gadā" un notis A. Feila melodijai J.Medeņa "Šūpla dziesmai" (no nepabeigtās traģēdijas "Jersikas lielskungs Visvaldis"). Grāmatā ievietoti dzejoļu krājumi "Tērandes rozes" un "Daugavgrīvas vainags". "Sakārtotāja priekšvārdos" Dr.Vidvuds Medenis sniedz ieskatu dzejnieka dzīvē un daiļradē pēc 1936.gada.

J.Medeņa Rakstu 4.sējumā (1988) ievietots dzejoļu krājums "Putnu ceļš", kas apvieno visu Sibīrijā rakstīto dzeju paša autora kārtojumā. "Sakārtotāja ievadvārdos" raksturota J.Medeņa dzīve Sibīrijā, citētas viņa rakstītās vēstules, atrodamas ziņas, ka Noriļskā kādā vietā dzejnieks esot ieracis 30 dzejas. Grāmatā ievietotas 2 dzejnieka tālaika fotogrāfijas. Teksta salikumu tāpat kā 3.sējumā veicis Sue Janis.

J.Medeņa Rakstu 5.sējumā (1989) ievietoti dzejoļu krājums "Atkal esmu mājās" un poēmu krājums "Ugunis naktī". Kā atzīmēts "Sakārtotāja ievadvārdos", šie darbi tapuši pēc dzejnieka atgriešanās no Sibīrijas, sniegts ieskats informācijā par dzejnieka veselību un radošo darbību šajā laikapomā. Sakārtotājs sējumā ievietojis arī 4 balādes, ko autors krājumā likt nebija paredzējis, jo kā uzskata Dr.V.Medenis: "Kopoto rakstu pilnības labad šīs 4 balādes nedrīkstēja izlaist" (7,5.lpp.). Grāmatu noslēdz rokraksts – 1957.gadā rakstītā vēstule, "Medeņu dzimtas ģenealoģija", 2 fotoattēli. Sējumam ir Gunāra Liepiņa teksta salikums.

Dr.V.Medenis atzīmē, ka „ka daži Jāņa Medeņa darbi vai manuskripti nav atrodami, piemēram, traģēdijas dzejā (nepabeigtas) Jūdu ķēniņš un Jersikas lielskungs Visvaldis, arī Sibīrijā

Norišķā apraktie dzejoļi, varbūt arī kādi dzejoļi, kas savā laikā parādījušies kādos mazāk pazīstamos periodiskos izdevumos" (7, 10.lpp.).

Rakstu savākšanā palīdzējuši daudzi: dzejnieka abas nelaiķes sievas Alma un Lea, viņa bērni Maija, Mirdza un Vidvuds, Jānis Kadilis, Jānis Krēsliņš, Valdis Krāslavietis, Leonīds Siliņš, Ruta Medenis Marcchal un Janīna Sprūdžs.

1989.gada žurnālā "Jaunā Gaita" publicēta literatūrkritiķes Ofēlijas Sproģeres (1915–2002) recenzija "Par Jāņa Medeņa Rakstiem", kurā, uzsverot, ka "pirms kara Latvijā izdotās Medeņa grāmatas trimdā ļoti grūti atrodamas" (95, 58.lpp.), izteikta liela pateicība par dzejnieka darbu savākšanu un izdošanu.

Literatūrkritiķis Eduards Silkalns savā recenzijā uzteic brāļu nesavtību, jo "atpakaļ no pārdotiem eksemplāriem būs atnākusi tikai maza daļa ieguldīto līdzekļu. Brāļa, dzejnieka godināšana ir simpātiska no cilvēcīgā, ģimeniskā viedokļa, bet reizē guvums ir visiem latviešu literatūras draugiem" (93, 214.lpp.).

Rakstniece Ingrīda Vīksna (1920) paveikto nosauc par "skaistu pieminēkli savam brālim" (104, 3.lpp.).

Lilija Dunsdorfa savā pārskatā par trimdas grāmatniecību 80.gados atzīmē, ka Jānis Medenis ir "rakstnieks ar vislielāko publicēto dzejdarbu skaitu" (40, 98.lpp.).

Literatūrzinātnieces Janīnas Kursītes (1952) vērtējums: "Raksti (jo īpaši 3.sējums) ir praktiski mazlietojami viena, bet būtiska iemesla dēļ – tajos daudz iespiedkļūdu" (69, 120.lpp). J.Kursīte noskaidrojusi kļūdu iemeslu. Pēc dzejnieka meitas Maijas Poišas stāstītā, tēvabrālis Vidvuds Medenis braucis no ASV uz Latviju kopš 1978.gada. Maijas Poišas māsa, J.Medeņa otrā meita, Mirdza pārrakstījusi tēva nepublicēto dzeju uz papīrosu ietināmā papīra, ko Vidvuds Medenis slepeni pārvedis pāri PSRS robežai. Taču uz šī plānā papīra pārrakstītā dzeja bija grūti salasāma, tāpēc daudzviet radās nepatīkamas kļūdas. Citos sējumos neprecizitātēs vainojams tekstu salicējs, kurš nav ievērojis mīkstinājuma un garuma zīmes.

2003.gadā izdevniecībā "Nordik" tiek izdota Jāņa Medeņa izlase "Atkal esmu mājās" ar I.Bērsona veidotu bibliogrāfiju, I.Graudiņas-Akmenes priekšvārdu un J.Kursītes apceri "Jāņa Medeņa dzejas pasaule", pēc 61 gada Latvijas lasītājiem atgādinot par patriotiskā dzejnieka daiļradi.

3. 5. 4. "Daugavas Vanagu" apgāds un tā izdotie Viļa Plūdoņa "Kopoti daiļdarbi"

1952.gadā Toronto (Kanādā) dibinātais grāmatu apgāds "Daugavas Vanags" uzsāka savu darbību ar laikraksta "Latvija Amerikā" izdošanu. Iznākušo darbu vidū minami "Baigais gads" (1952), J.Mežaks "Gadskārtas latviešu dainās" (1954), antoloģija "Latvian Literature" (1964). "Latvju enciklopēdijā" norādīts, ka līdz 1983.gadam izdotas apmēram 30 grāmatas – dažādu

autoru stāstu, romānu, dzejoļu un atmiņu grāmatas. Nozīmīgs apgāda devums ir tā iespēstie V.Plūdoņa "Kopoti daiļdarbi" (1–4, 1988–1989).

Pirmais Viļa Plūdoņa daiļrades apkopojums – "Daiļdarbu izlase" 4 sējumos (1922–1925) – izdots "Valtera un Rapas" apgādā, un tajā ir vērtīgākie tai laikā publicētie V.Plūdoņa darbi. 1939.gadā paša dzejnieka sakārtojumā apgādā "Grāmatu draugs" 4 sējumos iznāk "Kopoti daiļdarbi". Tajā nav iekļauti visi dzejoļi, bet tas ir pilnīgākais V.Plūdoņa darbu izdevums līdz mūsu dienām.

No 1974.gada līdz 1978.gadam Latvijā iznāk V.Plūdoņa Raksti 3 sējumos, bet arī tie nav pilnīgi.

„Daugavas Vanagu” izdotie V.Plūdoņa "Kopoti daiļdarbi" (1–4, 1988–1989) ir atkārtots "Grāmatu drauga” izdevums, katram sējumam pievienojot mācītāja un literāta Arveda Andreja Celma (1921) rakstītu priekšvārdu, kas koncentrēti raksturo noteiktu V.Plūdoņa daiļrades aspektu. Kā A. Celma jubilejas rakstā atzīmē arhivārs Jānis Mežaks (1923), V.Plūdoņa "Kopoti daiļdarbi" iznāk pēc A.Celma ierosinājuma (75).

Jaunā izdevuma sējumi papildināti ar jaunām fotogrāfijām. Abos izdevumos ievietotas Nikolaja Puzirevska (1895–1957) ilustrācijas, tiem ir vienāds iespaidums, atšķiras grāmatu vāku noformētāji ("Grāmatu drauga" izdevumam – N.Strunkes, "Daugavas Vanagu" – Anša Bērziņa (1913) veidots vāks).

1.sējumu (1988) ievada K.Kārklīņa, J.Sudrabkalna, J.Sīļa un A.Baumaņa apcerējumi par V.Plūdoņa darbiem un dzejnieka personību. Darbi kārtoti pa žanriem un to ietvaros tematiski. 1. sējumā ievietota lirika, 2.(1988) – lirika un līroepika, 3.sējumā (1988) – līroepika un tulkotā dzeja, 4.sējumā (1989) – epika un cittaute lirika. Katra sējuma beigās aiz satura rādītāja ir saraksts "Dzejas sākumi alfabētiskā kārtībā".

Viļa Plūdoņa "Kopoti daiļdarbi" 4.sējumā ievietots "Grāmatu drauga" izdotajos Viļa Plūdoņa "Kopoti daiļdarbi" nepublicēts viens no pēdējiem V.Plūdoņa dzejoļiem "Kas zin?" (rakstīts 1939.gada vasarā). Viļa Plūdoņa kopoto rakstu izdošanu veicinājušas Daugavas vanadzies Kanādā un DV Hamiltonas nodaļa, nododot sabiedrisko darbinieču Veras Immuras (Hamiltonā) un Monikas Jonānes (Toronto) piemiņai ziedotos līdzekļus izdevuma publicēšanai. Atbalstītāju vidū minēti Arvēds Celms un Mirdza Lejiņa Kanādā, Vija Līviņa, Alberts un Herta Braunfeldi ASV. Grāmatu noslēdz personu saraksts, kuras izdevumu iepriekš pasūtījuši Kanādā un ASV.

1996.gadā literatūrkritiķis Reinis Ādmīdiņš (1939) laikrakstā "Izglītība un Kultūra", iepazīstinot Latvijas lasītājus ar "Daugavas Vanagu" izdevumu, min, ka padomju gados "specfondos" ieslodzītais "Grāmatu drauga" izdevums ar joprojām plašāko Viļa Plūdoņa daiļrades apkopojumu jau sen kļuvis par bibliogrāfisku retumu. Tādēļ viņš izsaka cerību, ka

"ikvienai skolai un katrai bibliotēkai atradīsies gan labvēlīga pagasta, pilsētas vai rajona pašvaldība, gan bagāti privātuzņēmēji, kas palīdzēs iegādāties šos unikālos sējumus" (28, 27.lpp.).

Pēc neatkarības atgūšanas Latvijā no V.Plūdoņa daiļrades izdota galvenokārt dzeja bērniem, izlase "Lirika un liroepika" (1995), miniatūrizdevums "Tev mūžam dzīvot, Latvija" (1990).

Dažādu apgādu izdotie latviešu rakstnieku kopotie raksti apliecina izdevēju vēlmi turpināt latviešu grāmatniecības labākās tradīcijas, izdodot rakstnieku kopotos rakstus arī trimdas apstākļos, kad ne vienmēr izdodas ievērot to sagatavošanas principus. Vairumā gadījumu tie ir jau Latvijā izdotu kopojumu atkārtoti izdevumi, oriģināldarbs ir vienīgi brāļu Medeņu veikums. Izdevumiem ir glīts noformējums, J.Medeņa Rakstus veidojot, izmantots pat divu mākslinieku - N.Strunkes un A.Sildega – veikums. Tikai V.Plūdoņa un J.Sarmas darbu kopojumam pievienotas piezīmes. Izdotie darbi saglabā kultūrvēsturisko nozīmi kā liecība trimdas izdevēju spējai par spīti grūtībām nodrošināt lasītājus ar kvalitatīvu literatūru.

NOBEIGUMS

Kopoto rakstu tradīciju veidošanās latviešu grāmatniecībā varēja sākties 19.gadsimta 70.–80.gados, kad bija kļuvusi spēcīgāka grāmatniecības materiālā bāze, noteiktu attīstības pakāpi sasniegusi nacionālā literatūra un sabiedrības pieprasījums. 1870.gadā iezīmējās latviešu literāro tekstu apkopošanas aizsākumi – iznāca J. Neikena darbu krājums. Kopoto rakstu tradīcija sākās ar Ausekļa rakstu izdevumu 1888.gadā. 19.gadsimta beigās nozīmīgu darbu kopotu rakstu izdošanā veica Rīgas Latviešu biedrības Derīgu grāmatu nodaļa, kas laida klajā vairāku klasiķu (Apsīšu Jēkaba, J. Neikena, G. F. Stendera) darbu kopotus izdevumus. Jauna pakāpe kopotu rakstu izdošanā iezīmējās 20.gadsimta sākumā, kad Jāņa Ozola, Anša Gulbja un "Zalkša" izdevniecības pievērsās rakstnieku laikabiedru (brāļu Kaudzišu, Andreja Pumpura, Aspazijas, Augusta Saulieša) darbu kopizdevumiem. Tajos tika ievietoti biogrāfiski apcerējumi, vērojami pirmie centieni mākslinieciskās apdares veidošanā. 20.gs. 20.–30.gadi ir uzplaukuma gadi gan latviešu grāmatniecībā, gan arī latviešu rakstnieku kopotu rakstu izdošanā. Visi lielākie apgādi izdod latviešu autoru darbu kopojumus, to veidošanā piedalās izcilākie latviešu bibliogrāfi un literatūrzinātnieki. Tiek izdoti kā klasiķu, tā arī aktīvi rakstošo autoru darbi. Kopotu rakstu izdevumu lielākajai daļai pievienots ievads par autoru un viņa daiļradi. Liela daļa izdevumu ir pilnīgākie līdz šodienai. Kopotu rakstu noformēšanā piedalās izcilākie latviešu mākslinieki.

Okupētajā Latvijā izcilākie latviešu rakstnieku kopoto rakstu izdevumi ir R. Blaumaņa Kopoti raksti un Raiņa Kopoti raksti.

Trimdā izdoti 15 latviešu rakstnieku 17 kopotu rakstu izdevumi. Trimdas grāmatniecību raksturojošie latviešu rakstnieku kopoto rakstu izdevumi ir nozīmīgs veikums katra apgāda darbībā. Trimdas grāmatniecības uzplaukuma laikā 50.–60.gados tiek izdots vairums latviešu rakstnieku darbu kopojumu. Pirmais mēģinājums trimdā izdot latviešu rakstnieku kopotu rakstu izdevumu ir Haralda Ozola veiktais jau Latvijā iznākušo K. Skalbes Kopotu rakstu 1.sējuma atkārtots iespiedums. Ievērojamākie latviešu rakstnieku kopotu rakstu izdevēji trimdā ir apgādi "Daugava", "Ziemeļblāzma", "Tilts". Latviešu rakstnieku kopotus rakstus izdod arī "Latvju Grāmata", Vairāki izdevēji – "Daugavas Vanagu apgāds", "Aiviekste", Eduards Alainis, "Sēļzemnieks" – izdod tikai viena autora kopotus rakstus. Vairāki trimdā izdotie latviešu rakstnieku kopoti raksti ir jau Latvijā izdotu darbu atkārtoti izdevumi, piemēram, "Daugavas Vanagu" izdotie V. Plūdoņa "Kopoti daiļdarbi", "Latvju Grāmatas" veiktais Zeiboltu Jēkaba Rakstu izdevums. "Latvju Grāmata" izdevusi arī Aspazijas Rakstus, kuru sakārtošana veikta kā atsevišķu izdevumu ievietošana vienā sējumā, nemainot pat burtu šriftu. "Sēļzemnieka" izdotais J. Ziemeļnieka darbu kopojums ir atkārtots "Valtera un Rapas" izdoto rakstnieka darbu izdevums.

Trimdā izdotajiem latviešu rakstnieku kopotajiem rakstiem pievienoti visai dažādas kvalitātes komentāri. Izcili ir "Ziemeļblāzmas" izdotie Raiņa Raksti ar prasmīgiem K.Dziļlejas komentāriem. Apgāda "Daugava" izdotos latviešu rakstnieku kopotus rakstus kārtājuši Jānis Cedriņš (Viļa Cedriņa Raksti) un Jānis Rudzītis (Erika Ādamsona Raksti). Kārļa Skalbes Rakstu kārtotāja Lizete Skalbe atzīst, ka izdevumam nav iespējas pievienot bibliogrāfiskās piezīmes materiālu nepieejamības dēļ. Jāņa Sarmas Rakstus un Edvarta Virzas Rakstus, ko izdod "Tilta" apgāds, kārtojis Vitauts Kalve. "Tilts" izdevis arī J.Ezeriņa Rakstus, kuros ievietotās bibliogrāfiskās piezīmes pārņemtas no "Valtera un Rapas" agrāk izdotajiem sējumiem. Jāņa Medeņa brāļi sakārtājuši un izdevuši dzejnieka Rakstus. Eduards Dobelis, izdodot Zeiboltu Jēkaba Rakstus, tajos ievietoja 1956.gadā Rīgā izdotajos Zeiboltu Jēkaba Rakstos ievietoto bibliogrāfiju. Apgāda "Tilts" izdotajiem Poruka un Niedras darbu kopojumiem pievienotas minimālas piezīmes uz izdevumu apvākiem. Nekādas piezīmes nav "Latvju Grāmatas" izdotajiem Aspazijas Rakstiem un Blaumaņa Kopotiem rakstiem, Eduarda Alaiņa izdotajiem Poruka Kopotiem rakstiem, "Sēļzemnieka" izdotajiem J.Ziemeļnieka darbu kopojumiem

Trimdā izdotajos kopojumos ietverti galvenie autoru darbi, kas pieejami trimdas apstākļos. Daudzos izdevumos izteikta pateicība palīgiem, kas piedalījušies autoru publikāciju meklēšanā un piedāvāšanā izdevējiem.

Kopotie raksti pārsvarā izdoti glīti. Izcils mākslinieciskā noformējuma ziņā ir N.Strunkes veikums "Daugavas" izdoto V.Cedriņa un "Ziemeļblāzmas" izdoto Raiņa Rakstu noformējumā. "Tilta" apgāds izdoto latviešu rakstnieku kopotu rakstu izdevumiem izmantojis G.Šķiltera, V.Kalniņa, A.Krūkas, R.Zariņa darbus. "Sēļzemnieka" izdotajiem J.Ziemeļnieka darbu kopojumam izmantots S.Vidberga zīmējums. Apgādā "Aiviekste" izdotajiem Jāņa Medeņa Rakstiem ir A.Sildega veidoti sējumu apvāki. "Daugavas Vanagu" apgāda izdotajiem V.Plūdoņa "Kopotiem daiļdarbiem" izmantotas N.Puzirevska ilustrācijas.

Kopoti raksti trimdā apliecina latviešu grāmatniecības tradīciju turpināšanos arī ārpus Latvijas, veicot nozīmīgu kultūras darbu tautas identitātes saglabāšanā svešumā.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

1. **Jēgers, Benjamiņš.** *Latviešu trimdas izdevumu bibliogrāfija* : [1940–1991] = Bibliography of Latvian publications published outside Latvia : [1940–1991]. [5 sēj.]. [Stokholma]; [Rīga] : Daugava, [1968–1996].
* * *
2. **Ādamsons, Ēriks.** *Raksti* : 2 sēj. [Stokholma] : Daugava, 1960.
3. **Aspazija.** *Raksti* : 5 sēj. Aijovas Veiverlija: Latvju Grāmata, 1963–1968.
4. **Blaumanis, Rūdolfs.** *Kopoti raksti* : 12 sēj. [Aijovas Veiverlija] : Latvju Grāmata, 1952–1958.
5. **Cedriņš, Vilis.** *Raksti* : 2 sēj. [Stokholma] : Daugava, 1965.
6. **Ezeriņš, Jānis.** *Kopoti raksti* : 5 sēj. [Mineapole] : Tilts, 1955.
7. **Medenis, Jānis.** *Raksti* : 5 sēj. [Trīrīveri] : Aiviekste, 1985–1989.
8. **Niedra, Andrievs.** *Raksti* : 4 sēj. [Mineapole] : Tilts, 1971–1972.
9. **Plūdons, Vilis.** *Kopoti daiļdarbi* : 4 sēj. Toronto : Daugavas Vanagu apgāds, 1988–1989.
10. **Poruks, Jānis.** *Kopoti raksti* : 5 sēj. Memingen : Ed.Alainis, [1954–1958].
11. **Poruks, Jānis.** *Stāsti un noveles* : 2 sēj. [Mineapole] : Tilts, 1972.
12. **Rainis, Jānis.** *Raksti* : 17 sēj. [Vesterosa] : Ziemeļblāzma, 1952–1965.
13. **Sarma, Jānis.** *Raksti* : 5 sēj. [Mineapole] : Tilts, 1964–1965.
14. **Skalbe Kārlis.** *Kopoti raksti* : 1.sēj. Stutgarte : Auseklis,1947. [2], 334, [2] lpp.
15. **Skalbe, Kārlis.** *Raksti* : 6 sēj. [Stokholma] : Daugava, 1952–1955.
16. **Virza, Edvarts.** *Raksti* : 4 sēj. [Mineapole] : Tilts, 1958–1966
17. **Zeiboltu Jēkabs.** [*Raksti*] : 5 sēj. Aijovas Veiverlija : Latvju Grāmata, 1963–1969.
18. **Ziemeļnieks, Jānis.** [*Kopoti raksti*] : 2 sēj. [Mineapole] : Sēļzemnieks, 1959–1960.
* * *
19. **Ābele, Kārlis.** Latviešu kultūras dzīve emigrācijā 1972.gadā. *Jaunā Gaita*, 18.gadagāj., Nr.95, 1973, 43. – 50.lpp.
20. **Akmentiņš Arnolds.** Ceļā uz K. Skalbes kopoto rakstu jaunizdevumu. *Laiks*, Nr.3, 1952, 9.janv., 3. lpp.
21. **Andrups, Jānis.** Jauns Blaumaņa rakstu izdevums. *Ceļa Zīmes*, Nr.14, 1953, jūl., 65.–67.lpp.
22. **Andrups, Jānis.** Jāņa Medeņa Raksti. *Ceļa Zīmes*, Nr.63, 1987, 159.–160.lpp.
23. **Andrups, Jānis.** Raiņa raksti. *Ceļa Zīmes*, Nr.13, 1953, maijs, 77.–80.lpp.
24. **Andrups, Jānis.** Zobens un grāmata. *Latviešu gada grāmata 1944.gadam.* [Rīga] : Kontinents, [1943], 148.–153.lpp.

25. **Anerauds, Jānis.** Eduards Alainis. *Karogs*, Nr.7, 1989, 154.–158.lpp. ISSN 0132-6295.
26. **Apīnis, Aleksejs.** Kopoti raksti. *No : Latvijas PSR mazā enciklopēdija*. II. sēj.: Kablepianīno, Rīga : Zinātne, 1968. 129.lpp.
27. **Apīnis, Aleksejs.** *Latviešu grāmatniecība : No pirmsākumiem līdz 19.gadsimta beigām*. Rīga : Liesma, 1977. 350, [4] lpp.
28. **Ādmīdiņš, Reinis.** Plūdoņa „Kopoti daiļdarbi”. *Izglītība un Kultūra*, Nr.22(2494), 1996, 6.jūn., 27.lpp.
29. **Bankovskis, Pauls.** Tendence ir skaidra un skaļa. *Diena*, Nr.23, 2005, 24.sept., 6.–7.lpp. Kultūras diena. ISSN 1407-1290.
30. **Bērsons, Ilgonis.** Ievada vārdi. *No: Skalbe, Kārlis. Mūža raksti : 1.sēj.* [Rīga] : Elpa, [2001], 5.–6.lpp. ISBN 9984-543-73-0.
31. **Bibliotēku darba un bibliogrāfijas standartizācijas tehniskā komiteja.** *Latviešu valodas vārdu un vārdu savienojumu īsināšana bibliogrāfiskajā aprakstā*. 2. izd. Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2002. 15.lpp.
32. **Burima, Maija.** Lizete Skalbe – ziemeļu dziesminiece Latvijā. *Humanitāro Zinātņu Vēstnesis*. Daugavpils : Daugavpils Universitāte, Nr.1, 2002 , 41.–59.lpp. ISSN 1407-9607.
33. **Ceplis, Rimands.** Aizliegts un atļauts. *Diena*, Nr.29, 2005, 5.nov., 7.lpp. Kultūras diena. ISSN 1407-1209.
34. **Cīrule, Maruta.** Mudītes Austriņas trimdas laiks. *No : Varavīksne 1995*. Rīga : Preses nams, 1995, 102.–109.lpp. ISBN 9984-00-111-3.
35. **Damburs, Edgars.** Latviešu noveles meistara jaunizdevums. *Literatūra un Māksla*, Nr.11, 1956, 11.marts, 2.lpp.
36. **Damburs, Edgars.** Skaistuma un dzīves slāpēs : E.Ādamsons Sapņu pīpe. *Treji Vārti*, 2.gadagāj., Nr.10, 1968, jūl./aug., 22.–27.lpp.
37. **Daukste-Silasproģe, Inguna.** Latviešu grāmatniecība Vācijā – tipiskais un savdabīgais. *No : Daukste-Silasproģe, Inguna. Latviešu literārā dzīve un latviešu literatūra bēgļu gados Vācijā 1944-1950*. Rīga: Zinātne, 2002, 168.–185.lpp. ISBN 9984-698-25-4.
38. **Delp, Ludwig.** Gesamtausgabe *In: Lexikon des gesamten Bibliothekswesens*. Bd.3: Fotochemigrafische Verfahren-Institut für Buchmarkt-Forschung. Stuttgart: Hierseman, 1991, S.146. ISBN 3-7772-9136-6.
39. **Dunsdorfa, Lilija.** Latviešu trimdas grāmatniecība 1970–1979. *No : Archīvs : raksti par latviskām problēmām*. XX : Literatūra un grāmatniecība. Red. Edgars Dunsdorfs. Melburna : Pasaules brīvo latviešu apvienība un Kārļa Zariņa fonds, 1980, 95.–126.lpp. ISBN 0 9595896 5 1.

40. **Dunsdorfa, Lilija.** Latviešu trimdas grāmatniecība 1980-1989. *No : Archīvs* : raksti par latviskām problēmām. XXX : Rakstniecība, grāmatniecība. Red. Edgars Dunsdorfs. Melburna : Pasaules brīvo latviešu apvienība un Kārļa Zariņa fonds, 1990, 73.–121.lpp. ISBN 0 646 00590 1.
41. **Dunsdorfa, Lilija.** Skats latviešu trimdas grāmatniecībā 1950–1959. *No : Archīvs* : raksti par latviskām problēmām. Red. Edgars Dunsdorfs. 1. 3.izd. Elwood : Pasaules brīvo latviešu apvienība un Kārļa Zariņa fonds, 1973, 149.–163.lpp.
42. **Dziļleja, Kārlis.** Intimais Rainis. *LARAs lapa*, Nr.37, 1985./1986, 10.–17.lpp.
43. **Dziļleja, Kārlis.** J. Raini pieminot. *Latviešu almanachs 1955.* Artura Bērziņa red. 3.g. Londona: Latpress, [1954.], 132.–139.lpp.
44. **Egle, Rūdolfs.** *Raksti par literatūru* : Izlase. Rīga: Liesma, 1989. 270, [1] lpp. ISBN 541 0000010.
45. **[Ekmanis, Rolfs].** Dažos vārdos. *Jaunā Gaita*, 18.gadagāj., Nr.95, 1973, 56.–58.lpp. Aut.uzrād.: E.R.
46. **Ērmanis, Pēteris.** Kārļa Skalbes raksti. *Ceļa Zīmes*, Nr.12, 1953, marts, 60.–61.lpp.
47. **Grīnvalds, Dainis.** Rainis dzejas neraksta. *Rīgas Balss*, Nr.203, 1997, 20.okt., 12.–13.lpp.
48. **Ieleja, Kārlis.** Latviešu grāmatniecība trimdā. *No: Latviešu trimdas desmit gadi* : rakstu krāj. Dr.phil. H.Tichovska red. [Toronto] : Astra, 1954, 176.–201. lpp..
49. Jaunāko grāmatu apskats. *Jaunā Gaita*, Nr. 5, 1956, 21.–22.lpp. Aut. uzrād.: s.s.
50. [Jauni abonenti]. *Laiks*, Nr.85, 1956, 24.okt., 7.lpp.
51. **Jēger-Freimane, Paula.** Raiņa un Aspazijas kopus mūža jauni izgaismojumi. *Laika Mēnešraksts*, Nr. 1, 1956, 24.– 29.lpp.
52. **Jēgers, Benjamiņš.** Statistisks pārskats par trimdas grāmatniecību. *No : Kritikas gadagrāmata.* 18. Rīga : Liesma, 1991, 77.–86.lpp. ISBN 5-410-00451-5.
53. **Johansons A.** Jāņa Abuča piemiņai. *No : Dzimtenes kalendārs 1979.gadam.* Sast. Pr.Kazimirs Vilnis. [Falun] : Trīs rozes, [1978], 236.–237.lpp.
54. **Kadilis, Jānis.** Liela dzejnieka piemiņai. *Treji Vārti*, Nr.93, 1983, 31.–34.lpp., Nr.94, 1983, 38.–41.lpp., Nr.95, 1983, 39.– 41.lpp., Nr.96, 1983, 39.–43.lpp.
55. Kāds dzīves gājums. *Tēvijas kalendārs 1958. gadam.* Memmingen : Atauga, [1957], 37.–38.lpp. Aut.uzrād.: A.K.
56. **Kalniņa, Ieva.** [Priekšvārds]. *No : Blaumanis, Rūdolfs. Kopoti raksti* : 1.sēj., Rīga : Cīrulī, 1993, 5.–6.lpp. ISBN 9984-9004-0-1.
57. **Kalniņš, Jānis.** *Rainis – derīgais un nederīgais.* Rīga : Signe, 1999. 160 lpp. ISBN 9984-534-29-4.

58. **Karulis, Konstantīns.** Latviešu grāmata Amerikā. *Jaunās Grāmatas*, Nr.9, 1989, 10.–11.lpp. ISSN 0134-3181.
59. **Karulis, Konstantīns.** *Latviešu grāmata gadsimtu gaitā.* Rīga : Liesma, 1967. 230, [3] lpp.
60. **Karulis, Konstantīns.** Latviešu grāmata Zviedrijā. *Jaunās Grāmatas*, Nr.6, 1989, 4.–5.lpp. ISSN 0134-3181.
61. **Karulis, Konstantīns.** Latviešu grāmatas un grāmatnieki Zviedrijā. *No : Raiņa literatūras un mākslas vēstures muzeja raksti.* 1. Rīga : Raiņa lit. un mākslas muzeja apg., 1992, 140.–167.lpp.
62. **Karulis, Konstantīns.** Latviešu grāmatu apgādi Vācijā. *Jaunās Grāmatas*, Nr.10, 1989, 8.–9.lpp, Nr. 11, 1989, 24.–25.lpp. ISSN 0134-3181.
63. **Klepere, Diāna.** Par Kārļa Skalbes un Lizetes Skalbes no Zviedrijas atvesto arhīvu. *No : Cēsu novada vēsture : rakstu krājums.* II. [Cēsis] : Cēsu muzeju apvienība, 1998, 239.–246.lpp.
64. **Klīdzējs, Jānis.** Eduards Dobelis grāmatu pasaulē. *No : Klīdzējs, Jānis. Prezidents un Latvijas paaudze.* [Aijovas Veiverlija] : Latvju Grāmata, 1975, 94.–99.lpp. ISBN 087908-338-7.
65. Kopoti raksti. *No : Latvijas padomju enciklopēdija.* 5. Sēj. Karte – Lauk. Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1984, 336.–337. lpp.
66. Kopotie raksti. *No: Latvju enciklopēdija,* 1962.–1982. Galv. red. Edgars Andersons. 2.sēj. : J–Ļ. Rockville: Amerikas latviešu apvienības latviešu inst.,1985, 159.lpp. ISBN 0-935582-34-7.
67. **Kronis, Kārlis.** Skanīgu vārdu draugs : Dažas piezīmes par Bībeles motīviem un reliģiskām tēmām Ērika Ādamsona darbos. *Treji Vārti*, Nr.2, 1967, marts, 18.-32.lpp.
68. **Kubuliņa, Anda.** Sastādītājas priekšvārds. *No : Virza, Edvarts. Raksti.* 1. Rīga : Zinātne, 2005, 5.–6.lpp. ISBN 99847675.
69. **Kursīte, Janīna.** Jānis Medenis. *No : LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts. Latviešu rakstnieku portreti : Pozitīvisti.* Rīga: Zinātne, 2002, 116.–134.lpp. ISBN 9984-698-53-X.
70. Latviešu grāmatniekiem Skandināvijā lieli nodomi. *Laiks*, Nr.22, 1952, 15.marts, 3.lpp. Aut.uzrād.: R.
71. *Latviešu preses biedrības gada grāmata.* 1.gadagāj., 1952–2.gadagāj., 1953.
72. **Latvju Grāmata.** *Ziemassvētku katalogs 1951.* 16 lpp.
73. **LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts.** *Latviešu rakstniecība biogrāfijās.* 2., pārstr. un papild. izd. Rīga : Zinātne, 2003. ISBN 9984-698-48-3, 739,[2] lpp.

74. **Metjūss, Viljams.** Skalbe kā pasaku rakstnieks. *Ceļa Zīmes*, Nr.11, 1953, janv., 59.–61.lpp.
75. **Mežaks, Jānis.** Arvedam Andrejam Celmam – 75. *Daugavas Vanagu Mēnešraksts (Kanāda)*, Nr.2, 1996, 89.lpp. ISSN 0418-2497.
76. **Muceniks, Edgars.** Sava ceļa gājējs. **No : Niedra, Andrievs.** *Zemnieka dēls. Māras josta.* Rīga : Cīrulis, 1994, 210.–227.lpp. ISBN 9984517012.
77. **Mūze, Baiba, Pakalna, Daina, Kalniņa, Iveta.** *Bibliogrāfiskās norādes un atsauces :* metod. līdz. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2005, 133 lpp. Bibliogr.: 117.–120.lpp. ISBN 9984197654.
78. **Nollendorfs, Valters.** Trimdas literatūras periodizācija II. **No : Pasaules Brīvo latviešu apvienības kultūras fonds, Latvijas Valsts arhīvs.** *Trimda, kultūra, nacionālā identitāte :* konf. ref. krāj., 2004.g. 30.sept.–2. okt., Rīgas Latviešu biedrība; sast. Daina Kļaviņa, Māris Brancis. Rīga : Nordik, 2004, 218.–230. lpp. ISBN 9984-95482-X.
79. Par latviešu slaveniem rakstniekiem : [latviešu rakstnieku kopotu rakstu izdošana]. *Mājas Viesis*, Nr.27, 1870, 6.jūl., 213.lpp. Aut. uzrād.: B.
80. **Plaudis, Arturs.** Saruna Saulrietos. *Treji Vārti*, 9. gadagāj., Nr. 47/48, 1975, 4.–9.lpp.
81. **Raidonis, A.** Mūsu grāmatu tirgus šodien. *Latvju Sieviete*, Nr.7, 1952, jūl., 16.–17.lpp.
82. Raiņa garīgais pieminēklis : Saruna ar Raiņa rakstu izdevēju Jāni Abuču. *Laiks*, Nr.87, 1965, 30.okt., 5.lpp. Aut.uZRād.: A.D.
83. **Rudzītis, Jānis.** Apgādi, grāmatas un lasītāji. *Laikmets*, Nr.15/16, 1953, marts, apr., 40.–43.lpp.
84. **Rudzītis, Jānis.** Radošās valodas burvis. **No : Rudzītis, Jānis.** *Raksti.* Sakārt. Ofelija Sproģere. [Vesterosa] : Ziemeļblāzma, 1977, 431.–433.lpp.
85. **Rudzītis, Jānis.** Mistērija par nācijas radošo garu. **No : Rudzītis, Jānis.** *Raksti.* Sakārt. Ofelija Sproģere. [Vesterosa] : Ziemeļblāzma, 1977, 444.–445.lpp.
86. **Rudzītis, Jānis.** Pūt, vējiņi. **No : Rudzītis, Jānis.** *Raksti.* Sakārt. Ofelija Sproģere. [Vesterosa] : Ziemeļblāzma, 1977, 434.–436.lpp.
87. **Rudzītis, Jānis.** Cīņa par varu priekš trīstūkstoš gadiem. **No : Rudzītis, Jānis.** *Raksti.* Sakārt. Ofelija Sproģere. [Vesterosa] : Ziemeļblāzma, 1977, 671.–673.lpp.
88. **Rudzītis, Jānis.** Vienreizīgais Ēriks Ādamsons. **No : Rudzītis, Jānis.** *Raksti.* Sakārt. Ofelija Sproģere. [Vesterosa] : Ziemeļblāzma, 1977, 103.–108.lpp.
89. **Ruņģe, Valija.** Proza trimdā 1961-1986. **No : Latvju enciklopēdija, 1962-1982.** Galv. Red. Edgars Andersons. 3.sēj.: M-P. Roskville : Amerikas latviešu apvienības latviešu inst., 1987, 534.–551.lpp. ISBN 0-935582-35-5.

90. **Samsons, Vilis.** *Dzejas Olimpā un ... uz barikādēm* : Rainiānas metodoloģiskie aspekti. Rīga : Zinātne, 1985. 278.lpp
91. **Silenieks, Juris.** Divu rakstnieku rotaļas. *Jaunā Gaita*. 14.gadagāj., Nr.72, 1969, 43.–44.lpp.
92. **[Silkalns Eduards].** Dzīva vēsture. *Jaunā Gaita*, 11.gadagāj., Nr.56, 1965, 38.lpp. Aut.uzrād.: Ed.S.
93. **Silkalns, Eduards.** Varenība. *No : Silkalns, Eduards. Kritikas krāja* : grāmatu vērtējumi 1957–1994. Sidneja : Latviešu Preses biedrības Austrālijas kopas un Sidnejas Latviešu biedrības apgāds, 1994, 214.–217.lpp. ISBN 0646204637.
94. Skalbe aizliegts – atjaunosim Skalbes darbus. *Laiks*, Nr. 59, 1951, 28.jūl., 4.lpp.
95. **Sproģere, Ofelija.** Par Jāņa Medeņa rakstiem. *Jaunā Gaita*. 34. gadagāj., Nr. 3, 1989, jūn., 58.–60.lpp.
96. **Sudrabiņš, Jānis.** Vācijas latviešu dzīves ainas. *Latviešu almanahs 1955*. 3.g. Artura Bērziņa red. Londona : Latpress, [1954.], 132.–139.lpp.
97. **Šēnberga-Balas, Mirdza.** Grāmata gadu simtu mijās. *Tilts*, Nr.29./30, 1959, maijs, 74.–77.lpp.
98. *Tā mums iet*: Jānim Jaunsudrabiņam adresētas vēstules 1944–1954. Kopenhāgena : Imanta, 1956, 358, [5] lpp.
99. *Tēvijas kalendārs*. [Red.E.Alainis]. 25.gadagāj., 1954–28.gadagāj., 1958.
100. *Tilts* : ilustrēts latviešu žurnāls. Atb.red. H.Skrastiņš. Nr1, 1949–Nr.154/155, 1976.
101. *Trimdas arhīvi atgriežas* : [3 d.] - Rīga: Latvijas Valsts arhīvs, [1996–2004].
102. **Tūters, E.** Sapņotājs un mīlētājs – Jānis Ziemeļnieks. *Laikmets*, Nr. 35, 1960, 15.lpp.
103. **Vecgrāvis, Viesturs.** Pa pēdām, caur laikmetiem, dzimtenē : Vitoldam Kalniņam 23.maijā – 75. *Literatūra un Māksla*, Nr.19, 1988, 6.maijs, 12.lpp.
104. **Vīksna, Ingrīda.** Varenības dzejnieka daudzinašana Toronto: Iznākuši Jāņa Medeņa kopoti raksti 5 sējumos. *Brīvā Latvija*, Nr.40(149), 1989, 30.okt., 3.lpp. ISSN 0934-6759.
105. **[Viese, Saulcerīte].** Priekšvārds. *No : Aspazija. Kopoti raksti*. 1. Rīga: Liesma, 1985, 5.–6.lpp. Aut.uzrād.: Sastādītāja.
106. **Беловицкая, А. А.** Собрание сочинений. **В** : *Книга*: энциклопедия. Гл. ред. В.М.Жарков. Москва : Большая Российская энциклопедия,1999, С.602.-603. ИСБН 5-85270-312-5.
107. **Гришунин, А. Л.** *Исследовательские аспекты текстологии*. Москва : Наследие, 1998. 416 с. ISBN 5-201-133309-6.

Nepublicētie materiāli

Rakstniecības, teātra un mūzikas muzejs: RTMM

Kārļa Skalbes memoriālais muzejs „Saulrieti”: K.Sk.

108. Abučs, Jānis. Vēstule Kārlim Dziļlejam. 1951.g. 17.sept. RTMM, inv.nr. 503027.
109. –. 1951.g. 24.sept. RTMM, inv.nr.503028.
110. –. 1951.g. 5.dec. RTMM, inv.nr. 503029.
- 111.–. 1951.g. 7.dec. RTMM, inv.nr. 503030.
- 112.–. 1952.g. 19./20.jūn. RTMM, inv.nr. 503031.
- 113.–. 1952.g. 18.nov. RTMM, inv.nr. 503033.
- 114.–. 1956.g. 7.nov. RTMM, inv.nr. 503032.
115. Aistara, Lidija. Vēstule Lizetei Skalbei. 1951.g. 4.okt. K.Sk., inv. nr.1552.
- 116.–. 1952.g. 22.janv. K.Sk., inv.nr.1555.
117. Akmentiņš, Arnolds. Vēstule Lizetei Skalbei. 1951.g. 4.dec.RTMM, inv.nr. 1547.
118. Austriņa, Mudīte. Vēstule Lizetei Skalbei. 1950.g. 28.nov. K.Sk., inv.nr. 2442.
119. –. 1950.g. 2.dec. K.Sk., inv.nr. 2296.
120. –. 1951.g. 30.jūn. K.Sk., inv.nr. 2297.
121. –. 1951.g. 24.jūl. K.Sk., inv.nr. 2445.
122. –. 1951.g. 23.aug K.Sk., inv.nr. 2298.
123. –. 1951.g. 28.aug. K.Sk., inv.nr. 2446.
124. –. 1951.g. 25.sept. K.Sk., inv.nr. 2299.
125. –. 1951.g. 5.okt. K.Sk., inv.nr. 2300.
126. –. 1951.g. 19.okt. K.Sk., inv.nr. 2448.
127. –. 1951.g. 28.nov. K.Sk., inv.nr. 2451.
128. –. 1951.g.16.dec. K.Sk., inv.nr. 2302.
129. –. 1951.g. 23.dec. K.Sk., inv.nr. 2303.
130. –. 1952.g. 28.janv. K.Sk., inv.nr. 2453.
131. –. 1952.g. 20.marts. K.Sk., inv.nr., 2455.
132. Bergmans, Maija. Vēstule Lizetei Skalbei. 1951.g. 21.sept. K.Sk., inv.nr. 1575.
133. Blumberga, Velta. Vēstule Lizetei Skalbei. 1951.g. 29.sept. K.Sk., inv.nr. 1591.
134. Dinsbergs, Anatols. Vēstule Lizetei Skalbei. 1951.g. 29.sept. K.Sk., inv.nr.1645.
135. Dobelis, Eduards. Vēstule Heronīmam Tichovskim. 1954.g.5.marts. RTMMM, inv.nr. 567458.
136. Draviņš, Kārlis. Vēstule Lizetei Skalbei. 1951.g. 28.jūn. K.Sk., inv.nr.1654.

137. –. 1951.g. 17.aug. K.Sk., inv.nr. 2342.
138. –. 1951.g. 15.sept. K.Sk., inv.nr. 2343.
139. –. 1951.g. 22.sept. K.Sk., inv.nr. 1655.
140. –. 1951.g. 14.dec. K.Sk., inv.nr. 2344.
141. Dziļleja, Kārlis. Izdevniecības līgums. 1952.g. 26.marts. RTMM, inv.nr. 415535.
142. Dziļums, Alfrēds. 1952.g. 18.okt. K.Sk., inv.nr. 2400.
143. Dūnis, Elga. Vēstule Lizetei Skalbei. 1951.g. 4.nov. K.Sk., inv.nr. 1670.
144. Eglītis, Arvīds. Vēstule Valdemāram Kārklīnam. 1953.g. RTMM, inv.nr. 601636.
145. Ērmanis, Pēteris. Vēstule Lizetei Skalbei. 1951.g. 19.aug. K.Sk., inv.nr. 2264.
146. –. 1951.g. 12.sept. K.Sk., inv.nr. 2265.
147. –. 1952.g. 6.janv. K.Sk., inv.nr. 2267.
148. –. 1952.g. 16.marts. K.Sk., inv.nr. 2268.
149. –. 1952.g.19.jūn.. K.Sk., inv.nr. 2269.
150. –. 1952.g. 31.aug. K.Sk., inv.nr. 2270.
151. –. 1953.g. 18.dec. K.Sk., inv.nr. 2273.
152. Fogeļe, Helmi Ruta. Vēstule Lizetei Skalbei. 1951.g. 9.aug. K.Sk., inv.nr. 2376.
153. –. 1952.g. 18.okt. K.Sk., inv.nr. 1679.
154. Graudums V. Vēstule Lizetei Skalbei. 1951.g. 5.aug. K.Sk., inv.nr. 1690.
155. Gulbis, Osvalds. Vēstule Lizetei Skalbei. 1951.g. 5.aug. K.Sk., inv.nr. 1713.
156. Irbe, E. Vēstule Lizetei Skalbei. 1951.g. 28.dec. K.Sk., inv.nr. 1715.
157. Kalniņš, Vitauts. Vēstule Olgai Taubei. 1960.g. 24.jūn. RTMM, inv.nr.515651.
158. –.1963.g. 17.apr.RTMM, inv.nr. 515665
159. –.1963.g. 25.aug. RTMM, inv.nr. 515669.
160. –.1965.g. 5.sept. RTMM, inv.nr. 515655.
161. Medenis, Arnolds. Vēstule Olgai Strunkei. 1986.g. 10.marts. RTMM, inv.nr. 435146.
162. Ritmanis, Zigurds. Izraksti no V.Kalves vēstulēm J.Sarmam (1963–1967). RTMM, inv.nr. 83379.
163. Ruberte, Ilze. Latviešu rakstnieku kopoto rakstu izdevumi Latvijas Republikā (1920-1940): Diplomdarbs. Rīga, 1993. 111.lpp.
164. Rudusa, Ilze. Latviešu rakstnieku kopotu darbu izdevumi 1905.-1917.gadā : Diplomdarbs. Rīga, 1971. 220.lpp.
165. Strunke, Niklāvs. Vēstule Jānim Abučam. 1953.g. RTMM, inv.nr. 324461.
166. Strunke, Olga. Vēstule Arnoldam Medenim. 1986.g. 25.apr. RTMM, inv. 435146.
167. Strunke, Olga. Vēstule Vidvudam Medenim. 1986.g. 25.febr. RTMM, inv.nr. 435147.

168. Šmīdberga, Ruta. Pirmo kopoto rakstu izdevumi latviešu grāmatniecībā (1888.-1900.) :
Diplomdarbs. Rīga, 1977. 81 lpp.
169. Upmale, Dzintra. Vēstule Jurim Tāram. K.Sk., 1993.g.29./30.janv.. K.Sk. inv.nr.
554045.

* * *

170. **Latvijas grāmatizdevēju asociācija, Latvijas preses izdevēju asociācija, Latvijas Nacionālā bibliotēka.** *Izdevējprodukcija un izlaides ziņas* [tiešsaiste] : noteik izd. izlaides ziņu uzrādīšanai. Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2006. [skatīts2006-05-20]. Pieejams: www.lnb.lv/struktura/BI/standartiz/izdevejprodukcija_un_izlaides_zinas.pdf

Izdevniecības līgums

Starp J. Raiņa atstātā mantojuma aizgādņiem Jāni Kārkliņu un Nikolaju Valteru (turpmāk: aizgādņi) un apgāda „Ziemeļblāzmas” īpašnieku Jāni Abuču (turpmāk: izdevējs) noslēgts 1952. gada 26. martā Stokholmā sekojošs izdevniecības līgums ar saistošu spēku līguma slēdzējiem un viņu tiesībuņēmējiem:

1. Izdevējs apņemas izdot J. Raiņa rakstus 20 sējumos pēc šāda plāna:

1952. gadā : 1. Pūt vējiņi !

2. Spēlēju, dancoju.

3. Tālas noskaņas zilā vakarā un Vētras sēja.

4. Zelta zirgs.

1953. gadā : 5. Krauklītis.

6. Rīgas ragana.

7. Klusā grāmata un Tie, kas neaizmirst.

8. Daugava un Ave sol !

1954. gadā : 9. Mīla stiprāka par nāvi.

10. Mušu ķēniņš... Bērnu dzejoļu izlase.

11. Gals un sākums.

12. Indulis un Ārija.

1955. gadā : 13. Iļja Muromietis.

14. Treji loki.

15. Sudrabortā gaisma un Mēness meitiņa.

16. Uguns un nakts.

1956. gadā : 17. Kalnā kāpējs (aforismi) un Sabiedriski raksti (izlase).

18. Pēc nāves publicēto dzejoļu izlase.

19. Dienas grāmata (izlase) un biogrāfija.

20. Jāzeps un viņa brāļi.

2. Izdevējs visas šīnī plānā minētās grāmatas izdod Kārļa Dziļlejas redakcijā. Visas šīs grāmatas praktiski iekārto un ilustrē Niklāvs Strunke, un to iesējums rotājams ar Niklāva Strunkes vāka zīmējumu.

3. Katru gadu vienu no p. 1. plānā minētām 20 grāmatām laiž klajā par paaugstinātu maksu ar četrkrāsainiem Niklāva Strunkes zīmējumiem, un tās ir: 1952. gadā Zelta zirgs; 1953. gadā Daugava un Ave sol! 1954. gadā Indulis un Ārija; 1955. gadā Uguns un nakts; 1956. gadā Jāzeps

un viņa brāļi. Pārējās lugas iznāk ar divkrāsainām Niklāva Strunkes ilustrācijām, bet lirikas un prozas grāmatas ar Niklāva Strunkes vienkāršainām vinjetēm atsevišķām grāmatu nodaļām.

4. Atkāpšanās no p. 1. minētā plāna, kā arī redakcijas un grafiskās apdares (p. 2. – 3.) iespējama tikai ar aizgādņu rakstveida piekrišanu.

5. Izdevējs maksā autora honorāru. 15 % no katras grāmatas eksemplāra pārdošanas cenas Zviedrijā, atskaitot no tās faktisko iesējuma maksu par iesietiem eksemplāriem, t. i., no neiesietas grāmatas vērtības pēc šādas tirāžas :

1. Pūt vējiņi!	2500 eks
2. Spēlēju, dancoju	2000 "
3. Tālas noskaņas zilā vakarā ... Vētras sēja	1500 "
4. Zelta zirgs	3000 "
5. Krauklītis	2000 "
6. Rīgas ragana	2000 "
7. Klusā grāmata un Tie, kas neaizmirst	1500 "
8. Daugava un Ave sol!	2000 "
9. Mīla stiprāka par nāvi	2000 "
10. Mušu ķēniņš un Bērnu dzejoļu izlase	1500 "
11. Gals un sākums	1500 "
12. Indulis un Ārija	2500 "
13. Ilja Muromietis	2000 "
14. Treji loki	1500 "
15. Sudrabortā gaisma un Mēness meitiņa	1500 "
16. Uguns un nakts	2500 "
17. Kalnā kāpējs (aforismi) un Sabiedriski raksti (izl.)	1500 "
18. Pēc nāves publicēto dzejoļu izlase	1500 "
19. Dienas grāmata (izlase) un biogrāfija	1500 "
20. Jāzeps un viņa brāļi	2500 "

Ja izdevējs kādu no šīm grāmatām tirāžē lielākā eksemplāru skaitā, tad viņš piemaksā p. 5. noteikto autora honorāru par pārdotiem eksemplāriem virs šī limita, kas katra gada noslēgumā konstatējams pēc izdevēju grāmatām, kurās viņš dara aizgādņiem vai viņu pilnvarotiem pārstāvjiem pieejamus norēķinus par šādā veidā virs limita pārdoto eksemplāru skaitu.

6. Pusi no p.5. noteiktā autora honorāra izdevējs nomaksā 6 mēnešu laikā un pārējo pusi viena gada laikā pēc katras grāmatas iznākšanas. Honorārs maksājams Amerikas Savienotajās Valstīs dollars pēc attiecīgā maksāšanas termiņā pastāvošās oficiālās Zviedrijas kronas ASV dollara

paritātes. Nauda izmaksājama personām vai iestādēm Amerikas Savienotajās Valstīs pēc aizgādņu norādījumiem.

7. Izdevējs nodod aizgādņiem no katras p. 1. minētas grāmatas tūdaļ pēc to iznākšanas 20 brīveksemplārus vai izsūta tos personām un iestādēm pēc aizgādņu norādījumiem.

8. Aizgādņi apņemas p. 1. minētā plāna sekmēšanai nedot nevienam citam izdevējam tiesības izdot šai plānā uzņemtus J. Raiņa rakstus līdz 1958. gada beigām.

9. Šī līguma izpildīšana notiek Zviedrijā.

10. Ja izdevējs attiecīgā gadā nav izpildījis p. 1. minēto plānu un ja tas nav noticis force majeure apstākļos, šis līgums uzskatāms par automātiski lauztu.

Ja izdevējs p. 6. paredzētos termiņos nav izdarījis autora honorāra maksājumus un ja viņš nav kompensējis ar to nodarītos zaudējumus, aizgādņi var uzskatīt līgumu par lauztu.

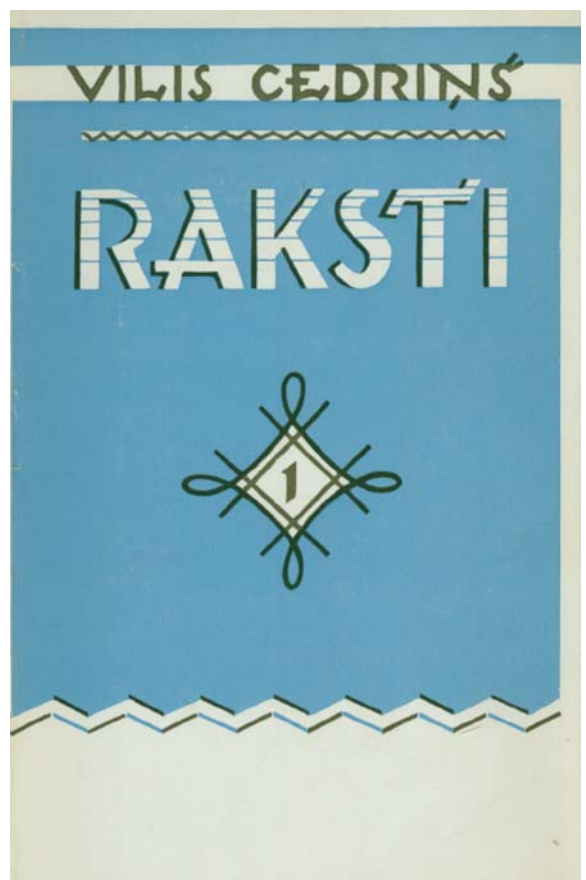
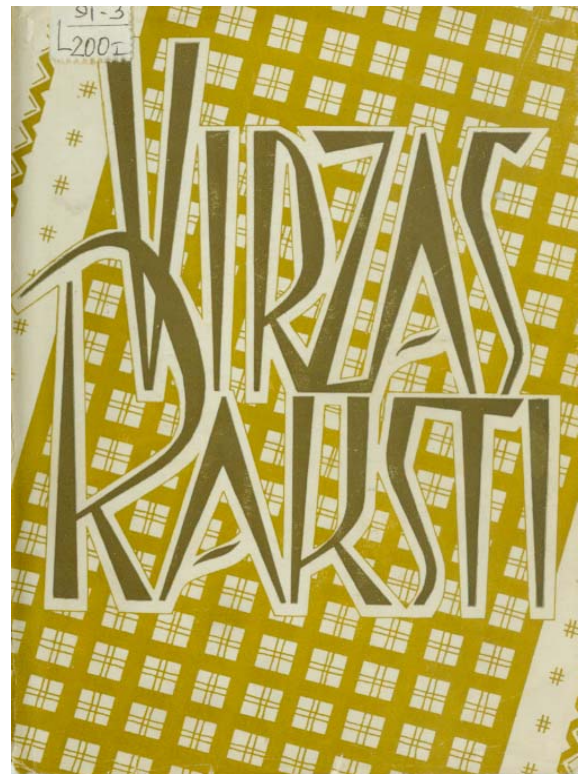
11. Visi strīdi, kas celtos starp aizgādņiem un izdevēju pie šī līguma izpildīšanas, izšķirami šķīrējtiesā, kurā vienu pārstāvi dod aizgādņi, otru izdevējs, un tie abi vienojas par trešo pieaicināmo šķīrējtiesnesi. Šādā veidā sastādītas šķīrējtiesas lēmums ir galīgs; bet ja vienai vai otrai pusei būtu iebildumi pret šādu lēmumu, tad strīdus izšķirams piekritīgā Zviedrijas tiesā.

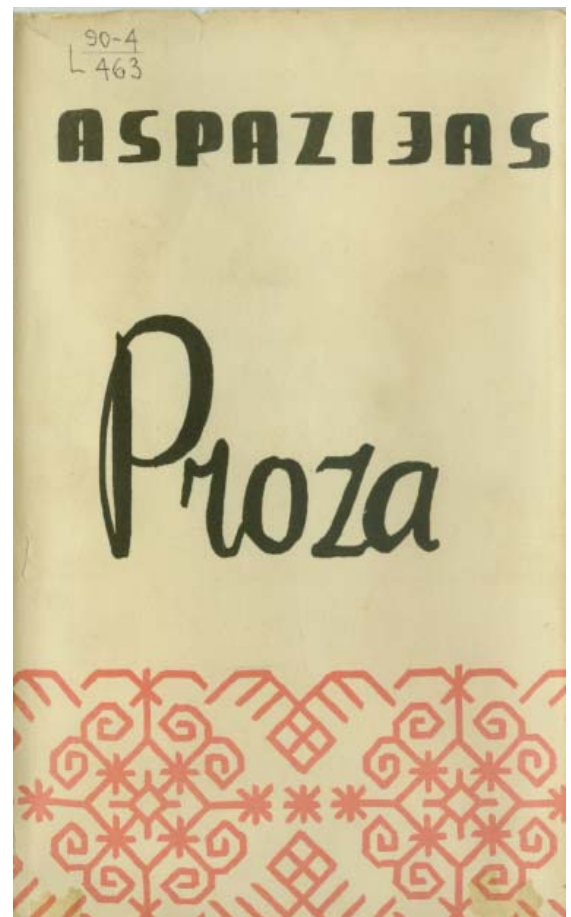
12. Šis līgums sastādīts 2 eksemplāros, no kuriem vienu saņem aizgādņi, otru – izdevējs. Līgums stājas spēkā, kad tā abus eksemplārus parakstījuši J. Raiņa atstātā mantojuma aizgādņi Jānis Kārklīņš un Nikolajs Valters un izdevējs Jānis Abučs.

Nīklāvs Strunke. Ilustrācija Raiņa „Daugavai”:
Rakstu 8.sēj.

ANOTĀCIJA

Maģistra darbs aptver periodu no 1940.gada līdz 1991.gadam. Darbā raksturoti un analizēti 15 latviešu rakstnieku 17 kopotu rakstu izdevumi trimdā: noskaidroti autora iepriekšējie darbu kopojumi, izdevuma pilnīgums, kārtojums, saturs, noformējums, bibliogrāfiskais uzziņu aparāts, vēlākie autora darbu izdevumi. Izdevumu sagatavošanas raksturošanai izmantoti nepublicēti materiāli. Maģistra darbā sniegti pārskati par kopotu rakstu veidošanas principiem, latviešu rakstnieku kopotu rakstu izdošanas vēsturi, ieskats trimdas grāmatniecībā.

Galvenās nodaļas ietvaros materiāls grupēts izdevniecību secībā, vispirms sniedzot īsu pārskatu par to darbību, tad raksturoti kopotu rakstu izdevumi to izdošanas hronoloģijā.

Maģistra darbā iestrādāti Latvijas Nacionālās bibliotēkas, Latvijas universitātes bibliotēkas, Rakstniecības, teātra un mūzikas muzeja, Kārļa Skalbes memoriālā muzeja "Saulrieti" dokumenti. Izdevumu noskaidrošanai izmantota Benjamiņa Jēgera "Latviešu trimdas izdevumu bibliogrāfija". Darbā pielietotas analītiskās, statistiskās un salīdzinošās metodes.

ANNOTATION

In the Master's work 17 editions of the collected works by 15 Latvian writers published in the exile are described and analysed. The work comprises the period 1940 – 1991. The criteria of the publications' characterization are: previous editions of the author's collection, the completeness of editions, the structure, the content, the design, the posterior editions of author's works. In order to characterize the preparation of editions unpublished materials have been used.

In the Master's work surveys are given about the principles of preparation of the collected works, bookscience in the exile, history of the publishing of the collected works by Latvian writers published in Latvia.

In the Master's work there are included the documents of National Library of Latvia, Library of the University of Latvia, Kārlis Skalbe Memorial Museum „Saulieti”, as well as Literature, Theatre and Music museum. In order to elicit the editions the „Bibliography of Latvian Publications Published Outside Latvia” by Benjamiņš Jēgers is used.

Statistical, analytical and comparative methods have been applied at work.

GALVOJUMS

Ar šo es, Ilze Ruberte, galvoju, ka maģistra darbs „Latviešu rakstnieku kopoto rakstu izdevumi trimdā” izpildīts patstāvīgi. Izmantotie informācijas avoti uzrādīti tekstā un izmantoto informācijas avotu sarakstā. Šis darbs nav iesniegts nevienai eksaminācijas komisijai un nav publicēts.